

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

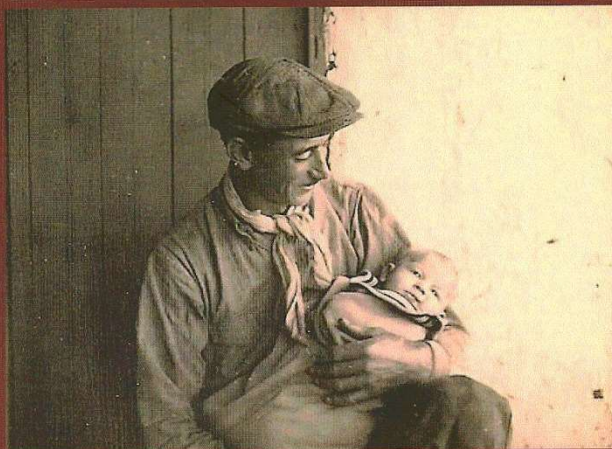
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Alfredo Munk Jensen

Sydkorset & Nordstjernen

Erindringer fra et liv i to fædrelande

For nogle år siden traf jeg, igennem min interesse for slægtsforskning, pastor emeritus Alfredo Munk Jensen, og på et tidspunkt præsenterede han mig for en bog, som han havde skrevet om sit liv og sin opvækst som 'indvandret, argentinskfødt dansker', som han med stolthed betegner sig selv. Jeg læste bogen med stor interesse og opfordrede ham til at finpudse den lidt, idet det er min opfattelse, at mange danskere med interesse i Argentina og de landsmænd, der gennem årtier er udvandret dertil, kunne have glæde af at læse bogen.

Bogen er en skøn blanding af Alfredos erindringer om opvæksten i Argentina, i en lang periode en opvækst i et diktatur under ledelse af general Juan Perón og hans hustru Evita, men i særdeleshed erindringer om de udvandrede danskere og deres liv som indvandrere i et ganske anderledes og fremmed land, uden kendskab til sprog og kultur osv. Beskrivelser af og forskellen på præstegemingen i hhv. Argentina, USA og Danmark.

Bogen rummer navne på mange danske, der i perioden 1930-1970 levede i 'danskerkolonien' omkring Tandil, Tres Arroyos og Necochea. Desuden også personer og hændelser, som Alfredo mødte i sine embeder for dansk kirke i udlandet og som frivillig i Folkekirkens nødhjælp.

Jeg håber, at læserne får samme fornøjelse af at læse bogen, som jeg selv gjorde. Rigtig god fornøjelse.

Greve, efteråret 2012
Anne Marie Holck

Alfredo Munk Jensen

SYDKORSET

&

NORDSTJERNEN

Erindringer fra et liv i to fædrelande

1. udgave, 1. oplag, 2012

© 2012 Alfredo Munk Jensen

Redigering: Anne Marie Holck

Forlag: Forlaget XenSta, Greve, Danmark

Tryk: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Tyskland

ISBN 978-87-994946-1-3

Alle rettigheder forbeholdes.

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele deraf uden forlagets skriftlige samtykke er forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Undtaget herfra er korte uddrag til brug for anmeldelser.
Forlaget XenSta v/Anne Marie Holck, telefon 30 12 62 92

Forord

Når man sætter sig til tastaturet med det formål at fremkalde et billede af ens fortid, rødder og baggrund, hvor meget kan man så med rimelighed huske? Hvor meget er digtet? Hvor meget fylder virkeligheden? Hvor meget skyldes fantasien, ønsketænkning eller påvirkning? Distancen nuancerer også billedet. Ja, billedet er måske det samme, men udlægningen ændres med årene. Det, som man mener at huske, er uden tvivl krydret med ens fantasi, det man har fået fortalt, og det man har set på gamle billeder. Også selv om den anledning, der er blevet gengivet er en festlig begivenhed og ikke den grå hverdag. Meget kan man læse ud af gamle fotografier, fordi man tit selv var aktør, de genkalder utroligt mange minder, både lyse og mørke.

Gamle fotos er nemme tekster at udlægge, særligt når man kender den situation, der blev gemt i "kassen". De er en god støtte for hukommelsen og fantasien. Billeder er en stor hjælp, indtil den dag "livet" blev nedfældet i underbevidstheden og senere nedkradset i en dagbog. Et ligger i hvert fald helt fast, at 32 år af min livsrejse kom til at udfolde sig under Sydkorset. Denne smukke stjernekonstellation, som kun kan ses på den sydlige halvkugle, blev ledestjernen på en stor del af min livsrejse. Det tænkte jeg nok ikke så meget over de første år af mit liv, men min dåbsattest, udfærdiget på dansk og spansk, bevidner, at jeg blev født den 25. august 1933 i Necochea, Argentina. Døbt den 22. oktober 1933 i Den danske Kirke i Necochea af pastor Svend Søe-Pedersen (Buenos Aires). Opkaldt efter min morfar, møller Alfred Julius Munch.

Far havde taget en anden dansker med, der kunne være behjælpelig på Folkeregistret, da jeg skulle registreres. Begge var de uvidende om, at jeg blev navngivet efter dansk skik, altså Alfredo Munk Jensen. Efter argentinsk lov burde jeg hedde Alfredo Jensen Munk (først faderens navn, efterfulgt af moderens). Denne fejl har voldt mig mange problemer i Argentina. Engang da jeg var i banken sammen med mor, spurgte bankassistenten: "*Er du gift med din mor?*"

Morfars fornavn blev forspansket til *Alfredo*, som blev det, jeg er bedst kendt under eller i hvert fald det, jeg benyttede i mit virke. I Blistrup fik jeg breve stilet til "Pastor Alfredo".

Det fulde navn viste, at jeg i fødsels- og dåbsgave fik hele to fædrelande, og det er slet ikke så ringe endda. Danrige i nord og Sølvland i syd.

Et privilegium at leve under skyggen af to flag, beherske to sprog (men ikke to modersmål) og to forskellige kulturer, som man helt fra barnsben af, er nogenlunde fortrolige med.

Sandheden om dette privilegium er nok snarere, at man ikke er helt hjemme nogen af stederne. Sommetider en fremmed fugl i det hjemlige Danmark, men samtidig også lidt fremmed i mit hjemlige Argentina, et ben på hver side af andedammen. På trods af denne dobbelthed, føler jeg mig slet ikke rodløs. Som foredragsholder har jeg tit præsenteret mig, som **"indvandret, argentinskfødt dansker"**. Denne modsigelse er der fuld dækning for. Jeg er ikke papirløs, men har dokumentation for begge borgerskaber.

Mine forældre

Min far var født den 8. september 1900 i Aggebo, Valby sogn (v/ Helsinge) og døbt den 7. oktober 1900 i Valby kirke, med navnet Otto Jensen. Min farfar, Jens Peter Jensen, født i Tulstrup, Græsted sogn den 1. oktober 1872 og farmor, Kristine Peternille Hansen, født på Aggebogård i Valby sogn den 3. marts 1874 De blev viet den 2. juli 1897 i Græsted kirke.

I ægteskabet var der 6 børn, 4 drenge og 2 piger, desværre døde en pige og en dreng som meget unge. Også farmor døde meget tidlig, nemlig den 13. februar 1915. Kun 41 år.

Farmors bortgang betød, at børnene stod uden en mor i de afgørende barndomsår. Efter hendes død havde farfar nogle dygtige husbestyrerinder til at passe hjemmet, men på et tidspunkt fik han en ung husbestyrerinde, som han giftede sig med. Josefine Hansen, født 26. december 1899, og viet til farfar i Søborg kirke den 6. marts 1924. Hun var blot ét år ældre end min far.

Da Josefine kom ind i billedet ændrede meget sig. Min konklusion er, at da farfar giftede sig med Josefine lukkede hun (i bogstaveligste forstand) døren for børneflokken.

Min fars forældre havde til at begynde med en lille ejendom i Aggebo, men da min oldefar, Peter Jensen, døde i 1900, overtog farfar fødegården, Tranenæbsgård (Tranepsgård), i dag Tulstrupvej 92, Græsted. På det tidspunkt var far to år. Efter farfars overtagelse af fødegården, blev oldemor (Johanne Jensen født i 1847 på Borumgård, Dønnevælde, Valby Sogn) boende på gården, indtil hun døde som 90-årig i 1937.

Det har uden tvivl været et meget hårdt slag for det halve dusin søskende, da farmor døde. Far var den næstældste og netop konfirmeret, og farbror Poul kun to år. Jeg fatter ikke den store prøvelse familien måtte igennem. Jeg tror, at det satte sig dybe spor.

Efter farfars giftermål blev der også sat et skab for døren til oldemors lejlighed, så de seks søskende mistede på en måde også deres farmor. Far tog ud at tjene. Han var den fødte landmand, og han var bl.a. to vintre på Haslev Landbrugsskole.

Tranenæbsgård

Få år efter farfars giftermål, pakkede far kufferten og rejste til Argentina. Jeg forstår udmærket fars handling. Far havde spurgt farfar, om han ville hjælpe ham med at få en gård. Farfar ville kun hjælpe med et husmandssted på 5 td. Id. Hvis man siden spurgte far, om grunden til at han udvandrede, sagde han altid, at det var pga. krisen i 30'erne.

Sandheden var nok nærmere, at far ikke i længden kunne bære, at hjemmet var blevet splittet, og at han var ikke velkommen. Fars kusine, Esther Pedersen har fortalt, at far en dag kom til hendes forældre og fortalte, at han havde besluttet at rejse til Argentina. Esther husker, at hendes forældre sagde, at det kunne han da ikke, men far svarede, at han ikke længere kunne holde ud se barndomshjemmet uden at kunne komme der. Hos Esthers forældre blev der taget rørende afsked med det, som far følte var hans andet hjem.

Man aner ikke, hvad der er gået gennem hans hoved. Det var en utrolig svær beslutning, som jo kom til at berøre efterkommernes liv i flere generationer. Hvorfor blev jeg dansk-argentiner? Blev fars beslutning måske taget i vrede?

Farfars kærlighed til en ung kone var måske årsagen til, at han svigtede kærligheden til seks børn, hvoraf den yngste kun var to år? Stedmoder Josefine bestemte, hvor skabet skulle stå, og det blev skæbnesvangert for en hel familie!

Mor har fortalt, at morfar ikke forstod fars beslutning om at udvandre, også fordi de vidste, at far havde en god opsparing. Han var heller ikke typen, der var ude på eventyr eller ungdommelige oplevelser. Han var 29 og forlovet. Økonomien i orden og ældste søn (dvs. med retten til slægtsgården). Jeg tror heller ikke, at mor kendte den virkelige årsag til fars beslutning. Jeg mindes ikke, at far har fortalt noget om grunden til at udvandre. Der var slet ikke tale om fattigdom, som ellers var en af årsagerne til, at folk udvandrede.

Følelsesmæssigt har det ikke været så vanskeligt at tage afsked med familien. Far var da heller ikke opsat på at besøge Danmark i 1949, men mor pressede på. Han nød opholdet, men ville ikke sige Argentina farvel, landet var gået ham i blodet. Dér havde han slået rod. For ham var ude lig med hjemme. Skifte land er ikke nogen nem sag, men for far lykkedes det næsten 100 %. En mønsterværdig immigrant. I Argentina var han hjemme. I mit stille sind beundrer jeg min far meget højt. Han havde taget en beslutning, og så skiftede han ikke mening senere hen. Det tager jeg hatten af for!

Min mor var født den 18. april 1904 på Sigtemøllen i Aaker Sogn på Bornholm og døbt den 29. maj 1904 med navnet Hedvig Katrine Munk. Hun var datter af møller Alfred Julius Munk og hustru Hansine Bartholine Andersen. Mormor døde i 1940 og morfar i 1943. Jeg har ikke kendt mine bedsteførelde, og det er den pris, man uforskyldt betaler som immigrantbarn. I mange tilfælde er forældrene faktisk den eneste familie, man har i det nye land.

Min mors slægt er udførligt beskrevet i bogen "Claus Jensen Munchs familie" ved G. A. Munch.

Argentina (Sølvlandet)

I oktober 1929 rejste far sammen med sin fætter, Johannes Pedersen. En anden af fars fætre var med, da der blev vinket farvel fra Græsted Station. Han har fortalt, at en i familien formanede far: "*Husk nu at skifte tog i Hillerød!*"

Det blev en lang rejse. Første etape gik til Hamburg havn for at sejle med det tyske passagerskib "Monte Olivia".

Det er ikke let at forestille sig sådan en rejse med dansk som eneste sprog. Fars første udlandsrejse. En meget lang rejse. Havneopholdene har givet far et indblik i en fremmed og meget anderledes verden.

Ved ankomsten til Argentina har han sikkert, som andre indvandrere, fået togbilletten til den 500 km lange rejse sydpå hos emigrantmyndigheden. Formålet med at give disse billetter var

at fordele indvandrerne til de steder i landet, hvor der var behov for arbejdskraft. Man undgik på den måde, at alle klumpede sig sammen i hovedstaden.

Montezuma 1929-30

Far fik arbejde på Svend Christiansens store estancia "Montezuma"¹ i La Dulce (50 km fra Necochea). Her arbejdede fars grandfætre Poul og Carl Jensen og deres to farbrødre Viggo og Nikolai Jensen. Nikolai var gift og havde to døtre.

Med rejsen begyndte et helt nyt kapitel i fars liv, og med årene blev han fortrolig med den argentinske tilværelse, selvom det var en ny og fremmed verden, han kom til.

På Montezuma gik den unge dansk-argentinske forvalter, Cristóbal Christiansen, altid med en revolver synlig i bæltet. Når de ca. 50 arbejdere så revolveren, lystrede de.

¹ Et gods, ejet af en dansk godsejer og navngivet efter den sidste aztekiske kejser

Våbnet blev aldrig brugt, synet alene virkede.

Godsejer Svend Christiansen mødte far med salutten: *"Du er vel ikke kommet for at grave efter guld"*. Hvortil far svarede: *"Jeg er kommet for at få den løn, jeg kan tilkomme"*.

Der var mange nye og anderledes forhold, som han måtte vænne sig til. Ja, i hverdagen var der slet ikke ret meget, der virkede hjemligt. Når han satte sig til bords sammen med 50 andre høstfolk, var det ikke en dansk bondekones gode kendte mad, der ventede. Maden var som regel lavet af en argentinsk mandlig arbejder – oftest en, der ikke egnede sig til at arbejde med heste – og som derfor blev sat til at lave mad. Far har fortalt, at en sommer, hvor kartoflerne var meget dyre, stak forvalteren hovedet ind i folkestuen og meddelte: *"Der er én kartoffel til hver"*.

Derimod kunne de få alt det fårekød, de kunne sætte til livs, som regel kogt således, at de først fik suppe og bagefter kød med ris, makaroni og galletas². Brødforsyningen til hele høstsæsonen blev købt før høst, så efter 1½ måned har de nok været lidt tørre, men de smager godt opløst i suppen eller mateen.

Nu hvor jeg har nævnt mateen, kan jeg lige så godt fortælle om en af de andre nye skikke, far måtte lære. Den gode danske kaffe måtte han glemme alt om. "Skik følge eller land fly". Derfor tog han straks mateen til sig.

Mateen består af en grøn besk te (yerba mate). Varmt vand kommer i en lille kolbe, hvori findes et lille sugerør med si. Den samme kolbe bydes rundt til alle andre i lokalet. Et afslappende hyggeritual, særligt værdsat på landet og en nødvendighed blandt de meget kødspisende landarbejdere, der ikke fik grøntsager. Far nød altid sin maté to-tre gange om dagen. Også da han var på ferie i Danmark - til familiens store undren!

Mateen var kun én af de nye ting, han skulle vænne og omstille sig til. Jeg kan levende forestille mig, at det har været en meget hård og barsk omstilling. Et helt anderledes klima. Far har fortalt, at det første år han skulle ud at slæbe neg, sneg termometeret sig op på 40 gr. tre dage i træk, og der var ikke noget, der hed siesta.

² Boller på størrelse med en fodbold

Det kneb naturligvis også med sproget den første tid, og det gjorde det jo ikke bedre, at mange af de andre høstarbejdere var tyrkere. Om dem fortalte far, at når de skulle slæbe neg, blev de opdelt i hold på 3 mand, som skulle klare 5 rækker. Fars to tyrkiske holdkammerater skyndte sig at begynde med to rækker og ilede af sted i fuld fart. Tilbage stod far ene mand med de resterende 3 rækker! Han kunne jo ikke klage, hverken på spansk eller tyrkisk! Der var ikke andet at gøre end at bide i det sure æble.

Det må unægtelig have været noget af en omvæltning, da min far skulle ud at pløje. Han var selvfølgelig fortrolig med at spænde to heste for en håndplov, vel at mærke heste der var helt tamme, og som stod i stald. På "Montezuma" blev ca. 250 heste drevet til gården før daggy og lukket ind i en lille corral³. Der skulle karlene fange de heste, de havde fået tildelt. I den store brogede flok, fik far 16 heste at råde over. Den første dag bandt far en strik om halsen af sine heste, men hans kolleger, der altid havde en stor kniv i bæltet, skar strikkene over efterhånden, som de løb ind i fars heste. Der var kun ét at gøre, lære de 16 heste at kende og finde frem til de rigtige. Det har sikkert ikke været noget problem for ham, for han var utrolig god til det med dyr. Det var nok også grunden til, at han var så længe om at bytte de 40 heste ud med en traktor.

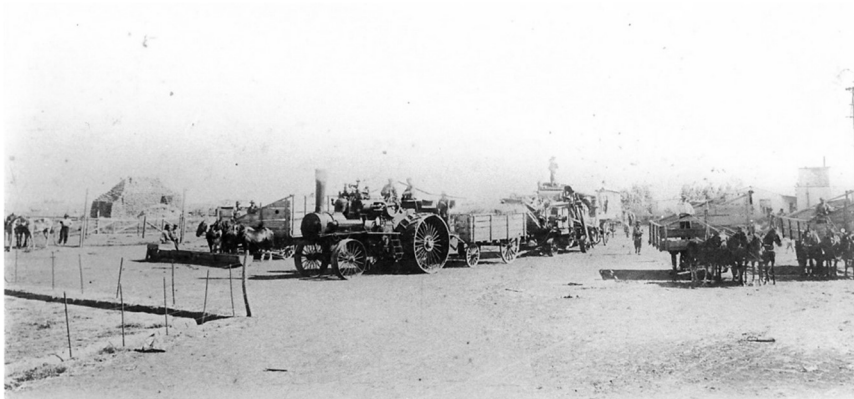
Den egenskab - at være god til det med dyr - havde far arvet efter farfar. Da jeg var præst i Blistrup forærede organistens mand mig et billede af farfars hest "Gerda", der i 1923 blev kåret i klasse A. Endnu har jeg billedet. Jeg erindrer også, at farbror Johannes fortalte, at pastor Stricker i sin søndagsprædiken ikke lagde fingrene imellem. Han er blevet citeret for have sagt: *"Tulstrupbønderne (fars slægt) kører lige ad helvede til med deres flotte heste"*. Far blev også en habil rytter, der som selvstændig måtte lære at tæmme vilde heste, både arbejds- og rideheste. Det er tit med livet som indsats og slet ikke noget for tøsedrenge. Han måtte selvfølgelig også lære at kaste med lasso, en svær kunst.

Da far ankom til Argentina i november 1929, kort før høsten skulle begynde, var der kun havearbejde at få, men da høsten begyndte, var det ud at slæbe neg sammen. Senere var han fyrbøder, ikke til søs, men med fast grund under fødderne. Fyrbøder og smøremand på et dampdrevet tærskværk (halmen blev brugt til brændsel). Far skulle have tryk på kedlen, inden de andre høstarbejdere stod op, dvs. han måtte op kl. 04.00.

³ En indhegning til dyrene.

Markerne var i øvrigt så store, at man ikke kørte negene den lange tur hjem, men i stedet kørte tærskværket ud midt i marken, og tærskede på stedet, for derefter at flytte til næste mark.

Høsten er i gang på Montezuma

De første

år som nyankommen har uden tvivl været utrolig strenge. Der var ikke noget, der hed 6 dages arbejdsuge á 8 timer. Nej, det var fra solopgang til solnedgang, og de holdt kun fri, når det regnede. Et år tærskede de i en måned uden én eneste fridag, men så var en af høstfolkene så uheldig (eller heldig) at tabe suppegryden ned i tærskværket (i stedet for et neg). Så fik de fri, men kun indtil maskinen igen var køreklar. De har nok bedt til, at maskinmesteren sov rusen ud, inden han kunne udbedre skaderne. På den anden side ønskede høstarbejderne ikke for mange regnvejr- og fridage, da de var på dagløn, og dermed selv skulle betale for en fridag.

Hestetrukne selvbindere i arbejde på Montezuma

Defferrari 1931

En lille støvet landsby, som vi kender dem fra western filmene. Halvandet år arbejdede far på "Montezuma". Der var flere danskere ansat på godset, og derfor har der ikke været de store muligheder for at lære spansk. Det var grunden til, at han tog plads hos en anden dansker, Emil Køhl, i Defferrari stationsby. Her var alle peones⁴ argentinere. Det eneste man kunne lære af de andre danskere var at bande på spansk. De indfødte var anderledes hjælpsomme læremestre uden onde bagtanker.

Efter høsten kørte far korn til Defferrari station. Daglønnen var fem pesos, men én peso gik til middag på "restaurant". Ved stationen var der 20-30 blikskure, hvor sækkebærerne boede. Disse bar sækkene på skuldrene fra hestevognene og op i jernbanevognene. De år jeg var præst, og flere gange vikarierede for præsten i Necochea, kørte jeg tit gennem Defferrari. Jernbanen var blevet nedlagt, og blikskurene lignede en spøgelsesby, men hver gang tænkte jeg alligevel på min fars færden der i 1931. I 1970 havde jeg, samtidig med sogneembedet, også vakancen i Necochea. I den forbindelse begravede jeg Emil Køhl (83 år) på kirkegården i La Dulce.

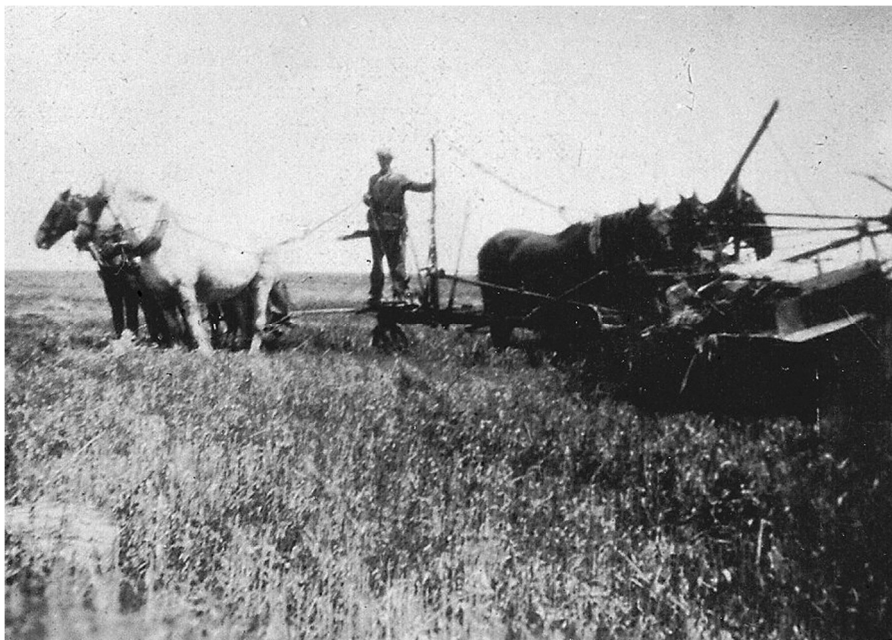

⁴ Landarbejdere

Vores pickup, ca. 1938 (Far, Alfredo, feriepike, Ib og to høstkarle)

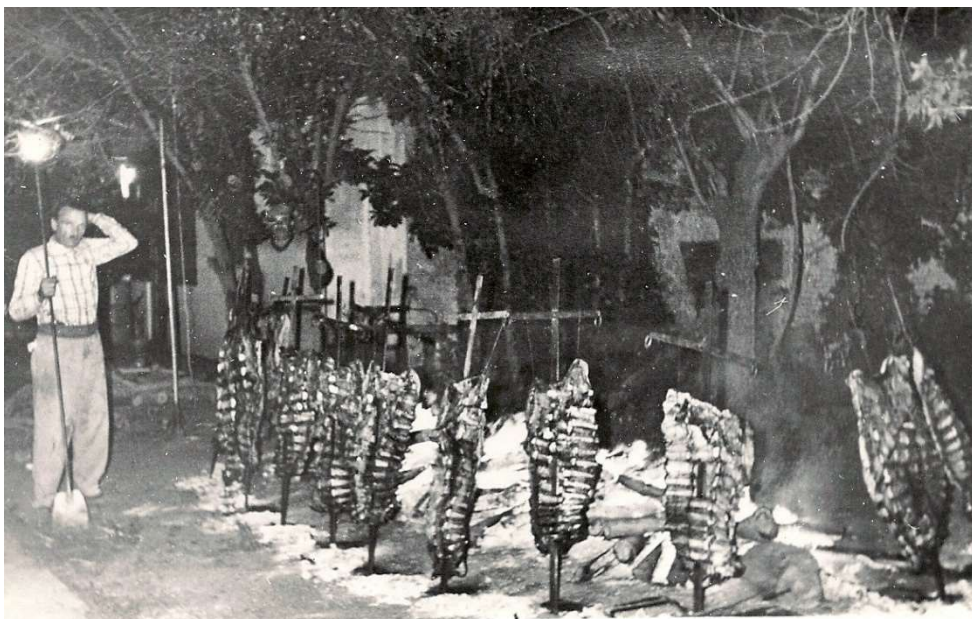
Kørsel med selvbinder krævede en særlig teknik

Tærskværkets klar til afgang

Høsten skal videre ud i verden, her fra stationen i La Dulce

Efter veloverstået høst festes med argentinske asados på menuen

Selvstændig chacarrero⁵, San Lorenzo

Et nyt kapitel begyndte for far, da høsten var overstået i 1932. Målet var at blive selvstændig. Tiden fra hans ankomst i 1929 til februar 1932 må betragtes som læretid, hvor han omstillede sig fra dansk til argentinsk landmand. Han levede sig ind i landets forhold og den helt anderledes måde at drive landbrug på, og lidt kendte han nu også til sproget. Han blev også dus med de klimatiske forhold.

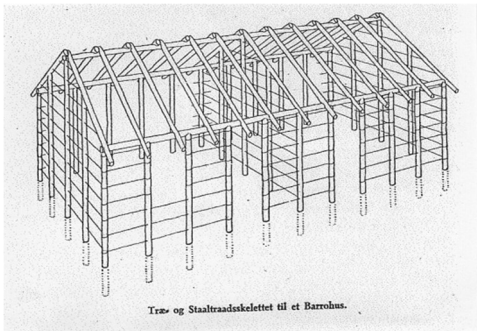
Poul, Carl og far dannede et lille anpartsselskab for med fælles opsparing og arbejdskraft at komme videre efter argentinsk mønster. Jeg aner ikke, hvordan de fandt frem til godset "San Lorenzo" i Pieres, som også efter argentinske forhold var langt fra deres hjemegn ved La Dulce. På godset fik de overladt 300 ha. jord, en bar mark solidt indhegnet og en vindmølle til vandforsyning midt i den store fold, men intet hus, lade eller længe, - ja ikke et eneste træ til læ og skygge. I sandhed en bar mark.

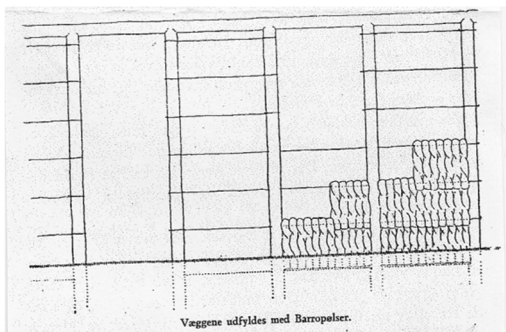
De fik en aftale med godsejeren om at så "på procenter", dvs. at de skulle betale en forpagtningsafgift på 30 % af høstudbyttet. Hvis de fik en god høst, blev det en dyr jordleje, men slog høsten fejl, slap de til gengæld for at betale noget som helst. Med andre ord blev lejen først betalt, når høsten var overstået og ikke i kontanter med selve afgrøden og til den pris, den havde på det tidspunkt. I virkeligheden en god fidus, hvor begge parter var vindere.

Far fik overført sin opsparing i Danmark til Argentina. Faster Mathilde har fortalt, at da den anmodning kom, sagde farfar: "*Så er de penge spildt*".

Trekløverets samlede opsparing blev brugt til køb af brugte redskaber, 40 heste og en enkelt malkeko. En fladvogn blev også anskaffet, og den blev i den første tid brugt til beboelse, idet de anbragte nogle bølgeblikplader på ladet og sækkelærred rundt om, altså en primitiv hjemmelavet campingvogn. Ikke just en luksusbolig. Far og Poul gik straks i gang med at bryde den jomfruelige jord op.

Carl, der kun var 18 år, da han udvandrede, tog fat på at bygge et hus. Ikke et stenvuret hus, men et barrohus⁶. Et udmærket hus, hvor de lærte teknikken af de indfødte.

Carl ses her foran sit svendestykke. Han er i færd med at pudse huset med en blanding af ler, finthakket stift pampagræs og hestepærer! De byggede så billigt og enkelt som muligt.

På fotoet herunder, der er taget ca. et år efter, at huset var færdigt, ser man alle bygningerne. I sandhed "Det lille hus på prærien"; en urtehave og fire rækker eukalyptustræer til læ mod vestenvinden. Et depot, hvor man ikke har benyttet vaterpas til væggene. Et halvtag til selvbinderen, et mindre udhus, en fladvogn (endnu med bølgeblik på ladet, dvs. campingvognen), men der er ingen vindmølle til vandforsyning. De har sikkert haft en håndpumpe over vasken i køkkenet, sådan som Poul og Carl havde det i de huse, de senere byggede. Til brændsel brugte mor store tidselplanter og kokager. Far fandt ud af, at tidselplanternes rødder var godt brændsel med den fordel, at de undgik at blive stukket af torne.

Det første hus

Mor ankommer

Endelig oprandt den længe ventede dag, hvor far kunne skrive til Danmark til sin hjertenskær. Nu var ventetiden ved at ebbe ud. For dem begge har det været en lang tid at være adskilte, og der har ikke været de bedste betingelser for brevveksling, da det jo var før, der var noget, der hed luftpost. Et almindeligt brev tog ca. 1½ måned om at nå frem. Der var heller ikke noget med telefonopringninger. Mor rejste helt alene den lange vej. Fru Michelsen (der ejede det pensionat i København, hvor mor var ansat) har fortalt, at mor selv betalte billetten.

Samme dag, som mor ankom til Buenos Aires, blev mine kommende forældre viet. De argentinske myndigheder krævede (af en ugift pige) en vielsesattest for hun kunne få opholdstilladelse i landet. Vielsen fandt sted den 15. marts 1932. Far havde kontaktet to danske skibsagenter, der var vidner og tolke ved brylluppet. Der var ingen familie eller venner at fejre begivenheden sammen med, kun to ukendte danskere.

I modsætning til far, så faldt hun ikke rigtig til, fik aldrig lært sproget - vel nok, fordi hun drømte om at vende tilbage - og hun har uden tvivl følt sig fremmed udenfor den danske koloni. De sidste år led hun af hjemmeve, og hun drømte om det Danmark, hun var rejst fra, og selvfølgelig savnede hun familien. På sin særlige måde fyldte hun meget. Det har slet ikke været let. Som regel er det kvinderne, der har den vanskeligste opgave, men det tænker vi ikke på. På en ny måde med andre midler og et helt andet klima, skulle hun få hjemmet og familien til at fungere. Jeg forestiller mig, at savnet af familien hjemme i Danmark nok var det allervanskeligste.

Deres få midler rakte ikke til at bygge to huse, så mor måtte - ud over manden - også dele hus med fars to grandfætre, og det er jo ikke sikkert, at hun var indstillet på at leve i et kollektiv. Mor måtte også være kok for hele holdet, oven i købet ganske gratis!

Hun kunne ikke ringe til mormor efter gode råd. Det har i hvert fald ikke været misundelsesværdigt. Det er nok ikke tilfældigt, at hun var en meget flittig og god brevskriver. Det var hendes måde, at "besøge" familien på. I alle de år, hvor jeg boede på pensionater eller kostskoler, fik jeg også mange breve fra min mor. Betydningen af det, ser jeg først nu mange år senere. Det var også mor, der holdt kontakten med fars familie, far skrev aldrig.

Nu kan jeg levende forestille mig det chok mor har fået, da hun så det barrohus, Carl var i færd med at bygge. Da huset ikke var færdigt, fik mor og far tilbudt at bo hos Esther og Nikolai Jensen (naboer), men det gjorde ikke sagen meget bedre, idet deres hus kort forinden havde været ramt af en ildebrand, der ødelagde det meste af væggene (som jo var "muret" af halm og jord). Sækkelærred blev så sat op som skillevægge. Far red frem og tilbage mellem de to chacras⁷, indtil Carls byggeri var færdigt.

Som regel skulle landmanden flytte hvert andet år, derfor blev der bygget så praktisk, at de kunne genbruge det meste af materialet. Tag, døre, vinduer osv. kunne nemt genanvendes. Væggene bestod af nogle stolper med ståltråd for hver ca. 30 cm. I stedet for mursten brugte man de såkaldte barropølser⁸, lavet af stift pampagræs æltet i mudder. De købte vinduerne hos en snedker, hvorimod hoveddøren var hjemmelavet.

Når mor skrev et eller andet ekstra på dosmersedlen, sagde Poul: "*Det findes ikke her til lands*". Senere, da mine forældre fik egen gård, gik min far på apoteket, når han skulle købe potaske til de brune kager. Vinen kostede 30 øre literen, men det var der ikke råd til.

⁷ Gårde

⁸ "Mursten"

Her er hele kollektivet (mine forældre og de to grandfætre) samlet om middagsbordet, og

det ses tydeligt, at en af de tre har snedkereret bordet. Natborde, kommoder osv. var genbrug, lavet af de kasser, som benzindunkene kom i, de var "gør-det-selv" folk.

Benzindunkene blev brugt som spande. Genbrug var ikke en modedille, men en nødvendighed, fordi de havde meget få økonomiske midler. Af billedet på næste side fremgår det, at de den dag fik en dansk ret, grød eller sødsuppe. Mor fik ikke lært argentinsk madlavning. De levede yderst spartansk, og der var ikke noget, der hed luksusvarer.

Når jeg har holdt foredraget "Far, som pioner i Argentina", er der mange, der har spurgt efter mor. Som en sagde: "*Din mor må have været meget, meget forelsket, siden hun rejste så langt til et - for hende - ukendt og fremmed sted*". Jeg kan kun give dem ret, en rejse til noget ukendt uden returbillet. Der kom til at gå 17 år, før mor genså Danmark, og da var begge mors forældre og hendes søster faldet bort.

På et meget usædvanligt billede (næste side) fra tiden i San Lorenzo, ser man far og Poul krydse floden Quequén til hest. Floden er meget dyb og bred med stærk, farlig strøm, derfor måtte hestene svømme over.

Far har fortalt, at der var en interimistisk færge (balsa) på et andet sted ved floden, men den blev ikke trukket over efter mørkets frembrud.

Engang nåede far først frem til færgelejet efter solnedgang, og derfor måtte han vente til næste morgen. En argentinsk ridesadel er også en god feltseng, og himlen et fortrinligt tag over hovedet, men stakkels mor, som var alene hjemmeovre på den anden side af floden uden at ane, hvad der var hændt far. Telefon kendte man jo ikke til.

Familien forøges

Den 25. august 1933 kom jeg til verden, og kollektivet blev forøget med et medlem. På det tidspunkt kunne mor ikke et ord spansk, og jeg aner ikke, hvordan hun har kommunikeret med jordemor og læge.

Mors hjemkomst blev fejret med en stor lagkage, som Carl havde lavet med kun 20 æg! Da han skrev det hjem til mor Signe i Alme, sendte hun omgående en opskrift, hvor der skulle benyttes færre æg. Hun kunne jo ikke vide, at de æg de havde, var til eget forbrug, - ikke til salg. Carl var en dygtig kok og var "husmor" efter at far og mor fik egen gård.

Den stolte far med sin ældste søn

Man ser tydeligt, at far, hvad påklædning og udseende angår, let kunne forveksles med en indfødt argentiner. Han var iført bombachas⁹, halstørklæde og kasket. Som foredragsholder har jeg karakteriseret min far, i sin synlige fremfærd, som helt integreret i landet, men samtidig forblev far menneskelig-folkelig dansker. Omplantet til ny jord og omgivelser, men planten forblev den samme, det lavede far ikke om på. Tre år arbejdede far og hans fætre sammen, og de opdyrkede 300 ha.

⁹ Posebukser

Godset "Los Peludos"

Efter tre år i kompagniskab med sine grandfætre, havde far fået rejst en startkapital, således at han kunne begynde som selvstændig med egen chacra. Det skete umiddelbart efter høstafslutningen i januar 1935. Han købte Jeppe Grønlunds chacra på godset "Los Peludos". Trehundrede hektarer tilhørende godset Días Vélez, et gods på 14.000 ha., dvs. 70 gårde á 200 ha. Grønlund havde genforpagtet de bedste 100 hektarer til en, som drev købmandshandel og boliche¹⁰.

Far måtte købe alle bygningerne for at kunne overtage jorden. Heldigvis var bygningerne af bølgeblik, og det blev til den store kornlade. Meget af inventaret fulgte med, og det blev genbrugt på bedste måde. På det nye sted forpagtede far jorden til fast pris, ikke til en fast andel af høsten, som tidligere. Der var ikke noget beboelseshus. Vores hjem den første tid der, var et bølgeblikskur på ca. 6x5 m. Skuret blev senere til garage og smedje. Et uisoleret bølgeblikskur er utroligt varmt om sommeren og koldt som en kælder om vinteren. Det har ikke været spor morsomt med et nyfødt barn (min bror Ib blev født kort tid efter indflytningen). Der var ingen træer til at skygge. Derfor blev første opgave at få bygget et hus hurtigst muligt.

Hedvig, Ib, Otto og Alfredo

¹⁰ Et taveligt værtshus

Som nævnt var det forpagtet jord, og kontrakten lød på 1 (et) år, som heldigvis blev fornyet tretten gange, men det kunne man ikke vide. Igen blev det et jordhus, planlagt og bygget som noget midlertidigt, men det blev et godt hjem. Huset var meget beskedent i begyndelsen, men blev udvidet i takt med familiens forøgelse og større behov. Der kom rigtige gulve, i køkkenet cementgulv og i stue og soveværelse trægulve. Stuen kaldte vores naboer for salen. Huset blev også pudset efter med mørtel og cement og lignede til forveksling et stenmuret hus.

Nu var far sin egen herre. Han skulle ikke spørge godsejeren om, hvilke afgrøder han ønskede, og han kunne også have dyr, som var noget af det far var meget god til, både kreaturer og får.

På billedet er far ude at pløje. Han trasker ikke bag en håndplov forspændt to heste. I sit nye land sad han på ploven, som var forspændt 8 heste, 4 forløbere og 4 bagløbere. Tømmen til de bagerste er bundet i ploven, så man har styr på, hvor langt frem de kan komme. Man kan tydeligt se, at skaglen fra de bagerste går gennem en trisse til den forreste, dvs. hvis den bageste var doven, fik den hammelen over benet og skulle nok flytte sig.

Det krævede sin mand at spænde 8 heste for, som så til frokosttid blev skiftet ud med 8 nye og udhvilede heste. Til chacraen hørte der 45 heste, dvs. 2 spand (32) samt rideheste.

I 1935 havde farfar i øvrigt besluttet at besøge os. Desværre døde han kort før afrejsen. Jeg tror, at farfar ved selvsyn ville se, hvordan det gik far, hvordan han klarede sig som udvandrer i et helt anderledes miljø og under nogle meget barske forhold. Far og farfar mødtes aldrig igen efter fars afrejse. Måske havde farfar fortrudt sin lidt udiplomatiske måde at reagere på. Hvem ved?

En ny 16 fods selvbinder blev anskaffet. Den blev købt hos en dansk forhandler, men det var ikke muligt at finde kautionister, og ingen bank var villig til at låne til en ukendt indvandrer. Derfor måtte Poul og Carl kautionere for far og omvendt. Det kunne have betydet, at hvis høsten havde slået fejl hos en af dem, ville begge familier være gået konkurs.

Far gav sig også i kast med fåreavl. Det mener jeg ikke, at han kendte til fra Danmark, så han måtte lære alt helt fra bunden af. Fåreavl havde også den fordel, at så kunne han høste to gange om året. Fordi den fårerace far havde, blev klippet to gange om året. Vi var også selvforsynende med kød, plus at vi slagtede for en nabo.

Men fårene fik skab, og de blev badet for at behandle det. Man havde et stort "badekar" (3-4 m. langt og næsten 2 m. dybt) med trapper, så fårene kunne komme op igen. "Badekarret" stod altid udækket. Uheldigvis faldt min søster, Inés, en dag ned i det. Hun har været syv-otte år og var helt alene, men hun havde set, hvordan fårene kom op, og på en eller anden forunderlig måde, kom hun hen til trappen og kom op ved egen hjælp. Det må vi betragte, som et meget stort under. Også i vor tid sker der uforklarlige ting. Miraklernes tid er ikke forbi.

Inés er stadig bosiddende i Argentina, gift med en anden dansk-argentinere, Svend Kristian Kjer.

Ines og Svend Kjers estancia i Necochea

I "Los Peludos" mødte far og mor stor hjælpsomhed og gæstfrihed. Peter og Signe Hansen var nogle af de første, der bød far og mor velkommen til nabolaget, og de forblev venner for livet. Peter Hansen begyndte som vognmand. Før der kom ordentlige veje, blev alt transporteret på store vogne trukket af 16 heste. Navet var ca. to meter højt for at kunne klare de dybe hjulspor, men så var der også plads under vognen til at sove. Han havde en chacra på 600 ha. og en estancia på 400 ha., som de senere flyttede til, hvorefter de opgav chacraen. Estanciaen navngav de "Jenle".

Signe var meget aktiv i det kirkelige og folkelige foreningsliv og grundtvigsk indstillet. Det slog sommetider gnister, når mor drøftede kirkelige emner med hende. Mor satte aldrig sit lys under en skæppe. Signe var levende engageret i kolonien og var altid i gang med en indsamling til menighed, skole, klub, sygekasse eller hjælpeforening til det besatte Danmark. Mange af de andre danskere gik i en stor bue udenom hende, når de så hende komme. De vidste, at de så måtte have tegnebogen op af lommen! Peter Hansen bidrog også gavmildt til at få Den danske kostskole i Necochea bygget. Det er den bygning, der senere blev til Club Danés. Han var min søsters gudfar.

Vores nærmeste nabo var en nordmand. Edwardsen var gift med en dansk-argentiner. I 1940 fik far akut blindtarmsbetændelse. Hverken mor eller karlen kunne køre bil, derfor måtte karlen ride de tre km over til Edwardsen og få ham til at køre far til lægen. Man var indstillet på de barske forhold, og man hjalp hinanden. Dengang og nu var Falck et ukendt begreb.

Når vi om vinteren skulle til byen, var der ikke tale om nogen "hyggetur" hen om hjørnet. Jeg husker (inden vi fik den asfalterede vej i 1940, som vi dog havde 6 km til), at vi en vinter skulle til sygekassefest. Der var 35 km jordvej, og det havde regnet meget. Vi startede kl. 8 og var først fremme kl. 14. Vi sad fast, og bilen ville ikke rokke sig ud af stedet. Far gik til den nærmeste gård, hvor han lånte nogle træplanker. Med donkraften fik han løftet bilen, så plankerne kunne komme ind under, og på den måde slap vi fri.

Om aftenen så vi en dansk film for på den måde at støtte sygekassen. For 50 år siden var der ikke noget, der hed offentlig sygesikring, man måtte klare dig selv. Danskerne var solidariske, derfor oprettedes disse hjælpeforeninger for at tage vare på hinanden! Man tog sig også af de danske indvandrere, der ikke havde klaret sig helt så godt. Vi overnattede på pensionat. Det var at foretrække i stedet for gratis overnatning i bilen. Far syntes ikke om at køre hjem om natten ad de barske og plørede veje.

Skolegang

Også i Argentina er der skolepligt, men vi havde 25 km til nærmeste skole. I skole skulle vi. Hvad gør man så? Ligesom alle andre fandt mine forældre en løsning. Simpelthen, man flytter skolen hjem. Hvad ellers?

I forbindelse med en udvidelse af huset, blev der bygget et stort værelse. På sigt kom dette værelse til at tjene to formål: Som værelse for pigen og som skolestue. Da vi fik "ung pige" i huset, blev hun samtidig vores første lærer. Hendes værelse fungerede som skolestue. Vores første lærer var Margarita Christensen. Jeg tror, at hun var fra Lumb i amtet Necochea. Vi hentede hende, og det var meget, meget langt ude på landet, endnu 72 år senere, husker jeg den lange køretur. Også for en indfødt føltes turen lang.

Nu fik vi oftere besøg af ungarlerne Poul og Carl. Tidligere år havde mor hvert år inviteret dem til at holde jul hos os, men høstens travlhed forhindrede dem i at komme! Da vi fik pige i huset, kunne de godt afse tid til at holde jul hos os, men der kom intet ud af deres anstrengelser!

Til at afløse Margarita fik mine forældre en aftale med huslærer Dahl. Han havde tilbragt mange år i Argentina som huslærer og kunstmaler. Malerierne solgte han for 5 pesos stk. [en arbejders dagløn]. Han havde en sulky, hvor han transporterede al sit habengut. Efter han var antaget som huslærer for Ib og mig, blev han syg og døde meget pludseligt. Den begravelse er den første, jeg husker. Den foregik fra hospitalet, og udover præsten var kun lærerens tidligere arbejdsgiver Burgaard og mine forældre tilstede.

I min barndom, dvs. for mere end 70 år siden, foregik en begravelse, som sikkert kun få har oplevet! Man benyttede en malerisk sortmalet rustvogn. Hvis afdøde tilhørte de mindre bemidlede, var rustvognen forspændt 2 sorte heste; var afdøde fra middelklassen skulle der fire heste til, og var der tale om en fra overklassen, ville der være forspændt 6 heste!

Det var et meget "festligt" skue! Kirkerne findes altid inde i byens centrum ved plaza'en og rådhuset, og man måtte køre fra kirken ud til kirkegården, der ligger udenfor byens centrum. Tro ikke, at denne tur sparede de efterladte for dødsannoncer, sommetider gav en begravelse anledning til 20 annoncer i aviserne. Der var ikke tale om begravelse i stilhed! Far og Burgaard solgte den afdødes malerier for at få dækket begravelsesomkostningerne.

Nu stod vi igen uden skolelærer, og løsningen kom ganske af sig selv, da en lærer kom og tilbød sig. Han var i 1939 på besøg hos brødrene Niels og Frederik Skaarup.

Pga. krigen kunne han ikke komme hjem. Han overlevede økonomisk i de fem krigsår ved at være huslærer på danske gårde. Undervisningen foregik altid på dansk i Argentina. Det var under krigen, og min lærer var nazist. Endnu husker jeg den højrestede krigsdrøftelse ved middagsbordet, når far og karlen Rasmus Sommerhår, som gode danskere holdt med de allierede, og vor lærer og en anden karl holdt med tyskerne. Politisk er jeg heldigvis ikke blevet påvirket af min danske lærer.

Det skal dog siges, at jeg fik en god påvirkning. Både min lærer og peonen Rasmus Sommerhår var ivrige frimærkesamlere. Det vakte min interesse for frimærker, en hobby som jeg har bevaret hele livet. Dog blev jeg på det allerværste snydt, da en af dem gav mig 80 værdiløse frimærker fra Centralamerika for et par danske frimærker til frankering af luftpost. Disse sjældne mærker har jeg siden købt under opholdet i USA, se senere afsnit om frimærker, side 130.

For at følge med i krigens udvikling fik vi radio og i den forbindelse egen elforsyning fra en lille vindmølle. Vi børn kunne ikke forstå, at sådan en lille kasse kunne tale og levere musik. Vores undren var stor, større end nutidsbørns undren over at se sig selv i fjernsynet eller se den første mand lande på månen.

En eftermiddag fik vi besøg, og manden parkerede en meget flot, sort Ford V8 luksusmodel ved tranqueraen¹¹. Da timen var færdig, skyndte vi os ind i køkkenet til mor, som fortalte, at far var ved at købe den flotte bil. Glade blev vi, en bil med plads til hele familien, den unge pige og evt. karl. Før måtte vi alle sidde stuvet sammen i pickup'ens førerkabine.

Far havde imidlertid brug for et køretøj til arbejdsbrug, derfor blev den fine nye bil brugt til alt muligt. Far tog bagsædet ud, og ind kom fire væddere, eller bilen blev benyttet som fødselshjælper, når far manglede en stærk hånd til en kælvende ko! Argentina havde i øvrigt venstrekørsel indtil 1944, derfor sad rattet i højre side. Først i 1961 blev bilen skiftet ud.

Huslærer Skaarup havde vi kun et år. Det følgende år kørte vi i sulky til Jens Nøhrs chacra, som lå 8 km hjemmefra. En af døtrene (han havde 10 døtre og en søn) var lærer for tre yngre søskende.

Om vinteren, når det var meget koldt, løb en af os bagefter sulkyen for at få varmen, medens den anden kørte. Det skiftedes vi til. Vi gik skole hver anden dag ligesom i Danmark i gamle dage. Når vi nåede frem til chacraen, spændte vi hesten fra, og det skete, at sønnen Carlos havde vendt bunden i vejret på køretøjet, når vi skulle hjem! Vi måtte så have fat i en af karlene eller vores lærer til at få sulkyen på ret køl!

¹¹ Et Led

Mobning er ikke kun et nutidigt fænomen.

Engang jeg holdt foredrag om fars liv og nævnte min sulkytur til skolen, var der et kvikt hoved, der spurgte: *"Hvorfor cyklede I ikke?"*. Jeg svarede: *"Vent til I ser vejene, så giver svaret sig selv!"*

De første tre år betragter jeg som spildte, dels var det ukvalificerede lærere, dels foregik undervisningen på dansk, hvad vi ikke fik brug for senere, da vi kom i argentinsk skole, og det gjorde indlæringen på spansk vanskeligere for os. Vi var indvandrerbørn uden spansk som modersmål. Det var ikke let. Faktisk levede vi i to verdener uden at vide det! Vi var andengenerations indvandrere, og vores forældre fortalte os ikke om vores fødeland Argentina, men vi levede i vores lille lukkede danske verden. Måske samme situation, som mange børn af indvandrere i Danmark i dag står i.

Langt om længe fandt man den rigtige løsning og ansatte en uddannet argentinsk lærer. Undervisningen foregik fortsat hjemme, men nu på spansk. Et par nabobørn blev koblet på, - en indfødt argentiner fra et lille husmandssted og vores genbos søn. Nu kom vi op til eksamen i den kommunale skole, og min bror Ib og jeg bestod anden klasse.

Vores dygtige lærerinde fik fast ansættelse i det kommunale skolevæsen. Vi fik en anden argentinsk lærerinde, men da vi var halvvejs gennem skoleåret, sagde hun op. Det var umuligt at skaffe en afløser, ingen ville så langt ud på landet. Det var for kedeligt, hvad jeg godt forstår. Ikke så underligt at lærerinderne, der var bymennesker, ikke kunne finde sig i at bo så langt ude på landet, kun med den mulighed for adspredelse at komme et lille smut til byen en gang om ugen. Miljøet og omgangstonen var udelukkende dansk, og de har uden tvivl følt sig som fremmede i deres eget land.

Løsningen blev, at vi kom i pension hos Grønlunds. De boede i en stor villa "Los

Eucalyptus", en tidligere rigmands sommerresidens med typisk sydlandsk byggestil, dvs. en stor stue i midten omgivet af fire værelser og badeværelse. Huset lå i samme gade, som Den danske Skole, der på det tidspunkt blev ombygget til Club Danés.

Om formiddagen gik vi i Colegio nr. 1, hvortil vi havde en meget lang gåtur. Om eftermiddagen gik vi til dansk hos lærer Sigvardt. Vi kunne heldigvis fortsætte i tredje klasse. Grønlunds yngste søn var jævnaldrende med os. Vi legede ikke så godt sammen. En dag stod jeg og holdt i pigtråden, der omgav gårdspladsen, og Bent gav mig et ordentligt skub, så jeg fik en stor flænge i ringfingeren, arret har jeg endnu. Et synligt minde fra det halve år, vi tilbragte der.

Da vi i 1946 skulle i fjerde klasse, skiftede vi pensionat, og vi kom i pension hos fru Hansen og datter. Vi ville simpelthen ikke tilbage til familien Grønlund, som kun havde givet os dårlige minder. Manden var en hustyrant, og skænderierne foregik for åben skærm.

Ib og jeg var begyndt skolen samtidig og fulgtes ad i samme klasse, selv om han var 1½ år yngre. Det har nok ikke været så morsomt for ham, slet ikke da jeg var boglig anlagt, og det var ikke hans stærke side. Det blev til tre år hos fru Hansen, og det kan der nemt skrives en bog om. I vores år på pensionat og i kostskole har vi været under andres indflydelse, og kun i ferierne under vores forældres påvirkning. Selv for et barn har der været meget, man skulle tage stilling til. Fru Hansen vil jeg kun tildele en halv kokkehue. Vi fik semolasuppe¹² med klumper hver dag, så når hun vendte ryggen til, hældte vi suppen i vasken. Til komfurets brændsel brugte hun aviser og papiraffald fra en kiosk. Tit blev vi sendt til slagteren for at købe for 75 centavos kød til os 4 drenge og de to voksne, samt for 5 centavos kød til katten.

Mine forældre påtalte den dårlige kost overfor fru Hansen, men det hjalp ikke, hun mente selv, at hun var en meget dygtig kok. Men så kom far og mor med smør og honning, og hver eftermiddag fik vi friskbagt "pan felipe" med mine forældres leverancer. Jeg tror, at det eftermiddagsmåltid holdt os i live! Faderen til en af de øvrige pensionærer bidrog en dag med et lam. Det fik fru Hansen bageren til at stege. Jeg var så grådig, at jeg spiste en stor kølle, men det kunne jeg selvfølgelig ikke tåle.

Som nævnt savnede vi vores forældre meget, vi var jo kun børn. Nogle lørdage tog vi hjem med bus. Hvis far ikke vidste, at vi kom, gik vi de 6 km fra busstoppestedet. Når vi kom hjem, gik vi lige ned i kælderen og spiste til vi ikke kunne rokke med ørene.

Hos fru Hansen var vi fire jævnaldrende drenge, der deltes om et værelse. Lektierne lavede vi i køkkenet, derfor vidste vi altid, hvad den "spændende" menu stod på. Det har

¹² Fine, afskallede hvedekorn.

været dyrt for mine forældre. En måned på pensionat kostede det samme, som en peon fik i månedsløn. Argentina påberåbte sig med stolthed, at der var gratis skolegang og undervisningspligt, der var bare ingen skoler ude på landet.

Da vi kom til fru Hansens pensionat, måtte vi skifte skole, fordi hun boede i modsat retning af byen i forhold til Grønlunds. Vi kom i Colegio Nr. 2, en skole med 700 børn. Skolebygningen var ved at styrte sammen, så undervisningen blev flyttet til et tidligere rådhus. Bygningen egnede sig slet ikke til skolebrug, men i hvert fald med lidt mindre risiko for at styrte sammen. For at klare de mange børn, blev der undervist i tre hold, dvs. hvert hold fik kun ca. tre timers undervisning, så hvis jeg ikke mestrer det spanske sprog, er det ikke min skyld.

Vi oplevede også mange dage med vikar. Som regel trådte skolens sekretær til, og i historie underviste hun altid i frihedshelten San Martín, nok det eneste hun kunne. Jeg husker hendes begrundelse for at tærsk langhalm på stakkels San Martín, hun sagde: *"Vi må først kende vort eget lands historie, før vi beskæftiger os med udlandet"*. Måske hang der alligevel lidt ved, for i en stilekonkurrence, som jeg deltog i, opnåede jeg en fjerdeplads. Ud over denne vikar er der næsten intet, jeg husker om mine lærere, selv deres navne er gået i glemmebogen.

Det betyder nok, at de ikke har gjort så stort indtryk. 99 % af lærerne var kvinder på sulteløn. I mine år i det argentinske skolevæsen har jeg kun mødt én mandlig lærer.

En mærkelig hændelse

Mange drømmer om den store gevinst enten lotteri, lotto, galopbanen eller kasino. Jeg mener også, at jeg har haft de drømme. Tro det eller ej, men lotterisedlen kom dumpende til os fra en blå himmel.

I 1946 var Ib og jeg på vej til skole. Lige pludselig ser vi en mærkelig seddel på fortovet. Selvfølgelig tager vi den op. På vejen tilbage til fru Hansens pensionat gik vi forbi den kiosk, hvor vi plejede at købe slik og børneblade. Vi viste kioskejeren seddelen. På trækingslisten fandt han ud af, at der var en præmie på 500 argentinske pesos. Det lød for godt til at være sandt, den troede vi ikke på. Ergo smed vi den væk!

Nogle dage senere, da vi kom forbi kiosken, spurgte indehaveren, om vi skulle indløse sedlen. Vi svarede kort og godt: "Den har vi smidt væk". Så spurgte han, om vi kunne huske nummeret. Hvorpå han sort på hvidt viste os trækingslisten, og den var god nok. Tænk sig! Uden at ofre en centavo fik vi gevinst, hvad mere kunne vi ønske.

Den eneste gang vores lod blev udtrukket med gevinst, og så indløste vi den ikke! 500 argentinske pesos svarer til ca. 10.000 nutids kroner, og det smed vi i rendestenen!

Tilbage til skolen: I sjette klasse syntes jeg, at der skete for lidt. Vi fik kun ca. tre timers undervisning i den offentlige skole, derfor tog jeg et kursus i bogholderi. Man var dog tilsyneladende uvidende om Gutenbergs opfindelse, så i hver lektion fik vi udleveret et lille hæfte, som vi så skulle skrive af. Det er jo også en måde at lære stoffet på. Det hjalp ikke en pind, - igen skønne, spildte kræfter.

Skolen foretog en udflugt, som var min første længere tur. En bustur på 140 km til Tres Arroyos. Det var første gang, jeg så den by, hvor jeg 13 år senere skulle blive præst.

Hver sommer holdt vi ferie ved stranden i Necochea. Vi boede nogle dage på pensionat og andre dage kørte vi til stranden, medbringende mors gode madkurv.

Det var utroligt hyggeligt at mødes med naboer og bekendte, som også tilbragte ferien ved stranden, men i 1948 tog vi ud på en kort ferietur til Tandil. Den by, hvortil de første danske udvandrere ankom. Som barn af den flade pampaslette gjorde det et stort indtryk at se Tandilbjergene. De højeste er godt nok kun 500 m.o.h. Anderledes blev det senere i livet, når man i Andesbjergene stod i 4.500 meters højde og skimtede Aconcagua med dets 7.021 m.o.h.

Konfirmation

Udover skolegang og bogholderikursus gik jeg i 1948 også til præst. I 1947 havde den danske kirke i Necochea fået pastor Rudolf Møller. I den forbindelse var der blevet bygget en meget lille præstebolig. Der var et lille depot eller garage, der blev benyttet som konfirmandstue! Meget hyggeligt! Vi var et dusin konfirmander, bl.a. også Ib, selv om han kun var 13 år. Vi fulgtes altid ad, ingen forskel der.

Ud af dusinet var der fire fra blandede ægteskaber, der slet ikke mestrede det danske sprog, og jeg mindes ikke, at præsten nogensinde forklarede noget på spansk. Guderne må vide, hvordan de blev oplært i den kristelige børnelærdom. De er nok gået ud fra, at dansk var vort hellige sprog, ligesom landets kirker benyttede latin.

Ved konfirmationsgudstjenesten blev der heller ikke taget hensyn til de forældre og pårørende, som ikke kunne dansk. Igen ligesom med skolen, intet husker jeg fra timerne ud over, at vi en dag sang: "Til himlene rækker din miskundhed, Gud" (Jeg vil gætte på, at nogle af de 1.250 konfirmander jeg har forberedt, har det på samme måde, - desværre).

På konfirmationsdagen var der en meget højtidelig gudstjeneste i den kirke, hvor de fleste af os var blevet døbt. Efter gudstjenesten var der festmiddag i Club Danés, hvor ægteparret Nielsen var værtsfolk. (Værtinden Anita Nielsen skrev 32 år senere, Benediktens takkesang til hendes konfirmation her i Danmark).

Ligesom for andre konfirmander er det jeg husker bedst selvfølgelig gaverne. Det, som vakte mest opsigt den dag var, at Peter Hansens søn, der var pilot i det argentinske luftvåben, lige var hjemkommet fra USA medbringende en ny Packard.

Der var ellers lukket for import af biler i Peróns tid, men landets love gjaldt ikke for militærets personel. Ironisk nok fandt konfirmationen sted den 17. oktober - Día de los Descamisados (de skjorteløses dag), peronisternes allerstørste festdag. Nu, 70 år senere, holdes denne dag stadig som nationaldag.

På min konfirmationsdag fik jeg af præsten ordet: "Vi véd, at alle ting samvirker til gode for dem, som elsker Gud" (Romerbrevet 8, 28). Ikke et tilfældigt ord, men et som jeg senere i livet, mange gange, er vendt tilbage til, særlig den 18. januar 1950. Forunderligt, som et enkelt ord kan lyse op i mørke stunder og trøste der, hvor almindelige ord kommer til kort.

Også fra mine forældre fik jeg en hilsen:

d. 17.10.-1948

Kære Alfredo!

*Hjertelig tillykke med Højtidsdagen, Gud velsigne denne Dag for dig og for os, læg din Fremtid i Herrens Haand, og gaa den Vej han viser dig da gaar du aldrig forkert.
Guds Ord er en Lygte for vor Fod og et Lys for vor Sti.*

Din Søster, Far og Mor.

Hilsenen var vedlagt en forglemmigej, som jeg endnu opbevarer.

Far bliver estanciero¹³

Det var en meget lang og slidsom vej fra ankomsten i 1929 til en dag i februar 1948; lang vej fra at være peón, halvchacarero i 1932 og til chacarero¹⁴ i 1935 og til at blive selvejer i 1948. Den jord, far forpagtede, blev sat til salg. Godset Díaz Velez (14.000 ha = 70 fraktioner) blev bortaktioneret på en eftermiddag. Flere af forpagterne købte den jord de boede på, altså også min far. Det har uden tvivl været en stor dag i fars liv, da han blev selvejer af den jord, der faktisk var hans i forvejen, forstået på den måde, at bygningerne, hegnet og beplantningen var hans værk.

Far overtog i sin tid en næsten bar mark, og tretten år senere var det blevet et dejligt sted takket være fars slid og dygtighed. De 5 td. land farfar ville hjælpe far med at købe var blevet til 400 td. land, og det uden hjælp og i et fremmed land. Med god grund er jeg meget stolt over fars store præstation. Far havde fuldstændig levet sig ind i de nye forhold, var faldet til i det nye land. Far kom også til at lyse op på min vej med sin helstøbte personlighed, sin store offervilje og gavmildhed for alt, hvad der havde med den danske menighed at gøre. Far hjalp mange.

¹³ *Gårdejer (selvstændig landmand på egen jord)*

¹⁴ *Selvstændig landmand på lejet jord*

Familiens første danmarkstur

Efterkrigsårene blev nogle gode år. Landmændenes store høstudbytte fandt et godt marked i det hungrende Europa. (Den enes død, den andens brød). Nu var der igen mulighed for at rejse, og der var også råd til det, selv om far lige havde købt ejendomsjord.

I 1948 var fars tidligere kompagnon Poul på Danmarkstur. SAS havde oprettet en rute København-Buenos Aires, men det var meget dyrt. En flyvetur med overnatning i Dakar. En nabofamilie var også af sted i 1948. De sejlede til Napoli og tog derfra videre med tog. Det var utroligt besværligt, da der krævedes visum til de forskellige lande, og man måtte ikke medbringe valuta fra et land til et andet. Fornuftigt nok valgte de at flyve tilbage.

En søndag sad vi ved stranden og nød indholdet af mors gode madkurv. Lige pludselig sagde mor: *"Nu ta'r vi en tur til Danmark"*. Far føjede mor i hendes ønske. Der var kommet system i passagertrafikken. Utroligt mange emigrerede til Sydamerika, og skibene skulle helst ikke sejle tomme tilbage til Europa.

Forberedelser

Allerede dagen efter tog vi ind til købmand Larsen-Jensen, og i stedet for at købe 5 kg. sukker, købte far 5 billetter til Danmark. Købmanden var underforhandler for en boghandler, der var agent for et engelsk dampskibsselskab! Vi skriver 1949, dvs. det år far kunne fejre 20 års jubilæum for ankomsten til Argentina, men selv om vi var ude i begyndelsen af februar var alt med afgang i maj måned udsolgt. Vi fik lovning om plads på et skib sidst i maj, og heldigvis stod vi nederst på ventelisten, for det skib, som vi i givet fald skulle have været med, gik på grund i indsejlingen til Rio de Janeiro.

Alle blev reddet, og det skib, som vi kom med, fik bagagen fra det sunkne søsterskib ombord. Der var mange danskere fra kolonierne med. Otte år senere mødte jeg dansk-argentineren Ebbe Stevns (dansk lærer, der i Argentina blev chacarero).

Han deltog altid i "De otte dage" (se side 68), både som den der nød opholdet, men også som foredragsholder. Han holdt foredrag om oplevelsen ved grundstødningen. Han fik et foredragsemne foræret ud af den blå luft, og den chance greb han!

Først gik turen til Buenos Aires. For vi børn var det første gang, vi så landets hovedstad, og mor og far havde sikkert ikke været der siden bryllupsdagen. For os ude fra landet var hovedstaden en virkelig stor by. Vi måtte i gang med at skaffe os papirer til den lange rejse. Vi børn skulle jo have argentinske pas, og vi var ikke de eneste, der skulle ud at rejse, så køerne var lange, og de argentinske funktionærer arbejdede i et tempo, så de med garanti ikke fik stress. Nogle kom ledsaget af en fra militæret, de skød genvej gennem køen, og kontormusene bukkede og nejede! De ansøgninger kom øverst i stakken! Sådanne amigos havde vi ikke!

En ung dansk-argentiner fra vores bekendtskabskreds gik flere gange til paskontoret, men de undskyldte sig med: *"Det er forsvundet, vi kan ikke finde det"*. Efter i tre dage at have gået forgæves fra Herodes til Pilatus, stillede hun sig foran en af de ansatte og gav sig til at tudbrøle, det gav bonus! Straks fandt betjenten passet fikst og færdigt i skrivebordsskuffen.

Efter 3-4 dage var vi nået gennem papirmøllen og kunne vende hjem, medens passet blev ordnet i løbet af 14 dage.

Mor og far skulle have fornyet deres danske pas, det tog nogle minutter, men deres argentinske dokumentation skulle også være i orden. ID fra provinsen, som de selvfølgelig havde, men for igen at kunne rejse ind i landet krævedes der en straffeattest. Far fik sin, men mors lykkedes det ikke at få, selv om hun tog til provinshovedstaden La Plata. At rejse uden den lap papir skulle siden vise sig at være fatal. De højere magter har måske haft en finger med i spillet, hvem ved?

Far fik Stille Marinus til at passe bedriften. Der var ansat en peon mere, men Marinus var så dygtig, at han klarede det hele ene mand, både som forvalter, kok, karl for to osv., så var der heller ikke nogen at blive uvenner med!

Rejsen

Endelig var vi på vej mod vikingernes trofaste ledestjerne, Nordstjernen, der er det eneste himmellegeme, der står fast på samme sted hver nat året rundt. Et meget langt og spændende kapitel i mit liv begyndte, og som vel ikke er afsluttet. En rejse på et helt år, der på længere sigt fuldstændig ændrede mit liv. Jeg rejste ikke med det formål "at finde mig selv", men det blev slutresultatet. Jeg mener, at den rejse ændrede mit liv. Jeg lærte at stå på egne ben i en ung alder.

Der var lang vej fra Argentina til fars barndomshjem i Græsted. Langt helt bogstaveligt; vi lagde ud den 7. juni 1949 kl. 16.30 fra Buenos Aires og var fremme i Græsted den 7. juli kl. 03.00!

Vi sejlede med det engelske skib "Highland Princess" fra Royal Mail Lines. Et kombineret passager- og fragtskib. Jeg husker ikke antallet af passagerer, men vi var mange. Med en meget fornem første klasse, og så os andre almindelige turister. Vi spiste i to hold.

Alle med destination til Sydeuropa spiste i et hold, og vi der skulle til Nordeuropa fik engelsk kost. Vi stod lidt fremmede over det overdådige morgenbord med fisk, bacon, æg, mange slags brød osv.

Vi var en lille gruppe danskere, der sammen fordrev den lange sejltid. Vores nabo, Anna Munk, fulgtes med os, hendes mand ville ikke med. Det følger mønsteret fra andre lande. Kvinderne længes tilbage, mændene slår nemmere rod i det fremmede. De har også en større berøringsflade.

I Montevideo, Uruguay lastede skibet oksefjerdinge dag og nat i to døgn. Havnearbejderne sov på skibsdækket, medens de ventede på, at det igen blev deres tur. For os blev der tid til at se byen med lange gåture.

Efter endnu et par dages sejlads nåede vi Santos, verdens største udskibningshavn af kaffe. På kajen går man og træder i kaffebønner. Vi tog en forsyning med, da kaffebønner på det tidspunkt var rationeret i Danmark. Bønnerne gjorde lykke, hvor vi kom frem.

En tidlig morgen skimtede vi Rio de Janeiros indsejling. Turen gennem den utrolig smukke fjord vil altid stå som en af de største naturoplevelser, jeg har haft, indtil jeg 39 år senere så San Sebastián i Baskerlandet, der efter min mening langt overgår Rio. Senere i livet blev det jo mange gange, jeg kom til Rio - både til vands og ad luftvejen. Hvem kan glemme synet af den majestætiske Kristusstatue på toppen af Corcovadoberget?

Da vi ved en anden, senere lejlighed ankom til Rio, lå byen og bjergene skjult af en tæt tåge, men på toppen af Corcovado lyste Kristus op, som om han stod på en sky, - intet andet var der at se. Et betagende, uforglemmeligt syn, der i sig selv var rejsen værd.

I fjorden sejlede vi forbi den grundstødte "Magdalena", søsterskib til vores skib, yderst taknemmelige for, at vi ikke var ombord, da ulykken skete. Under indsejlingen så vi også "Sukkertoppen". Vi var også deroppe, og derfra har man et fantastisk overblik over Rio og de forfærdelige slumkvarterer.

Næste stop Las Palmas, dvs. ti døgn, hvor vi kun så hav, himmel, delfiner, flyvefisk og et enkelt skib. Når man sejler, opdager man, hvor stor verden er! Vi sejlede 360 sømil i døgnet, den afstand et fly klarer på 45 minutter! Dengang kunne man få sjælen med, når man rejste, og man havde tre uger til at indstille det biologiske ur. Helt anderledes i dag, hvor dagen lige pludselig bliver fire-fem timer længere eller kortere. Så er der virkelig jetlag.

Der var god tid til at slappe af og langsomt omstille sig til livet i en anden verdensdel. Vi fordrev tiden med at se delfinerne og flyvefiskene lave akrobatiske opvisninger. Da vi sejlede over Ækvator, var der selvfølgelig dåb til Neptun. Vi fik dermed hans tilladelse til at sejle videre. En stor swimmingpool blev rigget til på dækket, under ækvator skortede det ikke på varmen.

Nogle aftener var der også film på dækket, spansk dans eller hvad man nu kunne fordrive tiden med.

Blandt passagerne var der en del engelske fårefarmere fra Patagonien. De havde deres faste pladser i baren fra tidlig morgen til sen aften. Det er jo også en slags tidsfordriv, medens konerne måtte passe børnene og vaske bleer, ligestilling!

Som man kan forestille sig, var der blandt passagerne en babylonisk sprogforvirring med de ca. 15 sprog, der taltes. Vi børn blev eksperter i at finde rundt i det virvar og gætte, hvem der talte hvilket sprog.

Da vi senere kom ombord på Bornholmerbåden, hørte vi børn et nyt og ukendt sprog, som mor til vores store forundring talte, da vi nået frem til øen!

Da vi den 24. juni 1949 ankrede op i Las Palmas, var vi nået til Europa. Nu var afstandene mellem havnene kortere. Efter den lange sejlads skulle skibet bunkre, have vand og friske grøntsager.

Vi fik et godt billede af en diktaturstat, som ikke blev mindre, da vi et par dage senere ankrede op i Lissabon og efterfølgende i Vigo. Et fattigt og forarmet Sydeuropa. De havde endnu ikke fundet fidusen at sælge sol og strand til de solhængende nordeuropæere.

Et uudsletteligt minde var matrosernes, tjenernes og stewardernes livlige smuglerhandel i nattens mulm og mørke. De nævnte ansatte havde fyldt deres egen og (delvis) passagerens kahytter med kaffe, sukker, mel osv. Det blev solgt i Las Palmas og losset ned i små robåde. Tolderne gik oppe på dækket, og de så ikke noget som helst! Da vi lagde til kaj kl. 24, kom der utrolig mange kvinder og mænd, der falbød alle slags broderier til billige penge. Vi fik en smuk dug.

Næste stop var Lissabon den 27. juni. Indtrykket var en meget fattig, gammel og snavset by. Fiskerbådene var sejlbåde, rene energisparere! Det var mærkeligt at se en grisehandler med små skrabe grise, som stadigvæk i live. Helt uden køleskab kunne varen på den måde holde sig frisk! Dagen efter nåede vi Vigo, en farveløs, trist havneby, præget af Francos undertrykkelse.

Efter tre ugers sejlads anløb vi den 1. juli Tilbury i England. Første etape af rejsen var vel overstået. Heldigvis for os var der en fra Royal Mail Lines, der tog imod den danske gruppe og "ekspederede" os videre. Ingen af os kunne engelsk, men med fagter fik guiden hjulpet os til et hotel i London. Vi mistede forbindelsen til den Esbjergbåd, vi havde reserveret plads på. Derfor fik vi fire dage i London, som gav os et indtryk af efterkrigstiden. Englænderne var i fuld gang med at genopbygge byen. Kvinder på byggepladserne, det havde vi aldrig set. Et stort kvarter ved St. Paul's Cathedral var jævnet med jorden. Selvfølgelig så vi også House of Parliament og Westminster Abbey og naturligvis en del museer.

Ankomst til Danmark

Den 5. juli sejlede vi fra Harwich med "Kronprinsesse Ingrid". Nordsøen viste sig fra sin allerværste side. Vi hørte dog til blandt de få, der ikke blev søsyge. Vores krop var godt trænet til søgang efter den tre uger lange sejlur fra Argentina.

Igen blev vi forsinkede pga. storm. Turen med lyntoget over Jylland, Fyn og Sjælland genkaldte et landskab, som jeg udmærket kendte, selv om det var min første Danmarkstur! Mor havde beskrevet Danmark for os på en så levende måde, at det ikke virkede fremmed, da vi mødte landet. Sent nåede vi Hovedbanegården. Vores forventede ankomsttidspunkt var blevet telegraferet til familien fra skibet.

Flere fra familien var mødt op for at modtage os. Faktisk stod vi overfor dem, uden at de genkendte os, før farbror sagde: "*Jamen, det er jo dem!*" Derefter gik hele familien i Tivoli for at fordrive tiden, indtil der var en togafgang med forbindelse til Græsted. Aldrig i mit liv vil jeg glemme, at klokken var 03.00, inden vi nåede frem til fars barndomshjem. Fætre og kusiner kom ud af fjerene for at se de mærkelige "indianere", der holdt deres indtog.

Selvom vi nåede frem til gården sent om natten, var det allerede begyndt at lysne. Det var det første indtryk af, at man befandt sig så langt mod nord. Vi kendte intet til lyse nætter eller dage med 17 timers sol. I mit hjem (breddegrad 38), var der ikke den store forskel på dagens længde sommer og vinter.

Endnu 63 år efter har jeg ikke vænnet mig til at kunne sove, når det er lyst. Det er ikke så heldigt for et A-menneske, så jeg er storforbruger af mørklægningsgardiner. Også verdenshjørnerne har givet mig problemer, kroppen er programmeret til at finde nord og syd set fra mit fødested syd for Ækvator. Derfor har jeg tit vendt vejkortet på hovedet og kørt i den forkerte retning.

På opdagelse

Aftenen efter vores ankomst samledes hele familien samt venner hos farbror Johannes på slægtsgården, som også var fars barndomshjem. Det var et stort gæstebud. Det var også første gang, at jeg spiste middag om aftenen. Ved den tid plejede vi at få eftermiddagste, det glemmer jeg aldrig. Der er mange ting, man må omstille sig til, når man skifter verdensdel.

Den efterfølgende aften var det moster Ellens tur til at åbne hjemmet. Det skete på "Korshøjgård", Ørby ved Helsingør. Her var mosters familie, som bl.a. bestod af tre købmænd med familier. En helt anden, næsten ukendt verden, f.eks. flæskesteg, men uden vin eller øl til at skylle det ned med! Det var første gang jeg stiftede bekendtskab med afholdsfolk. Indtrykket fra et anderledes gæstebud. Det var jeg ikke forberedt på. Mor havde ikke nævnt det med ét ord. Bordsangen var også noget nyt. Efter desserten var der andagt ved en manufakturhandler fra Græsted i hvis hjem, mor tidligere havde arbejdet. Jeg troede, at jeg havde forvildet mig ind i en kirke. Endnu var Grundtvig ikke trådt ind i mit liv.

Inden afrejsen fra Argentina havde mor bedt moster om at indskrive Ib og mig på en sommerlejr for børn, men pga. skibets forsinkelse nåede vi ikke frem til børneholdet. Ungdomsholdet var begyndt, og samme aften aftalte mor derfor med en af gæsterne, at vedkommende skulle hente os ved rutebilen i Esum. Helt uforberedte og uden at vide, hvad der skulle ske, blev vi sendt med bussen.

En ukendt ung pige tog imod os og fulgte os til sommerlejren ved Esum Sø. Vi kendte ikke et eneste menneske! I pauserne mellem foredrag og bibeltimer sad vi to argentinerere

og kedede os gudsjammerligt. Faktisk var der ingen, der interesserede sig for de to nyankomne "indianere". Forstander Fritz Larsen, Hillerød Højskole, dukkede op i sovesalen og fandt ud af, hvem vi var, men vi følte os ikke bedre tilpas af den grund. Heldigvis varede den "ferie" ikke så længe. Vi følte os i en helt fremmed og ukendt verden. Den opdagelse var der ikke meget ved.

Bornholm - Østersøens perle

Kaldes også Nattergalens ø. Som tidligere nævnt hørte mors familie hjemme på Bornholm. Vi tog båden til Rønne. Det var højsæson, og derfor måtte vi nøjes med en bæk at sove på. Morbror Charles tog imod os, en af de få i familien der på det tidspunkt havde bil. Vi boede på morbrors husmandssted "Lillehave", som dog var blevet til rugestation og kyllingefarm. Nu kom vi virkelig på "arbejde". Det kan godt være strengt at være turist. Vi skulle besøge tre familier pr. dag i tre uger! Det krævede sin mand. En om formiddagen, en om eftermiddagen og stort gilde om aftenen. Det var mors fætre og kusiner med familier, naboer, venner og bekendte samt højskolekammerater.

Det var langt fra spændende for os børn. Vi fik de samme spørgsmål utallige gange. Hver gang nogen i familien eller vore forældres venner og bekendte hilste på mor og far, spurgte de: *"Kan børnene tale dansk?"*. Som regel var vi hurtige til at svare: *"Ja, det kan vi, men vi forstår ikke bornholmsk"*. Vi blev trætte af de mange spørgsmål: *"Taler I engelsk? Hvor ligger Argentina?"* Nogle troede i ramme alvor, at Argentina var en af staterne i USA. Dengang var danskerne ikke så berejste som nu. Vi havde fået familie nok. Familien er god nok at have hængende på væggen! Hos morbrors nabo havde vi fundet nogle kirsebærtræer med modne bær. Vi klatrede op og erklærede, at de godt kunne kigge i vejviseren efter os. Vi fik fri!

Heldigvis boede familien spredt ud over øen. Der blev rig anledning til at lære øens smukke landskab at kende, Almindingen, Rundkirkerne, Hammershus ruiner osv. Vi havde mange ture sammen, det var mere spændende end de evindelige kaffeborde.

Et uudsletteligt minde, som jeg med garanti aldrig vil glemme, var udflugten til Christiansø. Turen derover gik stille og roligt. Vi beså den særprægede klippeø, hvor jorden til de små haver, var sejlet dertil fra fastlandet. Det blev et gevaldigt stormvejr, da vi skulle hjem. Vi ca. 25 passager sad i messen. Da vi forlod havnen, ofrede tante Rigmor, som den første til havguderne. Jeg for hen med spanden, men inden længe måtte jeg hele omgangen rundt. Den stank kunne jeg ikke klare og for første gang, blev jeg søsyg.

Far og farbror Johannes sad ved masten. De havde taget regnfrakker på. Bortset fra kaptajnen var de de eneste, der ikke blev søsyge. Indtil dato, min eneste tur til Christiansø. En tur jeg aldrig glemmer.

En stor beslutning

Vi fik overstået Bornholm. Båden kom tidligt ind til København, og vi sad på Hovedbanegården. Nu vi var i København, syntes mor, at vi kunne benytte lejligheden til at få ordnet returbilletterne. Jeg samlede alt mit drengemod, og sagde stilfærdigt: *"Jeg kan godt tænke mig at blive i Danmark"*.

Jeg tror nok, at denne uventede overraskelse kom helt bag på mine forældre og egentlig også på mig selv. Jeg var knap 16 år.

Det var selvfølgelig en stor beslutning, hvis konsekvens jeg ikke havde den ringeste mulighed for at overskue. Jeg tror meget i mit liv havde set anderledes ud, hvis jeg havde fulgt trop med den øvrige familie og ikke skiftet spor. Da mine forældre havde sundet sig lidt over mit ønske, sagde mor: *"Det må vi lige tale om og så udsætter vi bestillingen af hjemrejsen til en anden dag"*. Mine forældre havde fået noget at tænke over. Det havde jeg også.

Familiens kaotiske hjemrejse

Den 11. oktober 1949 var der først frokost hos faster Mathilde og bagefter afskedsfest hos farbror Johannes. Den 13. oktober rejste far og Ib hjem, og selvfølgelig fældede jeg en tåre. Far trøstede mig med: "Læg alt i Jesu hånd". Det var et godt ord at få. Ingen kunne vide, hvor hurtigt jeg fik brug for det. Næsten hele familien tog afsked fra Hovedbanegården. Da far var rejst, hørte jeg et familiemedlem kommentere: "Det er gået ham godt, men hvis Otto havde lagt de samme kræfter i Danmark, var han også nået langt".

Familiens hjemrejse kom desværre ikke til at foregå i samlet gruppe. Jeg blev tilbage. Mor kunne ikke rejse hjem, fordi hun manglede en straffeattest. Jeg aner ikke, hvorfor de ikke ville udstede en, for hun havde aldrig været straffet. Jeg aner heller ikke, hvorfor min søster Inés ikke kunne følges med mor, men hun rejste først tilbage den 2. november. Hun har sikkert fulgtes med vores nabo, Anna Munk. Dvs. familiens fem medlemmer rejste tilbage i fire hold! Det var langt fra vel gennemtænkt.

Højskoleophold

Jeg husker ikke, hvad der gjorde, at jeg besluttede mig for at blive i Danmark. Måske en tilfældig indskydelse? Men hvad skulle jeg foretage mig? En søndag, hvor vi var til møde på højskolen, rådførte mor sig med forstander Fritz Larsen. Han nævnte Nr. Nissum Efterskole (tilhørende Indre Mission), som et sted han kunne anbefale, men tilføjede han: *"Alfredo er også velkommen her"*.

Der stilles kun én betingelse for at gå på højskole, nemlig at man er fyldt 18 år. Det krav kunne jeg ikke leve op til! Jeg var lige fyldt 16 år, men der blev dispenseret fra reglerne. Lidt sydamerikansk korrupsion skader jo ikke, eller gør det!

Den 3. november 1949 tog jeg toget til Slotspavillonen for at starte højskoleopholdet på Luthersk Missionsforenings Højskole i Hillerød.

Det blev en rejse til en meget anderledes og fremmed verden for mig. Jeg går ud fra, at noget af det anderledes var jeg forberedt på, fordi vi havde været til mange møder i missionshusene, særligt i Helsingør, Græsted, Østerlars og på højskolen. Det undrede mig, at man ikke gik i kirke, men til møde i missionshuset. På Tranenæbsgård gik man kun i kirke til de store højtider og et par enkelte gange til. Missionshuset havde de vinket farvel til, dog med undtagelse af børnenes juletræsfest i Blistrup missionshus. Det mener jeg, at man gjorde, fordi tante Rigmors mor havde skænket byggegrunden til missionshuset "Karmel".

På højskolen fik jeg rig anledning til at se denne bevægelse indefra. Her kom jeg ud på mit livs længste rejse! Den bliver sikkert aldrig helt afsluttet! Dengang var højskolen bevægelsens kraftcenter, og den anviste den åndelige kurs.

Højskolen lagde hovedvægten i undervisning i landbrugsfag, men i 1949 var landbruget allerede vigende, derfor var der oprettet et "ekstrahold" til dem, som ikke var beskæftiget ved landbruget. Jeg valgte "ekstraholdet", da jeg ikke mente, at jeg ville få brug for dansk landbrugslære i Argentina. Vi var kun ni ud af højskolens ca. 50 elever. Der var mange timer fælles for begge hold, hovedsagelig bibeltimer, kirkehistorie, troslære, sjælelære, andagter og bedemøder ikke at forglemme. Alle lærerne havde samme missionssyn, der var kun én retning, der var den rigtige og godkendte. Man blev ugleset, hvis man havde en anden mening.

I bakspejlet kan jeg nok se, at jeg var alt for ung og umoden til den "rejse", som udefrakommende og uden nærmere kendskab til dansk højskolebevægelse og kirkeliv. Mor traf valget for mig, - den skole, hvor hun selv havde gået ca. 26 år tidligere.

Den danske folkelighed, som jeg var fortrolig med fra Argentina, var et syndigt begreb, som man foragtede i Luthersk mission. Jeg måtte lære at se anderledes på tingene og lære en ny verden at kende, som dog i nogen grad kom til at præge og ændre mig. Et sæt normer blev indprentet, som det tog mange år at frigøre og løsrive sig fra. Uden det højskoleophold, var meget som præst sikkert faldet anderledes ud. Højskolen havde et folkeligt og kristeligt unuanceret billede. Det var slet ikke mig.

Den 4. januar 1950 måtte jeg igen tage afsked. Nu rejste mor hjem uden at ane, hvad der dagen efter skete hjemme i Argentina. Selvfølgelig var jeg ikke overladt til mig selv, jeg havde både farbrors og mosters hjem, hvor jeg kom som søn af huset. Disse to hjem skylder jeg utrolig meget. De var meget omsorgsfulde, men alligevel savnede jeg mine forældre og søskende.

Fars eneste brev

På højskolen fik vi dagens post udleveret ved middagsbordet. Når man er bortrejst, er det altid spændende at modtage breve, særligt fra ens kære. Det er mange breve, som jeg gennem årene har fået fra mor (endnu gemmer jeg ca. 800 af hendes breve). Hun var en meget flittig brevsriver, og hun holdt kontakten ved lige, også med fars familie. Far skrev aldrig, men ingen regel uden undtagelse. Aldrig vil jeg glemme brevudleveringen den 18. januar 1950. Den dag modtog jeg det eneste brev jeg nogensinde har modtaget fra far. Brevet har jeg bevaret til denne dag.

Far skrev om en hændelse derhjemme på gården. Jeg aner ikke, hvor langt den dags indtryk og oplevelse ville række frem i tiden og præge min livsrejse for altid. Jeg tror, at den dag ændredes mit liv for altid. En sand jordrustelse, hvis virkning endnu kan føles, selv her 63 år efter! Uden den hændelse havde mit liv sikkert været helt anderledes...

Her er en kort gengivelse af indholdet af fars uforglemmelige brev om min bror Ib:

"Hellig tre kongers dag fulgte Ib med i marken sammen med to danske karle. De skulle køre neg hjem. Ib kørte vognen, men kun fordi han ville være med i høstarbejdet. En karl langede negene op til ham oppe på vognen. På et tidspunkt glider læsset fremover ned på hestene, som selvfølgelig bliver bange og løber. Ib falder ned sammen med negene, og vognhjulet går over hans bryst. Han rejser sig, men straks efter udånder han i karlen Stille Marinus' favn."

Vi to drenge var meget tæt forbundne. Vi fulgtes altid ad, hele vejen. Ib var halvandet år yngre, men vi startede skolen samtidig, gik i samme klasse, boede på de samme pensionater, men Ib var den lille, og derfor kneb det for ham at følge med. Det overså de fleste. Med hans bratte bortgang mistede jeg en del af mig selv. Jeg mener virkelig, at hans bortgang ændrede noget i mig for altid. Billedet af ham glemmer jeg aldrig.

Venner, bekendte og naboer mødte op i den danske kirke til en højtid forrettet af den præst, der havde konfirmeret Ib året før. Det store fremmøde har uden tvivl støttet far og Inés i deres dybe sorg og ensomhed. De var de eneste to i hjemmet; mor var på vej hjem med skib, og jeg var på højskole i Danmark.

Ved graven læste far de ord, som de to havde delt sammen aftenen før: *"Som bedrøvede, dog altid glade; som fattige, der dog gør mange rige; som de, der intet har og dog ejer alt"* (2. Kor. 6, 10.). Jeg forstår næppe, at far havde kræfter til det. Det gjorde et meget stort og uudsletteligt indtryk på de tilstedeværende. Troen betød virkelig noget for ham. Han havde en klippefast tro, som han ellers ikke viste med ord. Stille og meget stærkt beundrer jeg min far. Troen havde meget dybe rødder.

Selvfølgelig fulgte jeg fars råd og gik ind på forstanderens kontor og lod ham læse brevet. Han ringede til farbror Johannes, der virkelig stod i mine forældres sted. Det er jeg ham dybt taknemlig for. Olfert Ricard har engang sagt: *"Det, man har oplevet, er jo i grunden aldrig forbi"*. Denne hændelse vil for altid være nærværende.

Heller ikke mor kom sig over denne tragiske hændelse, der kom på det allerværst tænkelige tidspunkt. Måske var grunden til, at mor aldrig kom sig over tabet, at hun ikke var med til begravelsen. Mor har virkelig haft det meget svært. Den hændelse var noget, hun fik fortalt, - ikke noget hun havde oplevet.

Når folk opsøgte mig som præst og sjælesørger, havde jeg på egen krop mærket, hvad det vil sige at miste. Hvor dybt sorgen føles og påvirker en gennem hele livet.

Men jeg skulle videre. Det med højskoleopholdet kom ganske af sig selv. Dagbogen beretter om de mange bibeltimer og bønнемøder, jeg deltog i. Bl.a. fra kl. 23 til 7, hvor der blev bedt for de kammerater, der ikke var kommet "igennem".

Sammen med højskolekammeraterne, Mads Bruun og Henry Munk, havde vi "vagten" kl. 24-01. Bønнемødet blev gentaget ugen efter. Det var og blev en meget fremmed verden for mig. I dag (2012) føler jeg stadig, at dér hørte jeg slet ikke hjemme. Skolens officielle bibelsyn var fundamentalistisk (som jeg dog dengang tilsluttede mig).

Det tog mange år helt at kunne læse Bibelen med andre briller. Det var et utroligt svært og smertefuldt hamskifte, jeg måtte igennem under de teologiske studier. (Et gode kom der ud af det: Jeg kender Luthersk Mission og Indre Mission indefra. Det har jeg ikke behøvet at læse mig til).

Min første tale

Et sted skal man jo begynde, og nu springer jeg en måneds tid tilbage i tiden. Den 20. december 1949 holdt vi jul på skolen. Det var eleverne, der stod for aftenen. Ved den lejlighed talte jeg for første gang for en større forsamling. Jeg fortalte om: "Jul i Argentina". Forstander Fritz Larsen kaldte min jul "En sommerfest". Selvfølgelig er der ingen hvid jul syd for ækvator, hvor den 24. december jo er midt om sommeren.

Denne del af mit liv sluttede med en afskedsfest den 30. marts 1950. Holdet fik navnet Kosmopolitter, som de verdensborgere, vi var. Det var begrundet med, at der, ud over jyder, bornholmere og sjællændere, var en schweizer, en svensker og en argentiner. I 1950 anede jeg ikke i hvor høj grad, jeg ville komme til at leve op til den betegnelse. Måske har Larsen haft en snert af profet over sig! Det er hvert fald blevet til 21 lande, jeg har besøgt. Elleve lande på den amerikanske kontinent (i flere af disse lande har jeg boet i længere perioder) samt 10 lande i Europa.

I dag sidder jeg med et rystet-uklart billede af det særprægede landskab jeg (som fremmed) gennemrejste under mit højskoleophold. Hen ad vejen forblev jeg en fremmed uden permanent opholdstilladelse. Jeg var hverken turist eller hjemmefødning. Man kan hævde, at jeg var hjemme to steder og samtidig fremmed to steder!

Efter højskolen

Efter højskoleopholdet tog jeg til Korshøjgård i Ørby. Gik til hånd på gården, bl.a. lugede jeg roer. Fætter Jørgen sendte mig over til naboen efter en møgrenser, den hoppede jeg på! Jeg cyklede også rundt og besøgte familien på Nordsjælland. Der kom også besøg af Stille Marinus, der havde passet gården hjemme, medens vi var i Danmark. Han havde citroner med fra haven derhjemme, som moster lavede den dejligste citronfromage af. Kort tid efter besøgte jeg også Stille Marinus, og vi var til Rebild fest. Det år blev flagalléen udvidet med et flag, nemlig for den nye stat Hawaii.

Nu lakkede det mod afslutningen af mit første Danmarksophold. Det blev tid til afsked med familie, højskolekammerater osv. "Bagagen" fyldt til bristepunktet, men ikke alt blev pakket ud og anvendt. Mange oplevelser står lyslevende efter de mange år. De har været inspirerende.

Hjemrejsen

Korea-krigen var begyndt, og det står lyslevende i min erindring. Jeg ville ikke blive i Danmark, hvis den tredje verdenskrig skulle begynde; sådan læste jeg dagens avis.

Den 15. juli 1950 vendte jeg næsen hjemad. Det var ikke morsomt at rejse helt alene. Efter nogle dage stifter man bekendtskaber, men der er meget, man må lære her i livet. Jeg aftalte med en ung bulderbasse fra Uruguay, at vi ville se Lissabon sammen. Jeg stod på kajen og ventede på ham, men han dukkede aldrig op. Han havde fundet nogle ligesindede, og der, hvor de skulle hen, kunne de ikke tage mig med. Jeg var skuffet, men samtidig taknemlig over at blive skånet for mulige dårlige oplevelser.

Bedre gik det, da jeg lærte en ung nordmand at kende. Med norsk som eneste sprog, var det meget begrænset, hvem han kunne tale med. Vi blev venner. Han besøgte mig hjemme på gården, og jeg besøgte ham i Buenos Aires. Han emigrerede til Argentina, og var uddannet til at lave ortopædiske hjælpemidler, men efter nogle få år syntes han, at levefoden var for ringe. I november 1952 fik han hyre på et norsk skib og vendte hjem til Norge.

Skibet anløb også på hjemrejsen Santos. Vi var en lille gruppe bestående af ovennævnte nordmand, to unge englændere, der skulle være fårehyrder på Falklands Øerne (disse øer kalder argentinerne for Las Islas Malvinas) og undertegnede.

Vi havde en katolsk belgisk missionær (på vej til Paraguay) som guide. Rejsen gav mange oplevelser, bl.a. at jeg – på en natlig vandretur - fik fat i en stor bananklase. Efterhånden var det midnat og helt mørkt. Jeg tog bananklassen på nakken, og da jeg kom ombord, anbragte jeg den ved kahyttens køje. Tre dage senere anløb vi Buenos Aires, og da var den ikke blevet moden, derfor blev den efterladt.

Tilbage i fødelandet

Næsten hjemme – og på vej i fængsel

Efter at have forladt Montevideo (Uruguay), sejlede vi ind i Rio de la Plata (Sølvfloden). Men det er aldeles ikke sølv, man tænker på, når man ser det grumsede flodvand, der er farvet af Mato Grossos røde jord. Men hjemligt er det.

Ved ankomsten blev jeg holdt tilbage af de argentinske immigrationsmyndigheder. Så fik man også prøvet det! Min store "forbrydelse" var, at jeg rejste alene som umyndig. Vi var en ca. 10 unge, som ikke fik lov at rejse ind i landet. Lidt efter lidt blev mine medrejsende afhentet. Heldigvis kom far og "befriede" mig. Jeg havde ellers skrevet hjem og meddelt, at de ikke skulle ulejlige sig til hovedstaden, men det var godt, at far kom!

Det var første gang jeg løb ind i argentinsk bureaukrati, men desværre ikke sidste! Med årene lærte man systemet at kende og at sno sig.

Bondeknold i venteposition

Efter fjorten uforglemmelige måneder var jeg hjemme igen. I mellemtiden havde meget ændret sig i mit hjem, der var hårdt præget af en sorg, der næsten lammede mine forældre. Efter den lange rejse var jeg heller ikke den samme, lidt fremmed i mine hjemlige omgivelser.

Men hvad nu? Jeg blev ikke rådgivet af mine forældre. De kunne ikke forestille sig andet, end at jeg skulle gå i fars fodspor. Min bror var faldet bort. Jeg tror, de forventede, at jeg overtog fars livsværk. Selv gik jeg i venteposition. Måske for at samle mod og klarhed over, hvad jeg skulle i fremtiden. I næsten to år befandt jeg mig i denne uafklarede venteposition. Jeg har måske ventet på et himmelsk vink, som jeg føler, at jeg fik.

Denne mærkelige ventetid brugte jeg som bondeknold. Jeg havde aldrig haft anlæg for landbruget, og det med dyr lå mig meget fjernt. Inés kendte de 200 får, vidste hvem der var mor til lammene, for mig var de alle ens!

Far købte en 20 år gammel traktor (under Peróns diktatur, var der næsten lukket for importen), men den traktor hjalp ikke så meget. Den kunne ikke trække selvbinderen, som det var nødvendigt at spænde 12 heste for, og da jeg en dag kørte fast (det havde regnet meget, hjulene sank dybt), knækkede en hammel i tre stykker. Jeg faldt ned til højre, og hestene løb til venstre. Jeg tager det som et under, at jeg slap uskadt.

Alfredo i marken

Endnu havde jeg ikke kørekort, så det var ikke så let at komme omkring, når der var 35 km til nærmeste by. Dog var jeg nogle få gange til gudstjeneste i en baptistkirke. Præsten ved kirken var en engelsk missionær, som vi kendte. Hvert år kom han hjem til os for at plukke stikkelsbær, men i hans menighed fandt jeg mig ikke hjemme.

Lidt skete der i det ensformige liv på bondegården. I højskolens elevblad "Båndet", var mor stødt på adressen for en russisk flygtning, Platon Chartschlaa, der havde været elev på højskolen. Han havde tilbragt nogle år i Danmark og talte rimelig godt dansk. Mor fik etableret kontakten. En morgen far og jeg stod og skulle til byen, hørte vi en klappe i hænderne¹⁵. Mor gik ud, og det vidste sig at være Platon, der var ankommet med natbussen fra Buenos Aires og havde gået de sidste 6 km til gården. Ud over sit arbejde, var han prædikant i baptistkirken for den russiske talende del af menighederne.

Et par uger senere kom han tilbage for at låne til køb af et mindre hus. Mine forældre lånte ham pengene på trods af, at de ikke selv havde fået bygget nyt hus. Mine forældre var gavmilde og hjælpsomme. Lidt senere kom der brev fra en af Platons venner, der også gerne ville låne til huskøb, men der satte mine forældre grænsen.

Senere - mens jeg studerede - fik jeg nogle af pengene tilbage, som dog var faldet meget

¹⁵ *Argentinsk skik*

i værdi pga. inflationen, men hele gælden blev aldrig betalt. Jeg fandt siden ud af, at familien var flyttet til Californien, uden at vi hørte et ord fra dem! Det var den tak mine forældre fik for at hjælpe folk!

Studentertiden 1951-54

Den 17. juni 1951 havde jeg efter mange overvejelser rådført mig med forstander Fritz Larsen, Hillerød. Egentlig gik disse overvejelser helt tilbage til hin skæbnesvangre dag den 18. januar 1950. Nu var ventetiden ved at ebbe ud. Hvorfor begyndte jeg så ikke studierne med det samme? En del af forklaringen er, at jeg, i et af de blade jeg havde fået af baptistpræsten, kunne læse, at man skulle være 18 år for at blive indskrevet på deres præsteseminarium.

På vej til at blive præst

Platon Chartschlaa (den tidligere omtalte russiske prædikant) blev min kontaktperson i buenos Aires. Den 15. marts 1952 tog jeg ind til ham og fandt frem til ledelsen af Iglesia Evangélica Luterana Unida, dvs. Den Forenede Evangeliske Lutherske Kirke. Der blev spurgt efter en studentereksamen. Den havde jeg ikke, men det kunne der gøres noget ved. Den Lutherske Kirke havde et preseminario i forstaden José C. Paz. Meningen var, at der kunne de, der ønskede at blive præster bo, medens de tog studentereksamen. Der fik jeg min bopæl de næste tre år.

Den 26. marts 1952 fulgte far mig til Buenos Aires. Det var en streng tur. Vi måtte stå op det meste af vejen (500 km), og han tog hjem igen samme dag, dvs. to nætter i træk i bus. Vi tog til Colegio Nacional "Angel D' Elía" i byen San Miguel og blev indskrevet. Med toget lå gymnasiet kun fem minutters kørsel fra José C. Paz.

Jeg havde mine forældres fulde opbakning, og det var slet ikke så lidt. Far måtte punge ud. Pensionat i de tre år jeg gik på gymnasiet, samt 4 år på Fakultetet, skolepenge til privatskole og natbus hjem. Jeg tog dog hjem meget ofte, da mine forældre var hårdt mærket af sorgen, og jeg ville være i deres nærhed og støtte dem i deres sorg.

Den privatskole, hvor jeg tog min studentereksamen, havde den skik, at pigerne gik i hvide kitler, drengene i grå kitler. S sammensætningen af klassens 16 elever var et billede af befolkningen i landet. To, hvis forældre var indvandret fra Japan. En, hvis forældre var fra Polen, en fra Italien og undertegnede. De øvrige 11 var indfødte, hvis forældre havde boet i landet i generationer.

Det var noget af en omvæltning at færdes mellem børn og meget unge. Jeg havde et forspring. Jeg var moden og motiveret til at modtage undervisningen og ikke ude på pjank og pjat.

I Argentina går man utrolig meget op i de karakterer, man får. Højeste tal er ti, og inden længe overhalede jeg klassens dygtigste pige. Det var ikke så heldigt, hun blev helt slået ud og tudbrølede. Jeg fik medlidenhed med hende, hoppede 2. år over, så hun igen kunne få førertrøjen.

Undervisningen var nomineret til 5 år. Samtidig med, at jeg gik i 1. år, tog jeg undervisning i stoffet til 2. år. Dertil kom, at jeg læste i den 3 måneder lange sommerferie. Det var selvstudium og med private lærerkræfter. Min far har virkelig ofret sig for mig. Jeg gik op til eksamen i nogle af fagene i december, andre i marts lige inden det nye skoleår begyndte. På den måde kunne jeg begynde det nye skoleår i 3. semester. Samme procedure den næste sommer, dvs. jeg hoppede 4. år over i løbet af sommeren, men strengt var det. Det var ikke så morsomt at sidde helt alene og læse, medens de andre nød ferien.

Preseminario

Som allerede nævnt boede jeg på preseminario i José C. Pax i de tre år, det tog mig at blive student. Jeg var den ældste af eleverne. De øvrige var børn i 12-13 års alderen. De fleste adfærdsvanskelige. Nogle frygtelige, ubeskrivelige vildbasser.

Lederen for skolen boede i en nærliggende by, og han kom kun forbi en gang om ugen. Det var det tilsyn, han førte. Den eneste med fast ophold var kokkepigen, en tysk krigsenke med to drenge. Efter et halvt år havde jeg mod til at fortælle kirkens ledelse om de helvedes kaotiske forhold. De betvivlede ikke min beretning, og en tysk professor tog ophold på institutionen. Det hjalp gevaldigt. Han havde været befalingsmand under Første Verdenskrig, og ham lystrede de, ellers var det ud af vagten!

Jeg mødte utrolig mange mærkelige skæbner, som lyder helt usandsynlige. Tydeligst husker jeg Pedro. En tidligere katolsk seminarist, som kom til at bo på Preseminario. Han kunne fortælle en lang rørende "omvendelseshistorie". Han manglede en studentereksamen. Jeg lånte ham en Bibel og flere andre ting, men de blev "stjålet" fra ham i toget. Heldigvis fandt ledelsen ud af den rette sammenhæng, og han blev bortvist.

Efter argentinsk lov er det muligt for præster, uanset trosretning, at søge om fritagelse for værnepligten. På den måde slap jeg for at miste et år i min forsinkede uddannelse, men jeg kom til at mangle den indfaldsvinkel til det argentinske liv, men det gør nok heller ikke så meget.

Sangundervisning

Hele livet har det været et stort handicap, at jeg ikke kan synge. Jeg prøvede at gøre noget ved det. Jeg tog privattimer hos en russisk sangerinde, der underviste ved Teatro Colón. Undervisningen foregik i Buenos Aires. Hun var meget dygtig, men det hjalp ikke en pind. I mit menighedsarbejde har jeg vendt mit handicap til en gevinst, forstået på den måde, at jeg har udpeget lægfolk til at klare denne del af gudstjenesten. Selv synes jeg, at det var en god løsning. Dem, der ledede sangen, kunne i hvert fald ikke sove under gudstjenesten.

I slutningen af november 1954 blev grundstenen til Det Lutherske Fakultet nedlagt. Mor og Inés var også til stede. Den 30. november afsluttede jeg gymnasiet. Tre års studium med pensum for fem, som blev afsluttet med en stor fest på skolen.

Derefter var det hjem for at hjælpe til med høsten. Når vi var færdige med at tærskes, eller hvis det regnede, blev sækkene kørt i lade. To mand klarede 400 sække á 60 kg. pr. dag. Det var strengt, men sundt. Høstarbejdet var mit bidrag til at betale studieomkostningerne, dvs. kostpenge, busture hjem, bøger, skolepenge og nogle få fornøjelser! Der var ingen SU, selv om min far betalte sin skat.

Mørke skygger og militærkup

Oprindelig kaldte jeg dette afsnit "María Eva Duarte og Juan Domingo Perón". Disse navne er kendt verden over, desværre nok mest pga. musicalen "Evita" og sangen "Don't cry for me, Argentina".

Pga. af den musicals popularitet har mange nok desværre et vrangbillede af ægteparret Perón. Jeg gengiver nedenfor *mit* billede af dem og deres regime og ved, at jeg har 90 % af dansk-argentinere bag min udlægning af disse historiske skikkelser. Bemærk, at jeg ikke siger 100 %.

Under 2. verdenskrig oplevede vi i Argentina, at der også blandt vores danske landsmænd var nazister. Det lagde de ikke skjul på, og der blev ikke engang holdt øje med dem. Vi må ikke glemme, at Argentina holdt på den forkerte hest på trods af, at præsident Ortiz den 4. september 1939 dekreterede Argentinas neutralitet, men det levede regeringen ikke op til. Glem heller ikke, at der var højtstående tyskere, der fik en ny fremtid i Argentina og Paraguay. Jeg nævner Eichmann, han var næsten umulig at opspore, men det meget effektive israelske efterretningsvæsen fandt ham i Argentina. De fleste husker sikkert fortsættelsen, nemlig at han blev smuglet ud af Argentina og ført til Israel. Her blev han dødsdømt.

Men nu til sagen, som er lang og uhyre kompliceret.

Her følger mine erindringer om tiden i Argentina i den periode, hvor ægteparret Perón var ved magten. For at understøtte min hukommelse har jeg sikret mig, at de skriftlige kilder, der gengiver hændelser fra 1943 og frem, er i overensstemmelse med min egne erindringer:

Før dagry den 4. juni 1943 var tre oberster samlet til rådsmøde, en af dem var Juan D. Perón. Militæret var utilfreds med det civile styre. De mente, at det kunne de gøre bedre, og det ville de bevise. Et langt mørkt kapitel tog sin begyndelse, hvis virkning endnu ikke er afsluttet (vi skriver 2012).

Den dag tog de magten. Samtidig opstod en meget stor fagbevægelse (industrialisering var i fuld gang). Perón stod i spidsen for oprøret, og han var en fantastisk folketaler. Som gymnasiaster var vi tvungne til at høre hans 1. maj tale. Den varede fire stive klokketimer. Hvis vi udeblev eller var uopmærksomme, dumpede vi i faget historie.

Den 24. februar 1944 "udnævnte" militæret Perón til vicepræsident. Umiddelbart derefter hylder en tusindtallig skare den nye leder, men dette blev for meget for militæret. De erklærede undtagelsestilstand, og Perón blev tvunget fra posten. Folkets reaktion var en spontan generalstrejke. Den 17. oktober 1944 blev Perón igen sat fri, og han blev hyldet af fagbevægelsens medlemmer, der kalder sig los Descamisados, dvs. de Skjorteløse. Den dato blev erklæret national mærkedag, og den holdes stadig hellig.

I 1946 var der frie valg, og general Perón vandt. Nu regerede generalen med folkets opbakning. Man så femårsplaner, planøkonomi og mere af samme skuffe. I de kommende år rumsterede det stadigvæk, bl.a. med planer om at afsætte Perón og også planer om at henrette ham. Der blev gennemført et kup, og Perón søgte asyl i Paraguay.

I 1955 rejste en gruppe peronister sig i oprør, og 27 blev dræbt. Et nyt oprør begyndte den 17. juni 1955 og varede til den 24. juni 1955. En rigtig blodig opstand, der bragte Perón tilbage til magten i Argentina.

Et par af mine medstuderende var på vej til Buenos Aires centrum, da der lige pludselig blev bombet. Ingen ved, hvor mange der døde. Aviserne angav 100 dræbte og 1.000 sårede. Da vi dagen efter tog ind til Buenos Aires centrum, så vi bl.a. tre kirker, der var brændt. 27 af luftvåbnets fly og to krigsskibe søgte asyl i Uruguay. Perón blev siddende og strammede grebet om magten.

Nu rejste modstanden og utilfredsheden mod Perón sig igen og ikke kun i hovedstaden, men mange steder i landet. Den politiske opposition gik til angreb, ikke kun i hovedstaden, men et koordineret angreb bestående af civile og nogle steder også militære styrker. I fire dage fra tidlig morgen til sen aften sad vi ved radioen og fulgte med i oprøret. Kuppet spredte sig fra by til by ved, at den lokale radiostation blev indtaget og derfra udsendtes "Frihedsbudskabet". Vi kunne lytte til de forskellige radiostationer i de forskellige byer og på den måde finde ud af, hvor langt revolutionen (kuppet) var nået. Argentina er et land med 5.171 km fra nord til syd.

Kaserner, regeringsbygninger og broer blev bombet. Vi fik aldrig at vide, hvor mange der blev dræbt, men det må have været mange efter de materielle skader at dømme. Efter kuppet var det en ny følelse at kunne tænke og tale frit. Efter de mange mørke år fik ordet frihed en ny betydning.

Da den nye præsident blev indsat, var jeg for første (og eneste gang) på Plaza de Mayo, hvor folk stod som sild i tønde. Det var en mærkelig fornemmelse at kunne tale frit, uden

frygt for at blive angivet som landsforræder.

I 1962 var der valg, og Peronisterne sejrede i fem delstater, men der blev grebet ind, og valget erklæret ugyldigt. Ved næste valg kunne Peronisterne ikke opstille!

I 1966 tvang militæret igen den folkevalgte præsident fra magten, og en general blev udnævnt til præsident. I 1971 blev så også denne præsident fjernet, posten blev selvfølgelig igen besat af en general.

To år senere fik Perón lov til at komme tilbage og blev modtaget i lufthavnen som en folkehelt af meget store menneskemængder, men desværre sluttede det i en uhyggelig massakre (vi fik aldrig kendskab til antallet af dræbte).

I 1973 var der på ny valg og med kun to navne på plakaten: Perón og Perón. Det andet dækker over Peróns tredje hustru, María Estela Martínez. Her er jeg nødt til at komme med en personlig oplevelse, der netop gør, at jeg har styr på datoerne:

Den 28. juni 1974 meddelte min søster, at vores far, der led af kræft, nu var på det sidste. Søndag den 29. juni holdt jeg gudstjeneste både i Baltimore og Washington DC, og mandag den 30. juni startede jeg mod Miami for derfra at tage flyet til Buenos Aires. Meget lang ventetid, men den 1. juli 1974 kl. 03.00 så jeg dagens aviser. Da fik jeg et mindre chok. Der stod: *Juan Perón er død*. Flyet fra Miami blev fyldt med fotografer og journalister, der skulle på arbejde i Buenos Aires. Hele rejsen varede 40 timer.

Da jeg ankom, var far var delvis lam, men genkendte mig. Den 9. juli ebbede fars liv ud, og dagen efter blev han begravet fra den danske kirke i Necochea i det mest uhyggelige vintervejr.

Evita

I dette personlige tilbageblik er der en, som vi ikke må glemme. Den person, som de fleste har en mening om, nemlig Evita eller som hun hed, María Eva Duarte. Da hun trådte ind på scenen, begyndte folk at tilslutte sig hendes politiske program og tilbode hende.

I ramme alvor søgte tilhængerne at få hende helgenkåret. Anmodningen gik direkte til Paven, som dog ikke ville "lege" med. Resolut tog Eva i audiens i Rom, men det hjalp ikke, hun måtte nøjes med en pavelig velsignelse.

Da Evita døde allerede som 33-årig i 1952, var der landesorg. I en måned efter hendes død begyndte vi skoledagen med at forsamles i den åbne skolegård, og morgen for morgen måtte vi høre den samme lange sørgelige remse blive læst op. For mig vil det være en smal sag at afmytologisere myten Evita. Myterne ligger milevidt fra den historiske virkelighed. Et glimrende eksempel på, hvordan propagandaen i den grad kan fordreje kendsgerningerne! Millioner af tilhængere fik hun, men hun blev indhentet af døden.

Stemmerne kom imidlertid Perón til gode. Nu behøvede han ikke at lave et kup, men blev "folkevalgt" diktator. De næste år styrede han ikke kun hæren, men også parlamentet. Oppositionen kunne ikke komme til orde, bl.a. fordi Argentina har en særlig valglov.

Hvis jeg husker rigtigt, betyder loven, at det parti, der får 50 % af stemmerne, får 2/3 af parlamentets sæder, således kan den sidste tredjedel intet stille op!

Nu måtte der igen et kup til for at afsætte Peron og sende ham i landflygtighed. I hovedstadens havn søgte Peron asyl på et krigsskib fra Paraguay, derfra (med diplomatisk immunitet) til selve landet. Efter kort tid gik turen videre til Panama. Fra skibet styrede han sine talrige skarer af tilhængere, til stor skade for landet.

Vi havde også timer i samfundslære. I engelsktimerne oversatte vi Eva Peróns bog "La Razón de mi Vida" til engelsk. Skolen var privatejet, og både rektor og lærerne tilhørte oppositionen, men ingen ytrede ét ord, der kunne fælde dem. Sommetider dukkede rektor op og stod i døren til klasseværelset for at sikre sig, at vi fik "den rene lære". Man løb ingen risiko. Man lærte at holde kæft!

På egen krop har jeg erfaret, hvad diktatur er. Det er ikke nemt at beskrive, men jeg fik lidt bagvendt lært at værdsætte friheden, særlig ytringsfriheden og sætte pris på demokratiet. En sidegevinst: Jeg lærte at holde tavshedsloftet!

Jeg vender tilbage til den røde tråd i disse erindringer. Lad os aldrig glemme: "La guerra sucia", dvs. "Den beskidte krig". Historien om de 30.000 forsvundne og dræbte i årene 1975-79. En rystende, uhyggelig historie om lig kastet i havet fra militærfly, om spædbørn født i fængsler og bortadopteret til militærets gode amigos. Så kriminelt, at man har vanskeligt ved at tro det. Dette er ikke grebet ud i den blå luft, men er veldokumenteret af OEA¹⁶.

Skiftevis militært og civilt styre. Hvis det gik alt for godt for dette sidste undgik de ikke at blive afsat. Jeg vil påstå, at belønningen for en god politik var at blive væltet!

Det har ikke været nemt at gengive og fortolke dette mørke, tragiske kapitel i Argentinas historie!

Bedstemødrene fra Plaza de Mayo

Her i dette tilbageblik fra mit fødeland, skal der også være en plads til disse heltinder. Plaza de Mayo, den lille hyggelige historiske plaza, garneret med utrolige mange minder, lige fra den 25. maj 1810 og frem til i dag. Disse marcherende bedstemødre gik rundt om plazaen for at gøre opmærksom på deres forsvundne børn og børnebørn. Tavsheden talte højere end mange ord. Militæret turde ikke gribe ind overfor disse seje kvinder!

Disse bedstemødre har indskrevet deres indsats i landets historie. De repræsenterer demokratiets virkelige helte. Deres midler var ikke våben eller højtråbende slagord, men en stille march, og det virkede, gjorde kanonerne tavse... for en tid.

¹⁶ *Organización de los Estados Americanos*

Fritiden

Heldigvis blev der tid til andet end terpe græske verber og femårsplaner. Jeg murede mig ikke inde i mit studereværelse. Dagbogen beretter om stor aktivitet, men det krævede en indsats pga. de store afstande. Hovedstadsområdet havde 12 mio. indbyggere, dvs. der var langt til alt. Når jeg besøgte Platon Chartschlaa var det 3½ time hver vej i tog, undergrund, tog, bus samt gåtur. Turen til den danske kirke tog ca. 1½ time, og til den danske højskole tog det ca. 2 timer. Selv om det tog en god time at komme til Buenos Aires, gjorde jeg turen derind tre gange på en dag! Og jeg tog også hjem til mine forældre, kun 500 km.

Min fritid var centreret omkring kirkens aktiviteter, særligt ungdoms-arbejdet i den lutherske kirke i hhv. San Miguel og Villa del Parque, - ikke så meget i den danske kirke pga. afstanden. I Villa del Parque i Buenos Aires var der en stor aktiv ungdomskreds under ledelse af pastor Levon Spath, en amerikansk missionær. I San Miguel blev jeg valgt til formand, men første gang jeg arrangerede møde, kom der ikke en eneste, - meget "inspirerende". Nogle gange lykkedes det at gennemføre mødet, selvom der kun var få.

Sommerlejr i Azul

Den 13. februar 1953 tog jeg sammen med en gruppe på 13 andre unge fra Buenos Aires til Azul. Jeg havde meldt mig til IELU's sommerlejr. Kirken ejede en stor grund ved flodbredden. Vi boede i 8 nye telte, men med nogle elendige køkkenfaciliteter og et tag som spisestue, men allerede året efter var der rejst en stor bygning med køkken, stor spisesal, værelser til lederne og ordentlige toiletforhold.

Vi havde bibeltimer, studiekredse og bedemøder. Om eftermiddagen badede vi i en sø, der var fremkommet ved at lave en dæmning over Azul floden. Dagen sluttede med andagt ved lejrbalet. Vi var en gruppe på syv, der havde følt kaldet til at blive præster. De to amerikanske missionærer støttede os, det bedste de formåede, og deres anstrengelser bar frugt. Fire ud af de syv blev præster.

Dertil skal dog siges, at jeg for længst sigtede mod en præsteuddannelse.

Lejren var af en uges varighed. Jeg deltog i fem år, og i to år var jeg desuden leder for et hold med 60 børn. De unge var en meget broget gruppe. Efterkommere af indvandrere fra mange europæiske lande. Nogle var sammen med forældrene udvandret fra det krigshærgede Europa, og nogle var børn af krigsflygtninge. Selvfølgelig var der også mange jævnaldrende piger, nogle vil jeg aldrig glemme.

Alfredo, sommerlejren i Azul

Det var ikke altid lige nemt at rejse. Dagbogen beretter, at i toget fra Azul til Buenos Aires (300 km) hørte vi fire revolverskud, og de modige helte gik bagefter gennem vores kupé, fremvisende deres våben, desuden fik lokomotivet maskinskade, og jeg var først fremme kl. 03.00!

Økumenisk arbejdslejr i Brasilien, min første flyvetur

I min sparsomme fritid var jeg meget engageret i ungdomsarbejdet, også som leder. Alligevel kom det som en overraskelse, at jeg var udpeget til at repræsentere de lutherske ungdomsforeninger ved en økumenisk arbejdslejr i Brasilien i juli 1955.

Da jeg skulle af sted, fandt jeg ud af, at jeg manglede to måneder i at være myndig! Med natbussen til Necochea, derfra med taxa hjem til gården og med far ind på politistationen for at få en tilladelse til at rejse, og så igen natbussen tilbage til Buenos Aires.

Derfor blev jeg forsinket og måtte rejse alene, men helt alene var jeg nu ikke. Heldigvis var jeg blevet bedt om at hjælpe en jævnaldrende pige til San Pablo, hvor hun skulle besøge forældrene. Begge var vi ude på vores første flyvetur i et lille brasiliansk fly fra "Cruzeiro do Sul". Alt var nyt og anderledes; og det var en ny måde at rejse på og opleve landskabet med det helt store overblik.

Heldigvis havde jeg fået min rejseledsagers adresse, og det blev min redning. I San Pablos lufthavn ventede jeg i to stive timer, men ingen fra arbejdslejren dukkede op. Pludselig kom jeg i tanke om den pige, jeg havde gjort den tjeneste at "lodse" sikkert til Brasilien. Jeg fandt adressen frem og med en taxa og stort besvær fandt jeg frem til adressen, dvs. jeg fandt frem til en byggeplads. Pigens far var ingeniør og ansat i et argentinsk entreprenørfirma, der var ved at bygge en rigmandsvilla med egen biograf og kølerum til minkpelse. Jeg aner ikke, hvad de skulle bruge pelse til i det tropiske klima. Jeg mødte en utrolig flink og hjælpsom familie, som arrangerede, at jeg kunne overnatte hos en af deres argentinske venner.

Dagen efter gik vi til gudstjeneste i Metodistkirken. Den var meget stor. Søndagsskolen alene var med 1.000 børn og 54 søndagsskolelærere, og det i et katolsk land.

Den 11. juli 1955 kl. 00.50 indledte jeg sidste etape, dvs. i bus mod Rio. Inden morgengry blev jeg sat af ved en lille restaurant, der lidt efter lukkede. I tre timer ventede jeg på, at nogen fra lejren skulle komme og hente mig. Vi sydamerikanere har på egen krop lært, hvad begrebet "manaña" betyder. Det er ikke altid lige nemt, når man har utålmodigt vikingeblood i årerne.

Lejren i Pedra Sonora

På lejren i Pedra Sonora, Resende¹⁷ mødte jeg 30 unge fra 15 lande og lige så mange forskellige kirker; europæere, afrikanere, en japaner og nord- og sydamerikanere.

Den geniale fidus ved dette kirkelige ungdomsarbejde bestod i, at unge fra forskellige lande og kirkeretninger lærte hinanden at kende. De stiftede bekendtskab med kirkerne

¹⁷ *Pedra Sonora: Sten, der giver lyd fra sig, når man slår på den med en anden sten. Minder om rokkesten, La Movediza, ved Tandil.*

ved at kende medlemmerne, ikke ved at læse en bog i troselære, men "læse" en tilhænger, se kirken indefra gennem dets medlemmer.

Og ungdomsarbejde skulle forstås bogstaveligt. Europæerne gik til den med krum hals, sydamerikanerne tog den mere med ro. De var gode til at snakke! Vi skulle hjælpe med at opføre en bygning til ungdomsforening gerne i Brasilien. Vi arbejdede om formiddagen, når det ikke var så varmt, og om eftermiddagen havde vi studiekredse, bibeltimer og gudstjenester efter de kirkers liturgi, der var repræsenteret. Lige fra den farverige russiske ortodokse kirke til den ritualløse pinsekirke. Jeg fik en indsigt, der var god at have med til mit senere virke både i Argentina og Danmark. Jeg holdt en luthersk gudstjeneste.

Vi havde også mange udflugter i det smukke tropiske landskab, bl.a. til egnens højeste bjerg, Agulhus Negras 2.750 m.o.h. Alle vi unge sad på et par bænke på en lastbils åbne lad. Det var bestemt ikke særligt komfortabelt, og der blev heller ikke taget hensyn til, at den slags transport var ulovlig. Vi blev da også standset af politiet, men fik lov til at køre videre uden at betale bøde.

Rigere på gode minder og for første gang konkluderede jeg "at rejse er at leve".

De teologiske studier, 1955-58

Endelig oprandt den dag jeg forventningsfuldt havde set frem til. Mine mange anstrengelser havde længe været centreret om dette mål. Noget helt nyt begyndte. IELU havde ved en luthersk konference i Brasilien fået tilslutning til oprettelse af et fakultet fra flere lutherske kirker.

Inden konferencen var man gået i gang med at bygge et lille seminarium i José C. Paz, men da de delegerede kom hjem, måtte byggeplanerne ændres til et stort fælles sydamerikansk fakultet. De studerende boede på fakultetet, altså studier og bosted under samme tag. Rektor, et par af professorerne og andre beskæftiget ved fakultetet, boede i villaer tilhørende fakultetet.

Jeg blev indskrevet som nr. 1. Begrundelsen var, at jeg havde meldt mig på banen, da planerne for oprettelsen af fakultetet endnu var i sin spæde vorden, faktisk tre år før fakultetet åbnede. Da vi begyndte studierne den 28. marts 1955, var bygningerne langt fra færdige. Kirken havde et hus i Villa del Parque, hvor undervisningen foregik, der var også bespisning og logi til tre af de studerende. En af mine medstuderende, Juan, og jeg

kom til at bo på et loftværelse hos pastor Levon Spath.

For at komme til vores værelse, måtte vi gennem menighedssalens køkken, der så forsynede vi os med de kager, som var blevet levnet.

Første hold af teologistuderende bestod af: Jan Cobrda, krigsflygtning fra Slovakiet, Hansruedi Peplinski, schweizer fra Venezuela, Dieter Knoblauch argentinskfødt tysker, Fritz Held, tysker, indvandret til Argentina, Rodrigo Quintero fra Colombia, der var den eneste indfødte, samt jeg selv, argentinskfødt dansker. Vi fem repræsenterede immigrantmenigheder fra fire forskellige europæiske lande. Vi var utrolig forskellige, men alligevel fandt vi sammen i et godt samarbejde og kammeratskab.

Lærerne

Også lærerstaben var en meget broget gruppe, som faktisk havde meget lidt til fælles, og som havde svært ved at samarbejde og kommunikere indbyrdes.

Rektor var Bèla Leskó, der var ungarer med teologisk embedseksamen fra Ungarn og en licentiatgrad fra Lund i Sverige. Han var meget ung. De første år var han også præst ved den ungarske menighed i Buenos Aires. Hans unge alder gjorde, at han havde utrolig mange jern i ilden.

En helstøbt personlighed var en tysk professor. Han havde deltaget i Første Verdenskrig. Efter krigen emigrerede han til Argentina, hvor han arbejdede som forvalter på en argentinsk estancia og fik en eksamen ved Córdoba Universitetet. Et geni, står der i min dagbog. Dybt religiøs, men ikke efter vor amerikanske bibliotekars opfattelse. Hun ville omvende ham, men det var hende, der måtte trække det korteste strå. Han var min værge, medens jeg gik på gymnasiet. Han var den eneste, der mestrede spansk til fuldkommenhed. Han reviderede en tysk-spansk ordbog, som han kunne udenad! For de andre professorers vedkommende, måtte vi sommetider gætte os til, hvad de mente, når de forsøgte at tale spansk.

Vores lektor i Gamle Testamente, var en professor emeritus fra Princeton (USA). I sine unge dage havde han undervist i Brasilien. Mit værelse lå skråt over for hans. Meget tidlig om morgenen kunne jeg høre, hvordan han øvede sig i at holde forelæsningen på spansk. Jeg fik således forelæsningerne to gange på en pærevælling af amerikansk-portugisisk-spansk, men noget sivede ind.

Den forenede Evangelisk Lutherske Kirke (IELU)

Jeg vil forsøge at give et billede af denne kirke. Ikke så meget teologisk, men mere som jeg oplevede kirken i menighederne og i mødet med dets præster og missionærer. Disse to grupper udgjorde hver sin fløj i kirken. Det var nemt at finde ud af, hvilken gruppe de pågældende tilhørte. Missionærerne kørte i bil, de indfødte præster måtte nøjes med en cykel!

Det var en udpræget præstekirke. Til den årlige generalforsamling sendte hver menighed to delegerede, præsten samt en lægmand fra menigheden. Ofte skete det, at et punkt på dagsordenen voldte problemer, og man havde (mildest talt) vanskeligt ved at nå til enighed! Da skete det tit, at et kvikt hoved foreslog en bedestund. Hver fløj påberåbte sig de højere magter, men om det ændrede afstemningens udfald, vides ikke! Det var ikke nogen farveløs, kedelig kirkesynode. Syd- og Nordamerika går ikke så godt i spænd.

Ud over, at de benyttede et meget gammelt luthersk ritual, var menighedernes livsstil præget af de amerikanske missionærer, f.eks. blev der serveret Coca-Cola til festerne og ikke den gode argentinske vin. Disse amerikanere var meget fromme. Når man har oplevet en så from synode¹⁸, så priser man sig lykkelig med den danske Folkekirke. Her kender vi heldigvis ikke til synode. De praktiske ting overlader vi trygt til Folketinget. Uden bønner klarer de det lige så godt!

De danske menigheder i Argentina

De fire danske menigheder udgjorde ikke en enhed gennem en kirkesynode, de fire var selvstændige enheder, men på trods af dette forhold var der alligevel et samarbejde i det praktiske menigheds- og foreningsliv. Der var et kulturudvalg, som stod for indkaldelse af foredragsholdere fra Danmark. Udvalget arrangerede et 8 dages højskoleophold - "De otte dage" - der blev afholdt på den danske skole ved Cascallares.

Udover den tilrejsende foredragsholder, deltog de fire danske præster, skolens forstanderpar og en enkelt lærer fra Tandil eller Necochea. Kosteleverne på skolen fik ferie, og man brugte deres værelser til indkvartering af tilrejsende gæster. Dansk højskoleaktivitet med foredrag, fællessang, studiekredse, dilettant og gudstjeneste og meget mere af kulturel art. "De otte dage" har haft stor betydning, dengang man begyndte at arbejde blandt indvandrerne. I dag, hvor man har mistet skolen, fortsætter

¹⁸ Kirkemøde, hvor ledende gejstlige afgør vigtige kirkelige spørgsmål

disse møder, men i Tandil med indkvartering på hotel, og man benytter lokaler ude i byen til møderne. Rammerne er andre, men arbejdet fortsætter.

I 1957 inviterede man biskop Erik Jensen, og det blev alle tiders succes. Udover at være præst var biskoppen en fantastisk god folkelig taler, der kunne holde store mængder tilhørere i sin hule hånd.

Jeg hørte ham flere gange, både i Cascallares, på højskolen "Alta Mira" og i kirken i Buenos Aires. Han talte også på fakultetet, hvor jeg var tolk. Uopfordret sagde han: *"Når du er færdig med dine teologiske studier, kom så til Danmark, og vi skal nok få en dansk præst ud af dig"*.

Jeg husker endnu, at præsidenten for IELU ved den lejlighed opfordrede biskoppen til at sørge for, at jeg fik et dansk kulturbad, når jeg kom til Danmark. Denne indlevelse i dansk kirkeliv og tradition, begyndte dog i mit hjem.

Årets foredragsholder kom rundt i alle menigheder, ikke kun de fire byer, men 8-10 steder i et område på størrelse med Danmark. Denne rundrejse sluttede på den danske skole i Cascallares.

For få år siden mistede menigheden skolen. Elevtallet svigtede. I efterkrigsårene var man oppe på 140 kostelever samt 15 dagelever. Til sidst var der kun 5 elever. Bygningerne forfaldt, og man solgte en del af landbrugsjorden, men det hjalp ikke. Gælden blev delvis dækket ved at overdrage det store bygningskompleks til staten. Et livsværk af uvurderlig betydning for menigheden gik tabt. Utrolig meget var blevet ofret i de ca. 95 år skolen eksisterede. Den var centrum i menighedens virke, og havde også betydning for de andre menigheder ved større fælles sammenkomster. En meget trist historie.

Måske kunne den danske skole i Cascallares have været reddet, idet der allerede for 50 år siden, da jeg var menighedens præst, var kræfter der foreslog at flytte skolen til byen Tres Arroyos. Desværre tabte den fløj slaget.

Studietiden fortsætter

Studietiden er en etape i mit liv, som jeg med taknemlighed tænker tilbage på. Det var ikke kun forelæsningsne og bøgerne, der fyldte mit liv. Som allerede nævnt, deltog jeg i kirkernes foreningsliv, både i den lutherske og den danske kirke og på den danske højskole. Ikke kun som den nydende, men også ydende et lille beskedent bidrag.

I 1957 holdt jeg min første gudstjeneste på spansk i San Miguel (en forstad til Buenos Aires) og i september min første gudstjeneste i den danske kirke i Buenos Aires. I denne kirke forberedte jeg også en konfirmand. Hun havde 120 km. til kirken, og det var ikke altid, at hun dukkede op.

Edith

Samme år løb jeg ind i Edith, som siden blev min livsledsagerske. Edith er datter af en dansk far, udvandret fra egnen omkring Kalundborg i slutningen af 1920'erne, og en dansk/spansk mor, hvis fædrene rødder ligger i egnen omkring Grenaa, og de mødrene rødder i Baskerlandet i området omkring Írun.

Der var blot 75 km mellem vores hjem i Argentina, men jeg havde aldrig set hende i Necochea, måske fordi mine forældre ikke kom til de danske sommerfester, men alle dansk-argentinere, der kom til hovedstaden, søgte den danske ungdomsforening, som havde lokaler i den danske kirkes lokaler, og en dag så jeg der den unge pige, som jeg har set siden! I 2011 holdt vi guldbryllupsfest på Havreholm Slot, som ligger nogle få kilometer fra vores nuværende hjem.

La Falda

Efter at have overstået høsten 1957/58 tog jeg bussen til Buenos Aires og derfra til delstaten Córdoba. Jeg havde tilbudt at passe en menighed i La Falda (under IELU). Denne menighed var hidtil blevet betjent af en konverteret tysk jøde, men han var røget uklar med menigheden. Derfor stod de nu uden præst, selvom en amerikansk missionær i Rosario varetog nogle gudstjenester. Den løsning var uholdbar, da der mellem menighederne var en afstand på små 505 km!

Grunden til, at jeg vederlagsfrit havde tilbudt min tjeneste, var, at jeg ville bort fra min hjemegn og øve mig i præstetjenesten, få has på min generthed og overvinde min sceneskræk. Kuren hjalp.

Der var så få medlemmer, at jeg nemt kunne overkomme at besøge dem på én dag. Det ville jeg ikke kunne klare hverken i Græsted, Tres Arroyos, Baltimore, Køge eller Blistrup. Der var ingen kirkebygning, men man benyttede et rekreationshjems spisesal som kirkesal. Organisten kunne kun spille med en hånd, men det var bedre end ingenting. Organist og præst var lige hjælpeløse, men et sted skal man jo begynde!

Min opgave bestod i at holde gudstjenester og gå på husbesøg. Under husbesøgene blev der ikke sparet på krudtet mod min forgænger. Jeg blandede mig ikke i noget som helst, men der blev god tid til udflugter og bjergbestigning. Jeg besøgte min ungdomsven og nabosøn Bent Munk, der pga. astma havde fast ophold i Rio Ceballos (Delstaten Córdoba). Her var det ideelle klima for en astmapatient. Han boede 1.200 km hjemmefra i en helt fremmed by. Det må have været noget ensomt.

Det sidste år på fakultetet blev også et travlt og afvekslende år. Under studierne havde jeg sjælekvaler og meget svære brydninger mellem det nedarvede fundamentalistiske missionssyn, og så det mere åbne syn på fakultetet. Min mor forstod slet ikke disse åndelige brydninger. Derfor følte jeg mig ret ensom. Lidt efter lidt fik jeg et mere åbent syn, men det skulle tage tid, inden jeg fandt et nyt ståsted.

Det sidste år bestod det største arbejde i at få skrevet et speciale, som handlede om lignelserne, "El problema hermeneúatico de las parábolas en los evangelios Sinópticos". I slutningen af november og begyndelsen af december var der eksamen i de forskellige fag, som jeg bestod, og specialet blev også godkendt.

Far og mor var til stede til afslutningsceremonien. Efter nogle dage tog jeg hjem, og nu var jeg "Bachelor of Theology". De andre kandidater tilhørte en kirkesynode, som betalte for undervisningen. Så privilegeret var jeg ikke, men heldigvis havde jeg mine forældres fulde opbakning, både økonomisk og åndeligt. Jeg mener, at jeg var den eneste student, der ikke modtog legat fra en kirkesynode. Et meget spændende kapitel i mit liv var nu slut. Et nyt kunne begynde!

På ny i Danmark, 1959-61

Et mål var nået. Nu havde jeg papir på min uddannelse. Jeg erindrede kongelig konfessionarius biskop Erik Jensens ord om at komme til Danmark. Jeg rejste ikke på må og få, og gennem sømandspræsten i Buenos Aires søgte jeg at få hyre på et skib for på den måde at tjene lidt og turen betalt, men det lykkedes ikke. Far betalte rejsen til Danmark.

Den 13. januar 1959 startede jeg fra Buenos Aires med det argentinske skib "Alberto Dodero" med Hamburg som endestation. Vi var fire skandinaver. Nu kendte jeg havnene, så derfor var der ikke de store overraskelser på den meget lange sejl tur. Den 2. februar var jeg fremme i København. Danmark var i landesorg pga. "Hans Hedtofts" forlis.

I marts måned var jeg det meste af tiden hos Rudolf Møller, som havde konfirmeret mig. Han havde inviteret mig til Nørresundby, hvor han var residerende kapellan. Her deltog jeg bl.a. i et konvent i bispegården, og mødte igen biskop Erik Jensen. Jeg fik også mange indbydelser, og på den måde lærte jeg dansk kirkeliv bedre at kende. Soldatermission, ungdomsklub og meget mere. En ny verden begyndte lige så stille at åbne sig. Jeg tog også en afstikker til Asferg præstegård, hvor jeg besøgte Alfred Toft, der tidligere var præst i Tres Arroyos.

Biskop Erik Jensen formidlede en uges ophold for mig på Sankt Lukas Stiftelsen. Her lærte jeg denne institution at kende, og med stiftelsen som base fik jeg også et indblik i Sankt Nicolai tjenesten, Kirkens Korshærs arbejde, Kofoeds skole, De Samvirkende Menighedsplejer, Børneplejestation, Sygehjemmet i Tårnby. Med en guide fra Det Københavnske Kirkefond besøgte jeg også flere af de nye kirker, bl.a. Sjelør og Lundehus, som jeg var fascineret af. Begge tegnet af arkitekt Holger Jensen. Interessen for nutidige kirker er fortsat hele livet, men jeg undervurderer ikke de gamle landsbykirker.

På en personlig og direkte måde fik jeg et billede af Folkekirken og dens rummelighed. De utrolig mange indtryk gav mig et helhedsbillede af dansk kirkeliv. På en meget dansk måde forenedes det offentlige og det private initiativ.

Biskop Erik Jensen sørgede for, at jeg fik et alsidigt billede af danske forhold, ikke kun kirken. Han havde også skaffet mig et stipendium, og han havde anbefalet Askov Højskole, Danmarks ældste højskole. Jeg deltog i det tre måneders sommerkursus. På det tidspunkt var der endnu stor søgning til højskolerne, og vi var 150 elever. En lidt anden atmosfære end Luthersk Mission i Hillerød.

På det tidspunkt var Askov en skole med mange landskendte personligheder, forstander Knud Hansen, Jørgen Bukdahl, Tage Hind, Juul Andersen, Uffe Geertsen og Volmer Dissing, og der kom mange kendte gæstelærere.

I 1959 var det den varmeste og tørreste sommer i mands minde, og eleverne tog solbad, når der var en fri time. Der blev ikke læst meget, men den smukke natur nød vi.

Gennem mit ophold på højskolen fik jeg et lille indblik i, hvad en valgmenighed er.

En lille cykelferie, Tyskland og Schweiz

Den 26. juli 1959 sluttede jeg højskoleopholdet, og tidligt dagen efter startede jeg mod Wuppertal vest for Düsseldorf. Den sommerferie blev min længste cykeltur. Ikke af hensyn til miljøet, men pengene var små, og trangen til oplevelser var stor. Min studiekammerat, Dieter Knoblauch, der studerede i Wuppertal, skrev, at han havde en Volkswagen, men i virkeligheden drejede sig om to gamle cykler! Det skulle imidlertid vise sig at være en god måde at lære landet at kende på. Vi kørte 60-70 km om dagen.

Jeg havde indmeldt mig i Dansk Vandrelaug, derfor blev vandrehjemmene vore hoteller, og vi mødte unge fra den store verden. Vi overnattede i store sovesale, tilberedte vores morgen- og aftensmad i fælleskøkkenet. Frokosten var for det meste et par skiver brød i en grøftekant. Desværre regnede det meget de første dage, så det var ikke så heldigt for et par cyklister.

Vi så et meget gammeldags landbrug, hvor de endnu kørte med stude, okser og malkekøer. Det var næsten udelukkende kvinder, der drev gårdene. Mændene var faldet i krigen. Endnu var landet mærket af krigen. Vi havde de argentinske flag på vore cykler, og en bondekone ville vide, hvad det var for et flag. Vi fortalte hende, at det var Argentinas flag. Hvortil hun spurgte: "*Er I kommet cyklende hele vejen?*".

Nu kom turen til Schweiz. Endnu havde vi geografitimerne i frisk erindring, og der var derfor god grund til at droppe cyklerne. Nu var det toget, der måtte holde for. Jeg mindes ikke at have set Dieter siden, selv om vi begge i 10 år var præster i Argentina.

København

Igen begyndte et nyt kapitel. Endelig havde nomaden fået en fast adresse, et værelse på Borchs kollegium, hvor professor, dr. theol. Hal Koch var efor.

Den 15. september 1959 kom Edith til Danmark. Hun havde fået arbejde i Hellerup hos en tidligere minister. En måned senere blev vi forlovet.

Jeg var til et foredrag, som provst L. P. Jensen holdt i København. Ved den lejlighed tilbød han mig stillingen som hjælpepræst i Græsted. Noget nyt og uventet kom ind i billedet.

Ordination

En historisk dag, ikke kun pga. min ringe person, men fordi det var biskop H. Fuglsang-Damgaards sidste ordinationshold. Da biskoppen gik af ved årsskiftet (1. januar 1960) blev det store Københavns Stift delt i to. Helsingør Stift så dagens lys, og det skulle snart overhale de andre og blive det talrigeste. Biskoppen var en meget lærd, from og ydmyg sønderjyde, der havde deltaget i Første Verdenskrig. Han holdt en eksegetisk redegørelse for ordinationen. Vi var seks mandlige kandidater, der højtideligt aflagde præsteløftet. Som en lille sidebemærkning, så var jeg, det år hvor jeg gik af, til ordination i Helsingør Domkirke. Der var seks kvindelige ordinander, som blev ordineret af en kvindelig biskop. Så hurtig er udviklingen gået.

*Præstevielse i
Brønshøj kirke*

Den 13. december 1959 oprandt dagen endelig, og ordinationsceremonien fandt sted i

Københavns ældste bygning, Brønshøj kirke, fra 1180. Med håndspåleggelse blev vi indviet til præster. Selv om vi ikke er katolikker, er ordinationsdagen noget, man aldrig glemmer.

Jeg havde tænkt at fejre højtideligheden ved at invitere familien til en sammenkomst, men der var tradition for, at biskoppen inviterede de ordinerede med ægtefæller hjem til bispegården. Jeg havde Edith, farbror og tante og provst Jensen med. Biskoppens datter, som jeg kendte fra Askov Højskole, stod for serveringen.

Nu måtte jeg tage afsked med borchianerne, pakke mit habengut og flytte til Græsted. Et meget lille værelse på Hovedgaden blev min præstebolig. Den mindste præstebolig jeg har haft, kun et værelse med servante og toilet i kælderens.

Hjælpepræst

Jeg begyndte min præstegerning på allernederste trin som hjælpepræst. Jeg blev indsat i det sogn, hvorfra min far 31 år tidligere var udvandret. Jeg kom hjem uden at være helt hjemme. Den 3. januar 1960 fandt indsættelsen sted ved provst H. P. Honoré, Vejby. Kirken var fyldt, mange stående. Græsted var ikke et tilfældigt sogn. I kirkelige kredse gik det under betegnelsen "Byen på Bjerget". Om byen fik jeg fortalt, at "Det er stedet, hvor man binder kattene om søndagen, for at de ikke skal fange mus!"

I slutningen af forrige århundrede var der gået flere vækkelsesbølger gennem sognet. Det havde virkelig sat skel udadtil, også i kirken. Min foresatte var formand for Indre Mission på landsplan. Jeg havde fået embedet netop for at aflaste sognepræsten.

Dengang havde bevægelsen tre missionshuse, der var placeret med gåafstand fra hinanden, men allerede i 1960 var der næsten intet tilbage i det ene. Med tiden blev de tre til ét. Indre Missions tilhængere var meget kirketro. Den anden lægmandsbevægelse var Luthersk Missionsforening, der stammede fra Bornholm og Vestjylland. De havde også mange tilhængere, men i modsætning til Indre Mission kom kun ganske få i kirke. De holdt møde søndag eftermiddag med lægprædikanter. Endnu eksisterede der spændinger mellem disse to bevægelser, og som præst var det om at holde tungen lige i munden.

Tiden i Græsted blev ikke et ferieophold. Faktisk kom jeg i praktik. Det indlærte i Argentina skulle nu omsættes i et konkret menighedsliv i Danmark. Jeg måtte finde de rigtige ord på dansk, det er ikke så let en sag.

Det største arbejde var at få skrevet prædiken. Fra tiltrædelsen til min afsked 35 år senere, blev det hele nedskrevet. Jeg improviserede aldrig på prædikestolen. I Græsted havde jeg den glæde, at der for det meste var fuldt hus. Jeg deltog aktivt i menighedslivet, som det udfoldede sig hovedsagelig fra missionshusene.

Sognepræsten døde den 30. november 1960. Hans forgænger, pastor Chr. Bartholdy, talte i kirken, og tre gange fik han menigheden til at le. Jeg foretog jordpåkastelsen. Nu havde jeg ikke længere nogen læremester og måtte stå på egne ben. Et godt led i modnings-processen. Efter sognepræstens bortgang, blev jeg konstitueret sognepræst. Det var jeg yderst taknemmelig for. På den måde fik jeg indsigt i andre sider af præstegerningen.

Nu kom Dansk Kirke i Udlandet (DKU) ind i billedet. I tidsrummet fra maj 1901 til juli 1956 havde man 5 præster i den danske menighed i Tres Arroyos og omegn. Alle ansat direkte af de tre menigheder i den sydlige del af provinsen Buenos Aires, men med ansættelsen af pastor Christian Jeppesen, kom DKU ind i billedet. Forenklet vil det sige, at ledelsen nu sad i København. (Det var ikke menighedsrådet, der var arbejdsgiver, som mange troede).

Efter to år måtte pastor Jeppesen til Danmark pga. sygdom. DKU syntes ikke, at det var nogen god idé at genudsende ham, og stillingen blev opslået. Jeg søgte den og var den heldige, dvs. jeg blev udsendt til mit fødeland, faktisk hjem igen.

Nu blev der lige pludselig meget at tage stilling til. Den 10. marts 1961 blev Edith og jeg viede i Græsted Kirke af sognepræst Jens Møller, tidligere Necochea. Kirken var pyntet med røde, hvide og blå blomster, som symboliserede vore to landes flag. Spejderne stod æresvagt. Der var fest for Ediths og min danske familie, men vi savnede vores forældre.

Det var en rar fornemmelse at have travlt. Meget skulle ske inden afrejsen. Konfirmation for det første hold, som jeg havde forberedt. Påsken med de mange gudstjenester, og 2. Påskedag var der afskedsfest i Alme Missionshus. Der var fuldt hus og mange taler.

Den danske menighed, Tres Arroyos, 1961-71

Nu tog vi hul på et helt nyt kapitel. Et spændende årti, der skulle komme til at fylde meget i vort virke, og for første gang var jeg selvstændig præst. Jeg blev ansat som præst ved den danske menighed i Tres Arroyos og omegn, Sociedad Protestante del Sud.

Den 7. april 1961 startede vi rejsen til Argentina med DFDS's "Colombia" fra Vejle. Et fragtskib, men med plads til 12 passagerer. Ud over os var der kun en dansemester fra Brønshøj, som skulle til Rio for at lære nye danse. I Rotterdam blev der losset korn. Derefter sejlede vi i ballast, og som altid var Biscayabugten meget stormfuld. Vi anløb kun to havne, Las Palmas for at bunkre og Rio for at sætte vores medrejsende af. I Rio lagde vi ikke til kaj, men alligevel skulle myndighederne ombord for at se, om papirerne var i orden. De forlod ikke skibet, før hver fik en flaske whisky og en karton cigaretter! Den 4. maj anløb vi Rosario (300 km nord for Buenos Aires), hvor far, Inés og Svend modtog os.

Den 14. maj blev jeg indsat i embedet på den danske skole i Cascallares, og de øvrige tre danske præster i Argentina var til stede. DKU havde bedt pastor Sunesen om at foretage indsættelsen. Søren Krakegaard Sunesen havde betjent menigheden i 41 år, fra 1917 til 1958. Jeg tror egentlig, at for Sunesen var en milepæl i hans liv nået, han havde kun haft dette ene embede i sin præstetjeneste. Meget passende fandt indsættelsen sted i skolens gymnastiksal, der i dagens anledning var forvandlet til "kirke". I elleve år havde jeg drømt om sådan en dag, drømmen gik i opfyldelse, og nu var jeg næsten på hjemmebane.

Et nyt, langt og meget afvekslende kapitel var begyndt, som skulle fylde de næste ti år. Jeg indtog min plads uden de store programerklæringer, og jeg fandt hurtigt min rolle. Jeg havde selvfølgelig nogle drømme om, hvordan arbejdet kunne gøres og evt. forbedres hen ad vejen.

Dansk menighedsliv på Pampasletten

Der var et arbejde at gøre, som i enhver menighed, ja, arbejde nok til to. Dog var de ydre rammer meget anderledes end i Danmark og for den sags skyld også anderledes end i de øvrige tre danske menigheder i Argentina. I alle henseender var menigheden unik og kunne ikke sammenlignes med nogle af de øvrige. Rammerne var delvis argentinske, dvs. præget af omgivelserne, men indholdet var dansk, ja meget dansk.

Menigheden blev stiftet den 1. maj 1901. De efterfølgende år holdt man gudstjenester, dåb, vielse og begravelse, men først den 13. juni 1916 stiftede man Sociedad Protestante del Sud med vedtægter og en bestyrelse.

I 1962 da vi tiltrådte, bar arbejdet endnu præg af det midlertidige og provisoriske. Dette gav sig f.eks. udslag i, at der ikke var blevet rejst en eneste kirkebygning. Her var tale om en menighed af "levende stene", hvor Ordet helliger huset. Så få rammer som muligt. Måske havde man ikke rejst en (eller flere) kirkebygninger, fordi området var næsten uoverskueligt.

"Sognet" dækkede et areal svarende nogenlunde til Sjælland og Fyn tilsammen. Tres Arroyos og Coronel Dorrego kommuner dækker tilsammen 11.800 km². For 50 år siden var der kun én asfalteret vej gennem kæmpeområdet. Mellem de små landsbyer og gårdene var der udelukkende jordveje.

Vores danske landsmænd var gået i spidsen for at få vejene forbedret og vedligeholdt, men det hjalp ikke meget om vinteren.

I 1960'erne fandt man fidusen med at lægge et lag toscas¹⁹ på vejbanen (pampasletten er gammel havbund). Hvis det var porøs kalksten, støvede det utrolig meget, og vejene blev hurtig meget hullede. Om vinteren, når det regnede, kunne vejene blive næsten ufremkommelige. Sommetider blev det kun til 10 km i timen!

Andre gange måtte bilen trækkes fri af en ridehest eller traktor, hvis jeg ikke kunne skubbe den fri, medens Edith kørte. (Edith fulgte altid med, når jeg skulle ud i embeds medfør). Gummistøvler og spade var fast udstyr.

Et år regnede det kun 1/4 af det sædvanlige med det resultat, at vi kørte fast i sanddriver. Da jeg nåede frem, havde den hvide skjorte skiftet farve! Vi havde fri bil, men de første tre år var det en lille Renault Dauphine fremstillet i Argentina. Den egnede sig slet ikke til de veje, og det var mange timer, der blev tilbragt med at få den trukket hjem og bagefter til mekanikeren. Heldigvis havde skolen en Jeep, som jeg kunne låne, fordi skolen tilhørte Menigheden.

I distriktet boede danskere omgivet af argentinere og udvandrere fra andre lande. Mange kaldte det en koloni, men det var der ikke tale om. Fra dengang med de dårlige jordveje var området blevet delt op i ti "annekser". Da skolen i Cascallares blev bygget i 1917, blev den midtpunktet i menigheden, senere blev det byen Tres Arroyos (Tre floder), fordi de ældre flyttede til byen, når de overlod bedriften til børnene. De unge søgte til Tres Arroyos for at videreudanne sig.

Trods lavkirkelig blev jeg utrolig glad for præstekjolen. Den signalerede, at der nu skulle være gudstjeneste eller en anden kirkelig handling, også selv om gudstjenesten fandt sted i en garage eller på kroen.

Som nævnt var det sognet med de ti prædikesteder, men uden en kirkebygning de første mange år. Som i apostlenes tid brugte vi flere steder hjemmene, og hvis der blev for trangt, flyttede vi ud i garagen eller laden. I Aparicio, Orense, Tres Arroyos og Coronel Dorrego benyttede vi de danske klubber. I Bahía Blanca lånte vi en Metodist kirke. I San Cayetano landbrugsforeningens depot. Et andet sted havde man en stor nybygget festsal med kamin og det hele. Et af klubbens medlemmer bekostede et maleri over kaminen. Bestyrelsen valgte "Den Lille Havfrue". De har åbenbart været af den opfattelse, at det var vores Jomfru Maria. Da jeg efter gudstjenesten skulle vise lysbilleder, bad jeg om at få filmræredet sat op inden gudstjenesten. Den forstod de, og fremover var "alterbilledet" altid dækket. Hverken menighed eller præst skulle distraheres. Jeg fornemmede imidlertid, at de fleste i menigheden syntes, at de havde valgt det rigtige "kalkmaleri". Bortset fra Tres Arroyos fandt de fleste gudstjenester sted om eftermiddagen. Mange havde kørt langt ad elendige veje, derfor var det om at få noget ud af anledningen, nu

¹⁹ Kalksten

man var kommet sammen. Der findes intet mere dansk end et kaffebord. Det slog aldrig fejl.

"Det kendes på os, at vi er danskere, fordi vi holder af sang, foredrag og øl".

Samværet skulle jo også have indhold. Derfor blev der sunget meget. De ældre drømte om det Danmark, de engang var rejst fra og måske aldrig havde haft råd til at besøge. Ved hjælp af lysbilleder tog jeg tit forsamlingen med ud på rejser; den bedste rejse var selvfølgelig til Danmark.

Det var svært at få lært menighedens medlemmer til at tilmelde dåb. Vi må huske at meget få havde telefon. F.eks. husker jeg engang, hvor jeg var midt i prædiken i en af klubberne. Ind trådte krofatter med en skål, som han anbragte på "alteret", så var jeg klar over det videre forløb. Kom jeg langt bort for at holde begravelse, skete det et par gange, at nogle benyttede lejligheden til at få deres barn døbt. Man må sige, at den lange køretur blev udnyttet fuldt ud.

I min præstegerning har jeg to gange haft trillingedåb, én gang i Coronel Dorrego og én gang i Blistrup. Ligeledes i Blistrup et tvillingepar, der blev viet samme dag. Det var festligt og højtideligt at se den stolte far føre to brude op til alteret.

De sidste år i min embedstid i Tres Arroyos begyndte elektrificeringen på landet. På de små chacras havde man ikke elforsyning, derfor måtte en bil agere elværk, når jeg skulle vise lysbilleder. De større gårde havde enten 32 V eller 110 V, medens byerne benyttede 220 V. Det var ikke så nemt at holde styr på. Det private elværk havde den fordel, at hvis man syntes, at en film blev for langtrukken, så kunne man - diskret - standse elværket!

Konfirmationsforberedelse

Selvfølgelig var der også konfirmationsforberedelse. Det lå i helt faste rammer to steder, nemlig på skolen i Cascallares og i Tres Arroyos. På skolen var det en del af skoleskemaet, men ud over undervisningen samlede vi dem også et par gange om måneden til hyggeaften i præstegården. I Tres Arroyos fandt undervisningen sted i Centro Danés' billardrum. En træplade blev lagt over billardbordet, og vi samledes omkring det. I billardrummet var der hylder og glasskabe med alle de pokaler dansk-argentinske idrætsfolk havde vundet. Der var ikke meget, der mindede om min brug af stedet.

Konfirmationsundervisningen foregik lørdag formiddag. Nogle få af eleverne boede så langt borte, at de ikke havde mulighed for at komme. De blev undervist pr. korrespondance, og jeg hørte dem i lektien i forbindelse med gudstjeneste i deres nærområde.

I Cascallares var undervisningen på dansk, medens den i Tres Arroyos foregik på spansk. Til konfirmationsfesterne var vi gæst ved to-tre af festerne - flere kunne vi ikke overkomme. Der blev afholdt konfirmationsgudstjeneste både i Cascallares og i Tres Arroyos, undtagelsesvis også i Coronel Dorrego, og der var tradition for, at præsten fik en gave af holdet, ikke så ringe!

For mig hørte børne- og ungdomsarbejdet med, og der blev holdt søndagsskole i klubbens festsal. De 20-30 børn fyldte ikke meget i en sal med plads til 200.

Dertil kom køreturen fra præsteboligen i Cascallares til Tres Arroyos, og derfra videre til eftermiddagsgudstjeneste et andet sted.

Helt naturligt hørte vielserne også med, men kun fordi folk ønskede det. Egentlig var der tale om "Kirkelig velsignelse af et borgerligt stiftet ægteskab", men det var ikke det, de efterlyste. Først gik turen til rådhuset, derefter til kirken.

Når vi skulle holde vielse, savnede vi virkelig en kirke, men så "lånte" vi den hollandske. Sommetider foregik vielsen i hjemmet eller i den klub, hvor festen skulle finde sted.

Kapellet i Tres Arroyos fik vi indrettet til kirke (se næste side). En meget dygtig dansk møbelsnedker lavede et smukt alter, knæfald, prædikestol og døbefont. De første år var det med levende lys i mangel af el. Det var nødvendigt med lys, fordi de fleste vielser foregik kl. 20.00 eller 20.30, men efter nogle år nåede "civilisationen" derud.

Jeg gjorde et ærligt forsøg på at lære brudeparrene at overholde de aftalte tidspunkter, men det var næsten umuligt. Meget fra det argentinske samfund havde sneget sig ind, jo finere desto længere forsinkelse! Rekorden var en vielse, der "kun" blev fem kvarter forsinket! Man lærte at slappe af og den virkelige betydning af begrebet *manaña*. Måske blev jeg ved sådanne anledninger alligevel lidt stresset.

Vielserne var præget af det argentinsk-katolske miljø. Menigheden blev støttet af medlemskontingent, men katolikkerne benyttede faste priser for kirkelige handlinger alt efter, hvor fint det skulle være. Således oplevede jeg engang, at da brudeparret var på vej ud af kirken, kom brudens far og stak mig 500\$ i alles påsyn (argentinske \$, ikke US\$). Han skulle blære sig, men den hoppede jeg ikke på!

Kapellet i Tres Arroyos

Præstegården

Præstegården lå langt, langt ude på landet. En lang trist historie som siger noget om menighedens syn på det kirkelige arbejde. Det falder ikke svært at skrive et underholdende kapitel om præsteboligen. Boligen var blevet bygget langt ude på landet og lå i forbindelse med den danske skole i Cascallares. Der var små 20 km ad jordvej, før man nåede til den asfalterede landevej, og derfra 22 km til Tres Arroyos, dvs. hovedsognet som optog ca. 70 % af arbejdet. Prøv at forestille dig, at din sognepræst har 42 km til 70 % af arbejdet, til de øvrige 30 % 100-150 km.

Præstegården lå godt gemt bag skolen. Præsten skulle ikke være alt for synlig. Menigheden stod som ejer af skolen, men det kirkelige var næsten usynligt. Det måtte endelig ikke træde alt for meget frem.

Der var en meget dårlig telefonforbindelse til skolen, og vi fik lavet en forlængelse til præsteboligen, men den var meget, meget elendig. Når der skulle være begravelse, blev der ringet og opgivet afdødes navn, begravelsessted og tidspunkt, ikke mere. Det var en fordel de første år, hvor man ikke kendte nogen. Engang hørte jeg over den lokale radio, at der skulle være begravelse på den danske kirkegård, men jeg havde ingen meddelelse fået om det, fordi ingen havde mod på at køre ud der, hvor jeg holdt gudstjeneste pga. dårlige veje (kun fire mødte frem til gudstjenesten).

Efter at have hørt nyheden over radioen, startede jeg bilen, og heldigvis nåede jeg rettidigt frem.

Da vi fik embedet, lovede DKU, at præsteboligen nok skulle blive flyttet til Tres Arroyos, men da vi ankom, var den gamle præstebolig sat i stand. Vi arbejdede på sagen, og menighedsrådet var delt. Man holdt fast i det nedarvede og kendte. Dem på landet (dem med midlerne) ønskede ingen ændringer. Flere løsningsmodeller kom på bordet, og endelig efter 6 år, lysnede det. Menigheden lejede en dansk andelsforenings tjenestebolig.

Begravelser

Et kapitel for sig var de ca. 40 begravelser, der årligt fandt sted i sognet. Ud over det store antal handlinger, fæster jeg mig ved de elendige jordveje samt de store afstande. Begge dele gjorde arbejdet meget krævende.

I Tres Arroyos havde menigheden sammen med Den hollandske Kirke en protestantisk kirkegård (mellem den katolske og den jødiske). En tro kopi af en dansk kirkegård, men det var ikke alle, der blev ført dertil. Nogle blev begravet i de små landsbyer eller større byer, som Coronel Dorrego og Bahía Blanca. I mine ti år på stedet havde jeg kun én bisættelse, der var 500 km til nærmeste krematorium. Efter landets lov skulle begravelsen finde sted inden 24 timer efter dødstidspunktet. Det skete, at en døde om morgenen og blev begravet samme dag om eftermiddagen.

Kapellet i Tres Arroyos kunne rumme 200 personer, men andre steder måtte jeg benytte salen hos et bedemandsfirma, kroen, en kantine, et hjem eller ude i det fri. Det argentinske islæt mærkede man tydeligt i forbindelse med begravelser. Hvis der var argentinere i familien, var der vågenat over afdøde i åben kiste. Det var grunden til, at ikke alle var oppe "på mærkerne" under selve begraveshøjtideligheden. De første gange virkede det ret uhyggeligt, men man kan vænne sig til meget. Et særkende var imidlertid det store sammenhold, alle mand var af hus til sådanne begivenheder. Det var ikke usædvanligt, at kapellet var fyldt. Man støttede hinanden.

I de to årtier jeg har været præst i folkekirken i Danmark, er jeg tit i tankerne vendt tilbage til den skik. I Argentina var døden ikke pakket ind, det var noget alle talte åbent om og forholdt sig til. Her hos os taler man ikke om døden, skjuler den, tør næsten ikke møde en, som har mistet en kær. De fleste er uforberedte, hvis døden uventet skulle indtræffe, men det modsatte skete også, dvs. at slet ingen mødte op til det sidste farvel.

Efter jordpåkastelsen blev folk stående ved graven, indtil den var kastet til, for at lægge blomster. Som regel var der ikke tid og anledning til at tale med de pårørende inden begravelsen. Kun ganske få havde valgt salmer.

Nogle gange var der ikke meget tid til forberedelse, f.eks. kunne jeg kl. 15 få meddelelse om en begravelse, der skulle foregå kl. 18!

Mange ejendommelige oplevelser fik man, når der var begravelser. Et sted kom jeg ud på en kirkegård og skulle foretage jordpåkastelse, men der var næsten kun kalksten. Det rungede uhyggeligt. En anden gang oplevede jeg, at da kisten skulle sænkes, fandt man ud af, at gravstedet var gravet alt for lille, en uhyggelig oplevelse.

En anden pudsig oplevelse havde Edith, da hun en eftermiddag blev ringet op, og der blev aftalt en begravelse næste dag. Da Edith spurgte, hvornår vedkommende var død, lød det lakoniske svar: *"Han er ikke død endnu, men det sker i løbet af natten!"*

Eller manden, som jeg holdt begravelseshøjtid over to gange. Først kørte jeg 140 km for at holde højtid i Necocheas kirke (den stedlige præst var ikke hjemme). Bagefter fulgte jeg med familien og følget tilbage til Tres Arroyos, og der ventede et meget stort følge, og dem ville jeg ikke skuffe, så derfor blev der afholdt en ny højtidelighed.

Brobygger

I menighedsarbejdet var der et sprogproblem. I de 60 år menigheden havde eksisteret, havde der ikke været afholdt en eneste gudstjeneste på spansk, men når en fra menigheden blev viet til en, der ikke mestrede dansk, forventedes det, at vielsen skete på spansk, men salmerne var udelukkende på dansk. Det samme i forbindelse med begravelse. Hvis afdøde havde argentinsk svigersøn/datter og argentinsk omgangskreds, faldt det naturligt, at talen var på spansk.

Jeg tog fat på det problem. Jeg mente, at det var en selvfølge, at de betalende menighedsmedlemmer, der ikke forstod dansk også skulle have noget for deres kontingent, dvs. på landets sprog, men den logik forstod flertallet i bestyrelsen og menigheden slet ikke. For dem var der tale om en dansk menighed.

Jeg rådspurgte mig hos menighedens bestyrelse og fik grønt lys, og den 27. maj 1962 holdt jeg den første gudstjeneste på spansk. Jeg havde den glæde, at 75 mødte op.

Forinden havde jeg fået udgivet et beskedent salmehæfte, som jeg kaldte "Perlas Escogidas" (Udvalgte perler). Udvalget bestod af de salmer, som allerede fandtes oversat og benyttet i de lutherske kirker i Argentina.

Derudover var der i Tres Arroyos, en dansk-argentinsk læge, der var god til det med vers. Ham fik jeg til at oversætte flere salmer. Nogle få bidrag fik jeg af en dansk-canadisk missionær fra Colombia.

Det var mig magtpåliggende at have salmer til dåb, vielse og begravelse. Også ritualerne oversatte jeg til spansk. Nogle søndage holdt jeg først dansk, og derefter spansk gudstjeneste. På den måde følte jeg mig som brobygger. En, som i al beskedenhed, forsøgte at føre arven videre ved at bygge en bro mellem generationerne og sprogene.

Det blev kun en meget lille og skrøbelig bro, men den holder, måske fordi jeg blev efterfulgt af en indfødt præst.

Prinsesserne Benedikte og Margrethe

I et vidt forgrenet menighedsarbejde var det ikke kun arbejde og pligter, der fyldte hverdagene. Der var også højtidelige festdage, der lyste op. Store begivenheder vi aldrig vil glemme. De to største er uden tvivl prinsessernes besøg.

Først Prinsesse Benediktes besøg i forbindelse med hundredeårs jubilæet for Den danske Kirke i Tandil den 28. oktober 1964. Hun repræsenterede kongehuset. Prinsessen og Argentinas præsident afslørede en statue til minde om Juan Fugl.

Det var ham, der fik de første danske indvandrere til Tandil. Med rette blev han hædret for den enestående indsats de første årtier af menighedens eksistens.

I den forbindelse blev der også tid til at aflægge Den danske Skole i Cascallares et besøg. Vi modtog prinsesse Benedikte i "lufthavnen" i Tres Arroyos. Den bestod kun af en græsmark. Jeg ved ikke, hvordan de ville have klaret situationen, hvis det var blevet regnvejrs. På skolen blev prinsessen modtaget af ca. 800 danskere, der mødte op for at hilse og nyde asado con cuero²⁰. Det var betagende at se den varme og hengivenhed prinsessens landsmænd udviste, også dem i anden generation. I den forbindelse havde

²⁰ Okse, stegt med skindet på.

vi også prinsessen hjemme i præstegården. Det var to uger før vores egen Benedikte meldte sin ankomst. Flere syntes derfor, at hun burde hedde Benedikte, og sådan blev det.

16 måneder senere var der igen kongeligt besøg. Denne gang var det tronfølgeren, prinsesse Margrethe. Turen indbefattede også den danske skole i Cascallares, hvor menighedens bestyrelse var vært.

Det faldt i min lod at holde tale for Hendes Kongelige Højhed. Efterfølgende var bystyret i Tres Arroyos værter ved en stor reception. Endnu en fest, der lyste op i vores hverdag. Festlighederne viste også, hvor velanskrevne danskerne var.

Min datter, Benedikte, hilser på tronfølgeren, prinsesse Margrethe (Nordisk pressefoto)

Den halve jord rundt

Vi kom til Tres Arroyos med en 5-årig kontrakt med DKU. Da tiden var ved at rinde ud, gjorde jeg menighedens bestyrelse opmærksom på dette, men de opfordrede os til at blive. Efter en forhandling indvilligede jeg i at fortsætte på de betingelser, at præsteboligen blev flyttet til Tres Arroyos, og at jeg fik seks måneders orlov i Danmark, hovedsagelig til at studere i.

De betingelser blev imødekommet og Hellig tre kongers dag i 1967 sejlede vi fra Buenos Aires med det argentinske skib "Yapeyú" til Napoli. Benedikte var lidt over to år, og det var morsomt at se hende holde sig til den spansktalende guide.

Det mest spændende var audiensen hos paven. Jeg var ikke alene, men sammen med 4000 andre. Set i bakspejlet var det lidt af en middelalderlig, farverig cirkusforestilling. Her holder man de gamle traditioner i hævd. F.eks. blev paven båret ind, siddende på sin høje stol, af otte unge mænd (Den mægtige gyldne bærestol Sedia Gestatoria). Der var pilgrimme fra hele verden, og de betragtede paven næsten som Gud selv, der kunne levere mirakler og helbrede syge! Bagefter havde vi det privilegium at se pavens private have, som nogle af paverne har benyttet meget. Beriget med utrolig mange oplevelser fortsatte vi med tog til København.

Jeg deltog kort efter ankomsten i et kursus på Præstehøjskolen i Løgumkloster.

Benedikte og Edith boede alene i den måned, hvor jeg var på Præstehøjskolen. Efter Refugiets husorden ville et barn forstyrre alt for meget. Vi måtte undvære hinanden.

Efter kurset købte vi en bil på grænseplader, og vi nåede det meste af Danmark rundt. Afstandene kunne jo ikke afskrække os.

Vi nød ferien, det smukke landskab og de gode veje. Familie, venner og bekendte blev besøgt.

Der blev fotograferet flittigt, og da jeg kom tilbage til Argentina, udarbejdede jeg et lysbilledforedrag: "Danmark i 1000 år". Netop i de år fandt der en rivende udvikling sted.

*Edith,
Benedikte
og Alfredo*

København - New York - Buenos Aires

Alt godt får en afslutning og hurtigt udrandt orloven. Der var blevet tanket op i rigt mål, både med studier, kurser og personlig kontakt. Vi skulle hjem, men tog den nærmeste omvej, dvs. over New York.

Flyveturen gav os et himmelsk udsyn over Nordsjælland, Nordjylland, Sydnorge, Island og Grønland. Vi kom til en hel anden verden; alt var anderledes og meget stort, både trafikken og skyskraberne.

Vi boede på Sømandskirkernes central, hvor Den svenske Sømandskirke havde et kapel. Vi fik oplevet New York fra den værste side. Det var uhyggeligt, ulideligt og varmt. Vi var myretuen Manhattan rundt. Det største uudslettelige indtryk fik vi i Bowery og Harlem, hvor mennesker lå og flød på fortovene som affald. I skarp kontrast til Wall Street, Fifth Avenue, Empire State Building og FN bygningen.

Fyldte med indtryk, der skulle bearbejdes, vendte vi hjem efter en begivenhedsrig tid i New York. Vi anede ikke, at USA nogle år senere skulle blive vores hjem i fem gode, travle og indholdsrige år.

Flyttet

I september 1967 begyndte vi at flytte vores ting til en lejlighed i Tres Arroyos, som et medlem af menighedens bestyrelse havde lejet til os, men inden vi kom ret langt, blev det stoppet. Jeg husker ikke årsagen. En ny lille prøvelse af vores tålmodighed, men endelig den 17. april 1968 lykkedes det at få en ny bolig, dog ikke bygget til formålet.

Nu blev det lettere at komme rundt. Som noget ganske naturligt, hører der en telefon til så travlt et embede, men årene på skolen havde næsten lært os at leve med en elendig forbindelse, men bestyrelsen arbejdede på sagen. Staten ejede telefonselskabet, og der blev ikke åbnet for tilgang af nye abonnenter. Den eneste løsning var at vente på, at en døde, så den, der stod øverst på ventelisten, kunne overtage den ledige telefonforbindelse, men der var utrolig lange udsigter. Løsningen blev, at man "købte" en fra et dødsbo. Selv om det var en dansker, måtte vi – med betaling under bordet - købe den. I bogstaveligste forstand fik vi en sort telefon.

Ferier

Vi fik set en del af det store land. To gange besøgte vi Bariloche (kun 1.200 km fra Tres Arroyos). Der var tale om en kombineret arbejdsferie. Vi fik ophold hos andre danske mod, at jeg holdt gudstjenester, døbte og konfirmerede. De fire danske præster holdt ferie på skift der, et landskab endnu skønnere end Schweiz. Et andet år gik turen til La Falda i Córdoba, hvor jeg havde været lægmandspræst. Vinstaten Mendoza med de høje bjerge og det smukke landskab. Misiones med de imponerende vandfald Iguazú, som 3 lande deles om (Brasilien, Paraguay og Argentina). De sølle rester af den engang så frodige regnskov, ruinerne fra Jesuitteriget (San Ignacio i Misiones).

En fåtallig dansk bosættelse af yerba-mate dyrkere. Med håndkraft ryddede de den meget frodige regnskov for bagefter at plante yerba-mate. Tålmodigt måtte de vente 5-6 år, før de fik en afgrøde.

Her under beretningen om ferier, er det også på sin plads at berette, at sammen med min kollega Svend Lytthans og frue deltog jeg i den Lutherske konference, som blev afholdt i Lima. Et møde for de Lutherske Kirker i Sydamerika (juli 1965). De danske menigheder så ingen grund til, at vi deltog. Derfor måtte vi tage ferie og rejse for egen regning.

Travlhed

Ærligt og redeligt tjente jeg min løn. Det sidste år passede jeg også mit fødesogn Necochea, men uden at modtage rådighedsbeløb eller løntillæg, altså ganske gratis! Uden tvivl blev 1970 det travleste år i mine 35 år som præst. Nogle tal viser travlheden; i Påsken 1970 kørte jeg 850 km og holdt fire gudstjenester og tre begravelser! Søndag den 5. juli 1970 kørte jeg kun 497 km., kl. 10.30 begravelse fra Necocheas kirke og kirkegård, kl. 14 begravelse i Tres Arroyos og kl. 15 gudstjeneste samt foredrag i Aparicio. Denne gang var det mig, der ikke mødte frem til tiden! Men intet problem, menigheden fordrev ventetiden i kantinen, der gjorde det ud for våbenhus!

Vakancen i Necochea (alle de kirkelige handlinger, dog havde jeg en dansk-argentinsk lærer til at undervise konfirmanderne). Det betød 35 ture á 300 km til gudstjenester, vielser, konfirmandlæsning og begravelser. Tre gange til Tandil á 350 km, en gang til Buenos Aires (natbus) og en gang til Bariloche á 2.400 km i bil. Ja, 60 begravelser i Tres Arroyos og Necocheas menigheder, ikke nødvendigvis i disse byer, men indenfor de to sognes område.

Sidste vers - dobbelt afsked

Min anden 5-års periode i DKU var ved at være til ende. Jeg ville videre og sagde op. Jeg gennemgik de forskellige opslag med ledige stillinger, og den første ansøgning blev sendt til Dansk Sømandskirke i fremmede havne. Jeg lagde billet ind til den ledige stilling som sømandspræst i Baltimore, USA.

Kort efter tog vi på en tredages tur til Necochea, hvor vi besøgte mine forældre. Jeg afholdt en høstgudstjeneste med en festlig afskedsfest i Club Danés, hvor 150 var til stede. Da vi kom hjem, var der telegram fra Sømandskirken, der meddelte, at jeg havde fået embedet.

Igen fik vi travlt, nu skulle vi ikke flytte til Danmark, men til USA. Boligen var møbleret. Vores få møbler blev opmagasineret hos Ediths forældre. Med vemod - men også med glæde - holdt jeg høstgudstjeneste i kapellet med 160 kirkegængere. Bestyrelsen holdt en afskedsfest en hverdagsaften. En vellykket fest.

Efter 10 års tjeneste kunne vi tage afsked, både med menigheden og vores familie. Nogle havde en alder, så der var få chancer for at møde dem igen.

New York, 1971 - 1976

Vi tog flyet, ikke direkte til Baltimore, men til København. Dels skulle vi have visum og aflægge beretning til DKU og sættes ind i det nye arbejde som sømandspræst. Det blev til en måneds ophold, hvor vi boede i et lille sommerhus i Smidstrup.

Det blev en meget lang flyvetur til New York. Vi startede den 4. juli 1971 kl. 9.30 fra Kastrup med Loftleidir (nu Icelandair), efter flyskifte i Island, skulle vi lande i New York, men lige inden vi skulle lande, begyndte en voldsom snestorm. I en time kredsede vi rundt over New York uden at kunne se ét eneste lys! Vi blev meget forsinkede, men alligevel var der medlemmer fra bestyrelsen til at tage imod os, og kl. 03.30 var vi fremme ved vores nye hjem, da havde vi været undervejs i ca. 24 timer! Senere kom jeg ud på en endnu længere flyvetur, nemlig da jeg fra Baltimore skulle nå frem til min fars begravelse i Necochea, Argentina. Flyvetur med tre flyskift, 500 km i bus, i alt 40 timer undervejs.

Et helt nyt og anderledes kapitel var begyndt. Fra et næsten uland var vi kommet til landet med den højeste levestandard og største teknologiske udvikling. Dog var der også fattigdom, vold og kriminalitet. Vi blev kastet ud i noget af en omvæltning.

Alt var ikke idyl og glæde. Inden vi rejste fra Argentina, havde vi fået brev om, at Sømandskirken var brændt. Jeg tror aldrig, at det helt blev opklaret, hvad der egentlig var sket, selv om der var en udførlig politirapport. Faktum var, at ilden var begyndt i dagligstuen, men hurtigt havde bredte sig til gameroom, køkken osv. Kirkens assistent, en ældre dansk-amerikaner, befandt sig i kælderen. Han besvimeede, inden han nåede ud. Bevidstløs blev han kørt på hospitalet, og efter nogen tid kom han sig. Brandvæsenet fik slukket ilden, men alt inventar var ødelagt af røg og vand. Forsikringen dækkede bygningsskaden, men ikke inventaret.

Holmens provst var også provst for Sømandskirken, men han lod den danske ambassadør i Washington, Torben Rønne, foretage indsættelsen, som fandt sted den 11. april 1971 i den lånte Georgetown Lutheran Church. Søndagen efter var der indsættelse i den norske (og skandinaviske) sømandskirke i Philadelphia.

Kirken lå i nærheden af det historiske rådhus, hvorfra uafhængigheds-erklæringen blev proklameret. Kirken var en tidligere bank.

Få dage forinden havde vi købt en stor, næsten ny Chevrolet Impala. Det var noget andet, end det vi kendte fra Argentina. En drøm af en bil til meget billige penge, og vi nød turene i den. Et værktøj både til hverdagsbrug og til ferier. Der var 100 miles til Philadelphia, og den første gang havde vi en fra menigheden til at "lodse" os sikkert frem.

Den 23. maj 1971 kunne vi indvie den nyistandsatte kirkebygning.

Præst til lands og til vands

Embedet bestod af to meget forskellige områder, som næsten intet havde med hinanden at gøre, dvs. både sømandspræst og præst for fastboende danskere i Baltimore, Washington DC og Philadelphia, tre små menigheder.

Arbejdet i en sømandskirke er meget særpræget. Sømandspræsten er en slags miljøpræst (institutionspræst) dvs. han har sit virke for en ganske bestemt gruppe mennesker, der pga. arbejdet, hører sammen. Det rette sted at virke ville være ombord på skibene, men det ville kræve et anseligt antal præster.

Første handling om morgenen var at ringe til havnemyndighederne for at høre, hvilke danske skibe der var anløbet havnen i løbet af natten og morgentimerne.

Næste skridt var at tage på skibsbesøg. Det bedste tidspunkt for et besøg var i frokostpausen, men var der flere skibe, måtte de klares før eller efter. Alle messerne fik besøg. Her fik jeg at vide, hvor lang tid skibet skulle være i havn. De fik tilbuddet om at blive hentet om aftenen og tilbringe nogle hyggelimer i sømandskirken. Måske en gang billard, læse danske aviser, og vigtigst af alt, muligheden for at ringe hjem til familien. Sommetider var der kø ved telefonen. Det går nemmere med en telefonsamtale end et brev.

Indimellem måtte mange opgaver løses for at hjælpe sejlende sognebørn. Engang ved juletid mødte jeg en meget nedtrykt messedreng, som var ude på sin første sejltur. Han var blevet lovet fri til jul, men da skibet anløb havnen, var afløseren ikke ankommet. Derfor blev han bedt om at udsætte ferien. Han bad om at komme op på kirken for at ringe til moderen. Da jeg præsenterede regningen, lød den på 465 kr., lakonisk sagde han: "Ja, det er så julegaven til min mor!"

Juledag løb jeg ind i en 2. styrmand. Han vil også op på kirken for at ringe hjem til konen. Han vil nemlig høre, om det ventede julebarn havde meldt sin ankomst. Tænk, ikke at være hjemme når så stor en begivenhed indtræffer!

Skibsbesøg og menighedsarbejde

Mange unge kom i kirken. I begyndelsen undrede det mig. Jeg vidste, at søfarende ikke er mere religiøse end gennemsnitsdanskere. Årsagen lå lige for og meget jordnær! På værtshusene var der absolut ingen udskænkning til unge under 21 år. Som 18-årige måtte de unge godt slås i Vietnam, men ikke få stærke drikke!

En mulighed der lå lige for, var en fodboldkamp mod besætningen fra et andet skib. Norsk Velfærd havde en fodboldbane i havnen. Det er godt amerikanske biler er store, og flere gange oplevede jeg at have et helt fodboldhold i bilen. Det skete også vi tog forbi et stort indkøbscenter, så de kunne handle inden aftenkaffen, men det mest populære var udflugten til Washington, enten i privatbil eller bus, hvis det meste af besætningen skulle af sted. I løbet af de fem år blev det til mange ture. Ja, nogle gange blev der ringet fra skibet, og jeg modtog beskeden, medens jeg sad ved morgenbordet. Jeg plejer at sige, at jeg kender Washington lige så godt som min egen bukselomme.

Vi arrangerede og et par gange en farmtur, og det var morsomt at se de søfarende til hest. En svensk sømand kunne ikke få vendt hesten i den ønskede retning. Han stod af for at vende hesten med det resultat, at hesten benyttede chancen for at løbe hjem uden rytter!

Jeg nåede også at foretage flere vielser af søfarende. Rederiet A. P. Møller (som andre rederier) havde jo det personale gode, at ægtefællen havde mulighed for at sejle med, men omtalte rederi krævede papir på den medsejlende hustru. Ikke alle de unge troede, at man tog den bestemmelse alvorligt, men rederiet håndhævede ordningen. Derfor måtte nogle vies "i stilhed".

Til hver eneste vielse skulle jeg have bemyndigelse fra Marylands myndigheder. De blev viet efter amerikansk lov og fik en retsgyldig vielsesattest. En enkelt gang var der kun Edith som vidne ud over brudeparret. Der kræves to vidner, men jeg dispenserede fra reglerne! Efter vielsen kørte jeg de nygifte til stationen, så de kunne nå skibet i næste havn. Det blev en kort bryllupsrejse.

En lidt særpræget opgave var at mægle telefonisk. Ambassaden i Washington bad mig kontakte en matros. Vedkommende tog jeg med op til kirken, og vi ringede til en af de ansatte ved ambassaden, der udspurgte matrosen. Med det svar kunne ambassaden udstede en mæglingssattest, således at konen i Danmark kunne blive skilt.

Næsten ligesom dengang jeg blev ringet op af et sognebarn fra Blistrup, der befandt sig på en campingplads nær Rødby. Hun havde været hos politiet og skulle have skrevet tre børn ind i passet, men hun manglede døbsattesterne. Politiet ringede mig op, og telefonisk udstedte jeg attesterne. Det havde været nemmere i dag med fax eller e-mail.

Handelsflådens Velfærdstjeneste havde købt rettighederne til tidens populære spillefilm, men disse måtte kun vises til havs, aldrig i havn. Tit var det meget lange ture skibene skulle ud på, derfor var det godt med nogle film til at fordrive tiden i de lange måneder. Kirken virkede som byttecentral. Vi havde en del film liggende og tog så skibets film i bytte. I dag er det nemmere med video og endda satellit, men det kendte man ikke dengang.

Selvfølgelig kan søfolk også blive syge. Det mest banale klarer kaptajnen og overstyrmanden, men det skete, at en sømand måtte indlægges på et hospital. Det var ikke morsomt at blive ene tilbage i en fremmed havn uden at kende en eneste. Sommetider var præsten den eneste, der kunne deres sprog.

Det allervigtigste i en præstegerning er sjælesorg, men det er jo ikke noget, vi skilter med i vores kirke. "Skriftestolen" var alle vegne, men der blev øvet sjælesorg, enten det nu var en kunstmaler, der ville vise sit mesterværk, et nadverbillede, eller tvivlen meldte sig under en samtale, medens jeg var både chauffør og guide.

F.eks. var jeg på tur med en flok søfolk og kørte forbi Department of Justice den dag dommen faldt om, at Nixon skulle aflevere de berygtede Watergatebånd. På trappen op til indgangen stod en gruppe unge i bøn, de bad Gud om at beholde "Mr. Clean" ved magten. Som dansker fatter man slet ikke den indstilling. Der var mange indfaldsvinkler, når man som chauffør fik stillet relevante spørgsmål. Vi må huske, at søfolk ikke er blufærdige, intet bliver pakket pænt ind.

Baltimore er i øvrigt det eneste embede jeg har haft med to præsteboliger! Selvfølgelig benyttede vi kun den ene. Sømandskirken havde ikke kun en lille kirke (i en tidligere kulkælder), dagligstue og et meget stort gameroom, samt køkken i stueplan. På 1. sal var der præstebolig og på 2. sal en lille lejlighed til kirkens assistent. Min forgænger mente, at kvarteret omkring kirken havde ændret sig så meget til det værre, at det var uforsvarligt at bo der med familie. Da sømandskirkens bestyrelse i Danmark nægtede at anskaffe en anden bolig, købte min forgænger selv en, og han flyttede kun på den betingelse, at sømandskirken overtog boligen.

Heldigt for os. Selv om det var en meget gammel og upraktisk bolig, var den i hvert fald ikke ringere end det, vi kendte fra Argentina. Efter den første regn opdagede vi, at taget var utæt, det regnede ned alle vegne. Det måtte udskiftes. Fyret til centralvarmen var også utjent. Præsteboligen lå i et boligkvarter ca. 20 minutters kørsel fra kirken.

Helt roligt var det dog ikke. Overfor lå en Junior High School og i 1970'erne begyndte man med integration af de sorte. I Baltimore var 50 % af indbyggerne sorte, og den procentandel skulle man også op på i skolerne. Da der ingen sorte var i det kvarter, hvor vi boede, blev de kørt med bus dertil fra andre kvarterer, og de var noget støjende. Ofte kom politiet for at dæmpe gemytterne.

En gang blev Benedikte og Edith så forskrækkede over de stenkastende unge, at de skjulte sig i kælderen. Vi fik i hvert fald negerspørgsmålet ind på livet. Når jeg hørte havnearbejderne tale sydstatsslang, virkede det næsten uforståeligt.

Vor private oase var ikke helt afsondret fra omgivelsernes problemer. Det var ikke kun gennem pressen, at vi lærte problemerne mellem sorte og hvide at kende. Hadet og mistilliden sidder meget, meget dybt i begge parter. Nederlagene fra forældrenes slavetilværelse har brændemærket dem, så det næsten ikke er til at ryste af sig. Vi traf meget få blandede ægtepar.

I enhver præsts arbejde er gudstjenesten den vigtigste del. Det, som fylder meget. Der var tre menigheder at betjene i tre store byer: Baltimore, Washington DC og Philadelphia. Hjemme i Baltimore (som menigheden kaldte "Lille Danmark") var gudstjenesten altid kl. 10, men der var for det meste kaffebord bagefter, og samtalen gik livligt på en blanding af dansk-amerikansk. I Washington var gudstjenesten altid om eftermiddagen, også her med hyggeligt samvær. De første år var formanden og kordegnen for menigheden, konsul og kulturrådgiver Carlo Christensen. Han var kendt fra modstandsbevægelsen, og efter befrielsen kom han til ambassaden i Washington, hvor han blev til han blev pensioneret i 1973.

Det festligste var selvfølgelig julegudstjenesterne i Washington med op til 220 tilstede.

Mindegudstjeneste eller mindehøjtid var heller ikke usædvanligt. Den højtideligste var til minde om Kong Frederik d. IX. Vi måtte ud at låne en større kirke, end den vi ellers benyttede, og det var godt, at vi fulgte ambassadørens råd, for der kom 400.

Efterfølgende fik jeg en takkeskrivelse fra ambassadør E. Bartels, men tit var der også mindehøjtid for en dansker, enten i forbindelse med en gudstjeneste eller som en selvstændig højtid. Det kendte vi ikke til, hverken fra Danmark eller Argentina.

Man fik mange indbydelser, lige fra at være med til åbning af Grønlands handelsfremstød, kunstudstilling, statsministerens besøg osv. Det var ikke arbejde alt sammen. Som præst her til lands, kommer man til at savne noget af det nævnte.

Et helt særpræget kapitel var begravelserne. De første gange stod man helt fremmed over for den amerikanske skik. Begravelserne foregik aldrig fra en kirke, men altid fra de såkaldte funeral homes. Begravelsesceremonien var næsten 100 % præget af landets skik. Dagen før begravelsen modtog afdødes familie dem, som ville kondolere. Afdøde lå i den åbne kiste i sit stadstøj og var sminket til ukendelighed.

Første gang vi skulle til "modtagelse", kom afdødes amerikanske svigerdatter og sagde: "Kom at se, hvor smuk Malle ta'r sig ud!". Ofte var der stor middag bagefter. De første gange virkede det meget fremmed, men man kan vænne sig til meget!

En oplevelse, som jeg har bevaret lyslevende i erindringen, var en usædvanlig begravelse, hvor jeg medvirkede sammen med en rabbiner. Det drejede sig om en ung dansk kvinde. Hun var gift med en jødisk amerikaner. Hun var blevet trafikdræbt. Hele forsamlingen fremsagde Davids salme 23. Manden ville gøre det så godt som muligt og dække sig ind fra begge sider. Derfor var der både rabbiner og dansk præst.

Der blev også forsøgt med møder på hverdagsaftener, men det var ikke nogen succes. Folk turde simpelthen ikke køre til kirken om aftenen.

Fælles for alle danske sømandskirker var, at der årligt blev afholdt basar og julemarked. Det islæt var slet ikke noget fremmed i USA. Basar hørte med til de fleste frikirkers eksistens. Raslebøssen var ikke kun til pynt.

Det mest eftertragtede var dansk håndarbejde og dansk smørrebrød. Til begge dele fik vi en god håndsrækning fra damerne i Washington. Vi sendte anmodning om bidrag til de danske virksomheder, der havde filialer i USA, og som regel var der gevinst. Jeg bidrog som smugler, dvs. jeg fik spegepølser på skibene, som jeg smuglede i land. Det er forbudt at indføre spegepølser (råt kød) i USA. Basaren skabte et godt sammenhold i menighederne og knyttede folk sammen om en fælles opgave.

En mærkelig oplevelse i forbindelse med julen, var hundenes julemøde. En dag modtog vi en indbydelse fra en dansk dame, der var gift med en amerikaner. Julen nærmede sig, og derfor regnede vi med, at der blot var tale om et af de utallige julemøder, men vi fik noget af et chok, da vi kom til hjemmet. Det viste sig, at alle gæsterne kom med deres hunde, og der var hunde i alle størrelser, lige fra dem man kan have i jakkelommen til grand danois. De var "klædt på" til lejligheden i fuld julestads; en rød sløjfe om halsen, et lille tæppe til at beskytte mod kulden osv. Ved receptionen drejede alle samtaler sig om de kære kæledyr. Den konversation kunne vi ikke tage del i.

En del af arbejdet bestod i at informere baglandet. Sømandspræsterne skiftedes til at sende en beretning (kreds-brev) om arbejdet eller en eller anden særlig oplevelse. Kreds-brevet blev sendt til sømandskirkens støtter, dvs. de damekredse, der samledes en gang om måneden for at høre nyt om arbejdet og vigtigst af alt, strikke, brodere osv. til den årlige basar.

Min hustru, Edith, ved julebasaren

Ud over at lytte og strikke, sendte hvert medlem også en julegave med en hilsen til en søfarende. Alle disse julegaver blev sendt til sømandskirkerne. Allerede i september fik jeg besked om, at gaverne var undervejs.

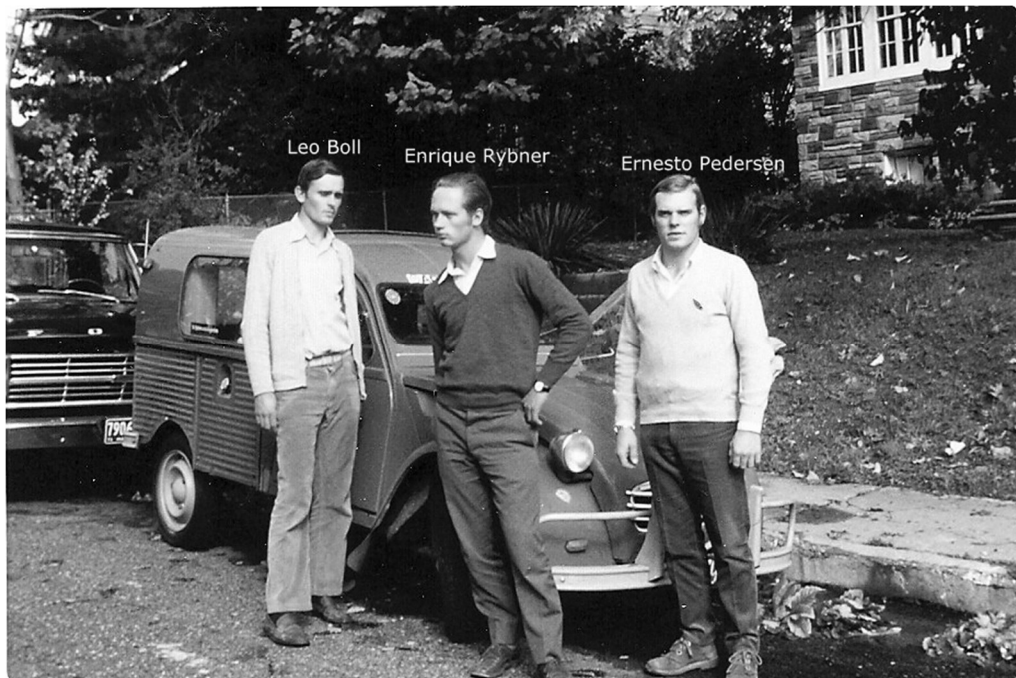
Når så skibet ankom, var det om at udfolde den største diplomatiske overtalelsesevne for at slippe gennem tolden. Jeg plejede at fortælle, hvem gaverne var fra, og hvem de var til, humoristisk sagde tolderen: "*Du er altså sømændenes Santa Claus*".

Et usædvanligt besøg

En dag midt i 1970'erne ringede tre tidligere konfirmander, Leo Boll, Enrique Rybner og Ernesto Pedersen, på vores dør. De var ikke kommet flyvende, men bilende hele vejen fra Argentina. De havde taget den lange tur i en lille Citroën 2CV, som også blev benyttet som campingvogn.

Det havde taget dem fire måneder at tilbagelægge strækningen fra Argentina over Andesbjergene, langs Sydamerikas vestkyst, Mellemamerika og Mexico til Californien, 41.800 km gennem 13 lande. I Californien opholdt de sig nogle måneder, inden turen gik tværs over USA. Alle steder, hvor de kom frem, vakte deres lille Citroën opsigt, det var formentlig den eneste af sin slags i hele USA.

De deltog i gudstjenesten i Baltimore og fortalte menigheden om deres eventyrlige rejse. Sammen besøgte vi Baltimore og Washington, inden de fortsatte til New York. Den ene tog flyet til Danmark, de andre to kørte tilbage til Californien i snevejr for derfra at flyve hjem.

Ferier i Amerika

Det var ikke arbejde alt sammen, og der blev også tid til at holde ferie. For det meste havde vi en assistent ved kirken, som vi kunne overlade kommandobroen til. Det blev til mange gode ture både korte og lange. Vi holdt os til Østkysten, hvor Staternes historie begyndte, og der var nok at se. Både naturen og historien er lige fascinerende. Amerikanerne gør utrolig meget ud af deres korte historie. F.eks. var et indgraveret mærke i et træ, det eneste man fandt efter "The Lost Colony", alligevel havde man rekonstrueret kolonien. Mayflower ikke at forglemme. Det var anskuelsesundervisning for alle pengene. Dyb respekt og beundring for dem, der grundlagde Staterne, de er ikke kommet sovende til det.

I sommeren 1972 camperede vi i en Camp-let og kørte 3.200 miles (5.120 km). Vi kørte fra Halifax til Quebec uden at stille uret tilbage, og lige pludselig var dagen to timer længere. Stort indtryk gjorde Niagara Falls, Natural Bridge og Natural Chimneys, og vi blev ganske fascinerede af de mange drypstenshuler, et enestående naturfænomen. Sydstaternes imponerende plantager, hvor man uvilkårligt tænkte på al den sved og alle de piskeslag, der har regnet ned over de stakkels slaver. Jeg fik rigelig stof til at berette om "Det sorte Amerika".

De meget store nationalparker samt byernes anlæg tog sig meget smukke ud i efterårsfarverne, særlig i New England pga. de meget store temperatursvingninger mellem dag og nat. Planterne får et chok, der giver de ejendommelige og ubeskrivelige nuancer.

Også amerikanernes dygtighed var vi betaget af. Et teknisk vidunder som Chesapeake Bay Bridge Tunnel på 17,6 miles (28,4 km), NASA i Florida, det nye imponerende Mormontempel i Washington DC, ja, hele hovedstaden var én stor seværdighed. Ligesom amerikanerne har gjort store tekniske fremskridt, har de også "opfundet" religioner, enten som nytolkning af tidligere religioner eller helt nye (Mormonerne, Jehovas Vidner, Christian Science, Adventisterne osv.). Andre holdt fast ved det nedarvede, også i den ydre fremtræden, som Amish der af den grund var blevet til en turistattraktion. Eller motorvejen med tolv kørebaner, seks til biler og seks til lastbiler og busser.

Da vi kom til Baltimore, var Benedikte fyldt seks år. Hun kunne ikke et ord engelsk. Da vi ankom, var der kun 2½ måned til skoleåret sluttede. Hun blev sendt i børnehave, og meget hurtigt fik hun lært engelsk, og da skoleåret begyndte i september, kunne hun begynde i første klasse. Hun kom i "Open Bible School". En privatskole tilhørende Pinsekirken. Bibelen var i højsædet.

Efter fem år i Staterne er det utrolig mange indtryk, man sidder tilbage med. De mange folkeslag og racer, der som ingredienser har dannet et folk, der ad åre vil blive ét. Her er virkelig tale om et multietnisk samfund. Man oplever, at hver etnisk gruppe bevarer sit særpræg i de første generationer og kun langsomt assimileres. I dagens USA taler man ikke så meget om smeltediglen, men mere om en salatskål, dvs. hvor hver bestanddel bevarer sit særpræg. Engang var vi til en "Nationernes Fest", hvor der var repræsentanter fra 44 lande. Hver gruppe kom med deres bidrag, sang, musik, typiske madretter, folkedragt, dans osv.

Sømandskirken nedlægges

I påsken 1975 kom sømandskirkens generalsekretær på visitats. Hans nøgterne konklusion var at nedlægge sømandskirken. Nu var vores fremtid uvis, hvad skulle vi? Der var tre oplagte muligheder, Argentina, USA og Danmark. Jeg måtte i gang med at søge embede. Det var ikke så nemt.

Argentina var udelukket, både pga. den spændte politiske situation (det var årene med de 30.000 forsvundne), og DKU havde trappet ned. Jeg havde arbejdet fem år i USA, men næsten udelukkende på dansk. Jeg var ikke blevet amerikaner. Det var efterhånden femten år siden, at jeg havde haft embede i Danmark, men vi valgte dette sidste. Ansøgninger blev sendt. Den eneste måde at prøveprædike på var pr. bånd. Jeg blev også indkaldt til "jobsamtale", det skete pr. telefon, og samtalen blev båndet, så hele menighedsrådet kunne høre interviewet. Jeg havde ikke en chance i forhold til dem, som var på stedet. Derfor besluttede jeg mig for at sende flere ansøgninger, og derefter tage til Danmark efter nytår 1976.

Det første sted jeg kom til, var der gevinst. Et par dage efter ankomsten til Danmark, var der menighedsrådsmøde i Køge. Jeg var til samtale, da jeg havde lagt billet ind på den ledige stilling som residerende kapellan. I stedet for at prøveprædike, hørte menighedsrådet det tilsendte bånd. Det var der flere i menighedsrådet, der ikke mente var rigtigt, når jeg nu selv var til stede. Selv om jeg havde været præst i femten år, var det første gang jeg var til jobsamtale med et menighedsråd. En ny fornemmelse, men jeg fik jobbet.

Trefoldig afsked

Det var tre selvstændige menigheder, vi betjente, og der var meget langt imellem dem. Derfor var der helt naturligt afskedsgudstjeneste i hver af disse. Vi sagde ikke bare farvel, men vi nedlagde også sømandskirken i Baltimore, derfor var det en meget vemodig dag.

Kun Washington ville fortsætte med danske gudstjenester, betjent af sømandspræsten fra New York, der én gang om måneden flyver dertil.

Det blev til fem fantastiske gode og travle år, som vi nødig ville undvære. Også lærerige år. Man var præst på utrolig mange forskellige måder. Præsterollen var utrolig alsidig og afvekslende og gav mange indfaldsvinkler. Der var ikke to dage, der var ens. Det var langt fra kedeligt. Vi fik oplevelser for livet, både personligt, men også som præst og foredragsholder. Vi var virkelig mætte af indtryk, og vi trækker stadig veksler på de år.

Køge, 1976-1978

Det tager ikke lang tid at flyve fra New York til Kastrup, men der er en verden til forskel. Det var en omvæltning at komme fra fødelandet Argentina til USA, men ikke mindre dette sidste skifte, selv om det var på en anden måde. Vi så Danmark med andre øjne, nu var alt så småt!

Det var første gang, at vi skulle flytte ind i en umøbleret præstegård. Det havde vi glædet os til. Både i Argentina og USA var boligerne forsynet med aflagte møbler, ikke altid lige spændende. Præsteboligen lå nær jernbanelinjen, så vi blev vækket, når man begyndte at rangere med togene kl. 4 morgen.

Et par dage efter ankomsten modtog vi en container med vort flyttegods. Vi havde pakket den i Baltimore og kunne nu pakke den ud i Køge. Containere er en genial opfindelse, og jo den direkte årsag til, at jeg blev overflødig i Baltimore.

Vi var kommet til Køge købstad. Det var en af de byer, hvortil udflytningen fra København skete. I 1976 var der ca. 15.000 indbyggere. Denne store tilstrømning af tilflyttere mærkede vi også i kirken. Der var søndage med seksten barnedåb. Personligt nåede jeg et par søndage op på ni! Jeg begyndte på noget nyt, nemlig en meget kort dåbstale til forældre og dåbsfølge. Den skik fortsatte jeg senere i Blistrup. Der blev taget skridt til at udskille en del af sognet. I begyndelsen blev der afholdt gudstjenester på en skole, men den 15. august 1976 blev der indviet en lille vandrekirke i Boholte kvarteret, og 6.000 udskilt i et selvstændigt sogn. Dermed blev Køge mere overkommelig.

Nu var jeg præst, og kun præst. Både i Argentina og USA betød præsterollen mange andre ting, ikke som hobby, men som noget, der hørte med til embedet, og hvorved jeg kom i kontakt med mange. I de nævnte to embeder, var jeg også ambassadens forlængede arm.

Nu havde jeg i Køge tre konfirmandhold samt et hjælpehold. Dette sidste bestod af 6-7 stærkt handicappede fra hele kommunen. De var meget umiddelbare og flinke.

Det blev også til mange husbesøg. Mønsteret i disse besøg var, at jeg bragte dåbsattesterne ud. Eller jeg besøgte de efterladte efter begravelsen, og de syge.

Noget nyt kom også ind i billedet, nemlig mægling. Det havde jeg helt glemt. Altid fik vi mæglingerne for sent. Kun én gang lykkedes det.

En usædvanlig oplevelse var, at koret, der medvirkede ved gudstjenesterne, forduftede under prædiken. De tog sig en kaffepause i et rum bag orglet. Selv sognepræstens levende og begejstrede prædiken kunne ikke henrykke dem. Der var meget, man skulle vænne sig til! Det var en helt anderledes verden.

Meget havde ændret sig i de femten år, jeg havde været borte fra Danmark. Det mest markante var bisættelserne. I mine 15 år i Argentina og USA havde jeg kun foretaget én bisættelse. Nu var det mere reglen end undtagelsen. I Køge havde man et krematorium til at betjene byen og flere omegnskommuner. På sygehuset blev der årligt registreret 240 dødsfald, og de fleste blev ført til krematoriet.

Da det blev bygget, tror jeg ikke, at det var været tanken, at det også skulle benyttes til højtideligheden. Et sterilt, trist, intetsigende, firkantet rum. Foran kisten var der et tæppe, som blev trukket for, når handlingen var færdig. Det virkede, som et uhyggeligt teater, derfor var der mange pårørende, der udtrykkeligt bad om, at tæppet ikke blev trukket for. Og jeg skal love for, at krematoriet blev brugt! Lørdag følte det faktisk, som på transportbånd. Man begyndte kl. 9 og fortsatte til kl. 17 med én i timen, dog var der sat 1½ time af, hvis det var bisættelse fra kirken.

En helt anden hyggelig og varm verden, oplevede jeg, når jeg i Blistrup-tiden havde bisættelser fra Skansekirkegårdens kapel i Hillerød. En moderne bygning, hvor hele østvæggen var glas, og alterkorset var placeret lige uden for på plænen. De efterladte så ikke kun kisten og korset, men i klart vejr kunne de se Sverige.

Første sommerferie

Vor ferie holdt vi i begyndelsen af juli. Vi glædede os til at fejre USA's 200 års jubilæum i Rebild. På Storebæltsfærgen så vi en del hippier, men vi var ikke klar over, at de også skulle til Rebild. De tilhørte teatergruppen "Solvognen". De havde lejet rideheste og kom klædt ud som indianere og gik til angreb. Når de blev fanget, lod de en pose hesteblood flyde ud, som om de var blevet slået! Iflg. avisen blev der også kastet hesteblood mod Dronningen. Vi kom lige fra USA, og dengang forstod vi slet ikke dansk frisind og den udbredte anti-amerikanisme. For os var Danmark blevet en helt fremmed verden.

Den 29. august 1976 købte vi et lille 50 m² sommerhus i Fakse Ladeplads. Huset var et dejligt fristed. Vi havde både urte- og blomsterhave. Stranden benyttede vi ikke ret meget, vandet var for koldt!

Kulsvierland, 1978-95

Nu måtte jeg et skridt ned ad rangstigen. Efter at være udstationeret i 15 år, var jeg blevet et ukendt navn i Danmark, men så blev Blistrup ledig. Det første vi søgte, efter vi var kommet til Køge. Embedet i Køge var aldrig tænkt som noget blivende, så vi havde antennerne ude. Vi syntes, at det i alle måder svarede til vore forventninger. Nabosogn til mit første embede. Det var på landet uden at være et decideret landsogn.

Blistrup menighedsråd holdt meget lav profil, derfor var der ingen i sognet, der vidste, at vi søgte. Og selvfølgelig holdt vi også lav profil. Vi lod menigheden suverænt afgøre, hvem der skulle indstilles.

Glædeligt overraskede blev vi, da menighedsrådet ringede og meddelte, at de ville høre mig prøveprædike med efterfølgende frokost på Hvide Hotel i Køge. Jeg var den eneste, der var på tale. Derfor var sagen vel i grunden afgjort, inden de kom til Køge. Egentlig en mærkelig fornemmelse, når der var ni ansøgere. Den 1. oktober forelå udnævnelsen. Vi fik travlt. Siden den 1. november 1977 havde jeg været konstitueret sognepræst i Køge, og der manglede en præst. Lidt hjælp fik vi fra nabosognene.

Der blev afholdt afskeds gudstjeneste både i Køge og i Boholte, efterhånden var vi i træning, hvad angår afskedsfester. Og menighedsrådet holdt den obligatoriske afskedsfest. Denne gang var der lidt mere at flytte med. Lidt jordisk gods havde vi fået samlet.

Indsættelsen fandt sted med en meget festlig gudstjeneste, søndag den 22. oktober 1978. På en måde var et mål nået. Ikke noget jeg havde stilet imod. Guds veje er uransagelige. I min tak til menighedsrådet nævnte jeg, at det havde taget mig 18 år at nå Blistrup, men "vejen" havde jo en afstikker til Argentina, USA og Køge. Dengang jeg var hjælpepræst i Græsted, klarede jeg turen på 18 minutter. De atten år havde også forvandlet mig, jeg var ikke den samme som i 1960. Menighedsrådet var vært ved en hyggelig komsammen på Havgården i Holløse.

En rigtig præstegård

Præstegården lignede en mindre herregård, delvis skjult bag en længe fra dengang, der blev drevet landbrug. Mange, som gik forbi, skulle ind og se, hvad der skjulte sig bag længen. Sjældent ringede de på, når de opdagede, at det var en præstegård. For første gang fik vi en dansk præstegård, det tror jeg aldrig nogensinde indgik i mine overvejelser. En bolig på 343 m² inkl. 426 små ruder, og inkl. konfirmandstue. Denne var blevet udvidet, inden vi flyttede ind, men var alligevel for lille. Der var en dobbeltdør mellem konfirmandstuen og en meget lille stue, men det hjalp ikke meget, når 80 pensionister kom til julemøde. Der hørte også en rigtig længe til.

Gårdsplads, stor urte- og blomsterhave, plæne og romantiske gange mellem træerne. I alt ca. 3 td. land. Der var nok at rive i. De første år fik vi et meget lille havetilskud, heldigvis havde vi Benedikte til at slå græsplænen med en lille traktor. Alle tre var vi fuldt beskæftiget, når efterårsløvet skulle rives sammen, men det var jo slet ikke formålet med ansættelsen, men så fik familien lidt motion, stillesiddende arbejde er ikke sundt.

Gudstjenester

Nu kunne arbejdet gå i gang. Der var altid god opbakning, og vi kendte heldigvis ikke til tom kirke. Vi havde almindelige søndagsgudstjenester, men også de mere festlige. Til disse sidste hørte de store højtider, som jul, påske og pinse, og det særlige danske, dvs. høstgudstjeneste. Der var altid fuldt hus.

Vi havde selvfølgelig også landliggerne at trække på. Mange af disse fik deres børn døbt i Blistrup, og om sommeren kom der også udlandsdanskere fra Hong Kong, Californien, Bruxelles, Thailand og andre steder. De havde sommerhus i sognet, og benyttede lejligheden til at få deres børn døbt. Tit skete det, at en afleverede en lille seddel ved udgangen. Jeg gemmer utallige. En lyder: "Tak for en helt fantastisk prædiken". Det er måske ikke tilfældigt, fordi forberedelsen var noget af det, jeg gjorde mest ud af.

Der blev også holdt to gudstjenester for flygtninge. Det skete i samarbejde med en katolsk præst fra Mexico. Til brug for gudstjenesterne blev der fremstillet en særlig indsamlingsbøsse med plakater og avisudklip om flygtninge i hele verden. Det blev et noget andeles og festligt gudstjenesteindslag.

Konfirmanderne må vi ikke glemme. I slutningen af 1970'erne var de meget løsslupne, særlig da jeg et enkelt år havde dem om eftermiddagen. De sidste år var der mere styr på det. Gennem mange år tog vi på udflugt til Vesterbro for at se Mariatjenesten, arbejdet blandt indvandrere og andet socialt arbejde.

Vi besøgte også Helsingør, dvs. krematoriet, domkirken og en af de nye kirker. Festlig var det på selve konfirmationsdagen. Da Blistrup kirke ikke er ret stor, havde vi som regel fire konfirmationer fordelt på to dage. Efter sådan en dag kunne man godt blive træt. For at peppe gudstjenesten lidt op holdt vi familiegudstjeneste, hvor konfirmanderne deltog aktivt i gudstjenestens forløb.

En dag fandt jeg en lille seddel, som en konfirmand havde skrevet. Teksten lød: "Jeg hader Gud". En juleaften indledte jeg min prædiken med at sige, at Gud lod sin Søn føde, og det betød jo, at han umuligt kunne hade os.

Også for konfirmationen benyttede forældre, der holdt ferie i Danmark, chancen for at få børnene konfirmeret. Som regel måtte jeg også forberede dem. Ikke værst, når det var i jordbærtiden, så kunne jeg undervise samtidig med, at vi plukkede jordbær!

Vi var også med da det nye initiativ "minikonfirmander" begyndte. Tilbuddet blev givet til børn, der gik i tredje klasse. De fleste tog imod tilbuddet. I den alder er børn meget mere umiddelbare end i konfirmationsalderen. Således sagde en kvik dreng: "Hvorfor spræller du, som en sprællemænd?" Og engang vi talte om djævelen, spurgte en forsigtigt: "Sidder der også en lille djævel i præsten?"

Til en gudstjeneste for børnehaveklasserne, kom der afbud fra en af de voksne i krybbspillet. Jeg lovede at tage hans rolle. To små drenge i ca. 3 års alderen sad på bænken foran, de blev ved med at kikke interesseret på præstekraven. Lige pludselig hviskede den ene til den anden: "Mon det er en rigtig mand?"

En 68-årig fandt ud af, at hans forældre ikke havde fået ham døbt. Det gjorde jeg så. En underlig fornemmelse at døbe en, som var meget ældre end en selv. Vi holdt en kort gudstjeneste, hvor der kun var ganske få indbudte til stede.

Mit mangeårige virke i Argentina og USA havde givet mig åbenhed og udsyn. Derfor faldt det helt naturligt at have den samme adfærd i Blistrup. Jeg så ikke noget problem i, at der blev fotograferet hverken ved dåb eller vielse, men flere i menighedsrådet var imod. Vi indgik det kompromis, at man begrænsede fotograferingen, således at den fandt sted efter gudstjenesten. Det kunne jeg godt leve med.

Søndagsgudstjenesten var ikke det eneste, der skete i sognet. Der blev med årene et vidt forgrenet menighedsarbejde. Lige fra vores ankomst begyndte vi med sognemøder. Første gang kaldte vi det "Argentina-aften", og gennem dias, kunst- og brugsting, sang og musik forsøgte vi at give et alsidigt billede af vores fødeland. Vi havde den store glæde, at 132 mødte op.

Næste sognemøde var en "Amerika-aften", dog kun med 100 deltagere.

Fra 30 år på farten var der stof og erfaringer nok at øse af, særligt fra møder med andre kristne, og vi fortsatte jo rejserne, så der var "tekster" nok at udlægge, bl.a. en med baskerne og med valdeserne, hos paven i Rom, Inkariget, Jesuitterne i Paraguay, voldshærgede bananrepublik osv. Fra begyndelsen holdt vi disse arrangementer i Medborgerhuset. Præstegården gav ikke mulighed for at huse de store forsamlinger.

Bedre plads havde vi om sommeren til havemøde; en god anledning til at benytte den store og arbejdskrævende have. I alle årene var vejret heldigvis med os. Som regel med en fremmed taler. Julemødet var vi nødsaget til at holde indendørs, og da kunne det godt knibe med pladsen.

Embedet som sognepræst indebar andet end selve den vidtforenede præstetjeneste. Noget upræsteligt var det at føre ministerialbøgerne. Fra dengang, hvor præsten var den eneste i sognet, der kunne læse, førte han en kirkebog eller rettere sagt en protokol. Her blev alle fødsler, dåb, (konfirmationer), vielser og dødsfald indført for alle sognets beboere, uanset om de var medlem af Folkekirken eller ej. Kirkebøgerne måtte selvfølgelig føres helt nøjagtigt, og kom man til at skrive forkert, blev ordet streget over, så man ikke kunne læse det, og det rigtige skrevet ved siden af. Bøgerne blev ført i to eksemplar, der aldrig måtte "overnatte" under samme tag.

Ud over gudstjenesterne var der også koncerter. Både dem som kirkens organist arrangerede, og dem mellem kirkerne i Helsingør og Græsted-Gilleleje kommuner. Der var tre koncerter om ugen hele sommeren igennem. Disse koncerter trak altid fulde huse, særlig landlignere.

Et sjældent bryllup

Allerede nogle få uger efter vores ankomst, fik vi en opringning fra en tidligere konfirmand fra Tres Arroyos. Han havde fundet sig en pige fra Colombia, og nu ville de giftes. Det skulle helst ske på spansk, da hun ikke kunne ét ord dansk. Hans forældre ankom fra Argentina, og dem havde vi boende. Gæsterne var næsten udelukkende dansk-argentinere, blandt dem fire af mine tidligere konfirmander. De holdt festen i Medborgerhuset. Brudgommens mor serverede guiso²¹ for de mange indbudte.

Jeg formoder, at det er første gang denne ret er kommet til ære og værdighed. Der var glæde og spontanitet, det stive var der ikke plads til. Det var mere det sydlandske end det nordiske, der prægede festen.

²¹ Biksemad

En 850 års fødselsdag, 1140-1990

850 lys på fødselsdagskagen. Det forstår man ikke helt, når ens fødeland jo ikke engang er 500 år, men Blistrup Kirke har det privilegium at høre med blandt Danmarks ældste kirker. Der er tale om en kirke, som beboerne har værnet utrolig godt om. Desuden har de ændret den og tilføjet sakristi, tårn og våbenhus. I lighed med andre landsbykirker, har Blistrup Kirke også kalkmalerier. De går tilbage til 1250. Efter reformationen blev de overkalket og heldigvis afdækket igen i 1926, og lige inden det store jubilæum, blev kalkmalerierne igen restaureret. I hele tre dage festede man. Det hele kulminerede søndag den 10. juni 1990 med festgudstjeneste. Procession med biskop Johannes Johansen i spidsen, efterfulgt af omegnens præster, menighedsrådets formand, borgmester osv. Digterpræsten, dvs. biskop Johansen, havde forfattet en Trinitatissalme i dagens anledning. Biskop Johannes Johansen (1925-2012) har bidraget med 14 originale salmer plus to oversættelser til salmebogen.

Menighedens gave - en ny messehagel - blev taget i brug. Hagelen var designet i patchwork af kunsthåndværkeren, Mana Torne. Seks damer - deriblandt min hustru Edith - havde syet den. Messehagelen var designet med tankerne på Blistrup. Det er jo sognet med de mange kæmpehøje placeret i landbrugslandet. Det kom også til udtryk i to høje på messehagelen, og der har man (med lidt fantasi) lov til at tænke på Sinai (bjerg, hvor Moses modtog budene) og Golgata (højen, hvor Jesus blev korsfæstet). "Højene" kan da også symbolisere kirkebakken. Et kors, som i virkeligheden er en hvedeplante, der henleder tankerne både på "det daglige brød" og "livets brød".

Anker Jørgensen

En tidlig morgen ringede telefonen, og da jeg tager den, er tidligere statsminister Anker Jørgensen i røret. Han bad mig medvirke i fjernsynet (Kanal Fyn). Han skulle stå for udsendelsen: "Se, det er mit liv". Tanken var, at Anker Jørgensen skulle interview mig om de danske landsbykirker. Som måske bekendt, så har selve kirkebygningerne hans store interesse, men selvfølgelig kom vi også ind på den danske kirke i Argentina og USA. Gennem min medvirken fik jeg et indblik i, hvordan man arbejder i fjernsynet.

Efter udsendelsen var der mange der ringede for at få hjælp til at finde familie og venner i Argentina. Kontakten med Anker Jørgensen fortsatte, også fordi Anker havde sommerhus i Melby og tog mange cykelture i omegnen. En dag foreslog jeg Anker Jørgensen som taler i Blistrup Pensionistforening, men det mente de ikke at have råd til! Jeg sagde, ham skaffer jeg ganske gratis, og sådan blev det.

Luft under vingerne

Der er blevet sagt om Arne Falk-Rønne, at fra sin tidligste år led manden af en uhelbredelig morbus viaticus, rejsesyge. Vi havde vores ferier for at slappe af og om muligt oplade batterierne. I Blistrup-tiden blev det også til en del rejser. Nogle ganske almindelige, men også enkelte, som skulle udbygge og supplere det, jeg havde læst både om kirkehistorie, geografi og mindretalsgrupper.

Kun en enkelt gang tog vi en charterrejse. Det var i højsæsonen til Costa Brava. De unge i flyet "sejlede", ligesom også i badebyen. Derfra tog vi en tre dages tur til Andorra, og i de dage var vi fri for drukkenboltene, dem følte vi os flove over.

I skolernes efterårsferie tog vi på en kort ferie i Norge. Kulden var allerede begyndt. Vi besøgte et skiområde en times kørsel vest for Oslo. Utrolig smukt.

Helt anderledes blev det i 1982. Det blev en af vore bedste ferier. Tre uger tilbragte vi på farten i lejet bil i USA. Et par dage efter ankomsten holdt jeg gudstjeneste i Baltimore om formiddagen og om eftermiddagen i Washington DC. Rart at møde de trofaste bekendte. Efter gudstjenesten i Washington blev alle inviteret hjem til Edith og Hans Hillgaard. De fejrede deres kobberbryllup. Vi var syv dansk-argentinere fra Necochea.

Efter de "officielle pligter" gik turen ud i det mægtige land. Vi var som altid imponerede, både over den fascinerende natur, men også over hvor godt amerikanerne passer på den.

Vi kørte på de to "Marguerit"-ruter, som ligger i forlængelse af hinanden. Skyline Drive, der er anlagt på de højeste steder af Blue Ridge Mountain, således at man har udsigt over landskabet. Vejen er forbeholdt turister. Den fortsætter sydpå i Blue Ridge Parkway for at slutte i National Smoky Park. Øjnene havde utrolig travlt. Vi sejlede på verdens største underjordiske sø. Det bedste af alt var dog, at vi sluttede med seks dage i North Myrtle Beach i South Carolina. Hotelværelset havde udsigt til havet, og vi nød det 28 gr. varme vand. Det blev til en afstikker til Charleston for at se Magnolia Plantation. Vi havde to dages kørsel til New York, og vi skulle jo også se noget undervejs. Vi fik kørt 4.984 km i en næsten ny Toyota med aircondition.

I Baskerlandet

Eller som de selv siger: Euskadi. I vor tid går man meget op i at finde sine rødder. Nu skulle der kastes lys over den baskiske gren af familien. Ediths mormor, Brigida Arruabarrena, var basker. Hun udvandrede til Argentina i 1909 og blev i 1911 gift med Ediths morfar, Rasmus Peter Nielsen, der er født den 13. januar 1869 i Glesborg ved Grenå, og død den 17. januar 1957 i San Cayetano, Argentina.

På et tidspunkt kom det mig for øre, at nogen i familien i Baskerlandet havde besøgt familien i Argentina. Dem kontaktede jeg. De inviterede os til at være deres gæster og stillede en lejlighed til rådighed. Efter tre dages kørsel ankom vi til grænsebyen Irún, hvor vi havde aftalt at møde nogle fra familien. Vi fik anvist lejligheden, der i juli og august blev lejet ud til turister fra Paris, men som i juni stod tom.

Sent om aftenen var vi, sammen med værtsfamilien, på en snak af en bar. Vi var meget trætte efter den lange køretur og kunne ikke se nogen mening i "mødet". Flere år senere fortalte de os, hvorfor vi skulle møde nogle repræsentanter for ETA. Med andre ord, vi skulle "ses an" og "godkendes".

Den dag vi ankom, var en af ETA's tilhængere død i et fængsel. Fængselsvæsenet sagde, det var et hjerteslag. Den var der ingen der troede på. Begravelsesdagen blev der en meget stor demonstration. Under vore to ugers ophold, var der hele tiden en meget anspændt stemning. Vi så næsten ingen turister.

Vi var virkelig kommet til en helt anden verden. Intet af det vi kendte, kunne vi benytte som sammenligningsgrundlag. Her mødte vi Europas ældste folk, som sandsynligvis slet ikke er europæere. Et meget gammelt sprog, der overhovedet ikke er beslægtet med noget andet kendt sprog i Europa. Der er ikke påvirkning fra latin, fordi romerne aldrig fik undertvunget baskerne. Et folk med egen kultur. De baskiske sportsgrene kendes ingen andre steder. Særpræget løftning af sten, kløvning af store træstammer, høslåning. Der er tale om Samson-typer. (Deres sportsgrene går tilbage til færdigheder, man havde før i tiden, faktisk den grå hverdag forvandlet til en fest og fornøjelse).

Det bedste af alt: Mandlige kokke, som tilbereder klipfisk, som ingen Michelin restaurant kan gøre bedre. Det grønne Baskerland er også meget smukt. Baskerne har indskrevet deres navne i verdenshistorien. Jeg vil fremhæve Juan Sebastián Elcano, som den første det lykkedes at sejle rundt om jorden, og Ignatio Loyola der grundlagde Jesuiterordenen. I den munkeorden går de karakteristiske træk ved baskerne igen. Baskerne har også et køkken i verdensklasse, de sætter stor pris på god mad. Vi deltog i mange festmåltider, ikke på restaurant, men i hjemmene.

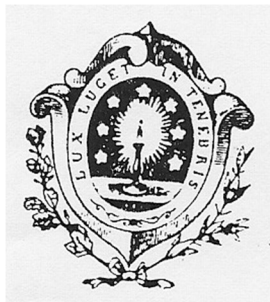
Jeg kunne fornemme, at svigermors største oplevelse var at besøge Caserio Chimista. Et meget lille husmandssted, som var mormor Brigida Arruabarrenas fødehjem. Typisk baskisk, dvs. stueplan til stald og længe, første sal beboelse. Der var otte søskende, og der har været meget fattigt og trangt. Bedre plads blev der, da fire børn (to døtre og to sønner) udvandrede til Argentina. På husmandsstedet boede der en tante, som var oppe i firserne.

Hun boede hos sønnen og svigerdatteren på aftægt. Svigermor mødte for første gang fætre og kusiner. Det har uden tvivl været en stor dag i hendes liv.

På vejen tilbage gennem Europa gjorde vi ophold i Lourdes. Vel nok Frankrigs største valfartssted, hvortil der kommer pilgrimme fra hele verden. Der var messer på forskellige sprog. Ved kilden med det helbredende vand mødte vi syge, invalide osv., der håbede på helbredelse. Fromheden virkede meget fremmedartet på os. Vi så det som turister uden at leve os ind i det.

Den Valdesiske Kirke

I 1990 fik vi lige så stor og ejendommelig en oplevelse, som vi havde haft hos baskerne. Flere gange havde jeg truffet medlemmer fra Den Valdesiske Kirke. Første gang på en økumenisk arbejdslejr i Brasilien, og på fakultetet var min professor i gammeltestamente, en indfødt valdeser. Jeg var meget betaget af denne lille reformerte martyrkirke, hvis oprindelse begyndte 300 år før Luthers berømte hammerslag. Derfor går den også under navnet: "Verdens ældste protestantiske kirke". Lige fra begyndelsen - i den mørke middelalder - blev de evangeliske kristne forfulgt af katolikkerne.

Valdeserne benytter ikke korset som symbol, fordi de ofte var blevet tvunget til at kysse korset inden martyrdøden. Derfor valgte de i stedet lyset som symbol på deres tro.

Det kostede livet at gå andre veje end dem, som den katolske kirke anviste. De fandt et hjem i tre små dale i 50 km vest for Torino. De kendes under navnet: "Herrens folk i Alperne". Under de værste forfølgelser holdt de gudstjeneste i en klippehule (grottekirke), som lå godt skjult i bjergene. Også ved vandring gennem næsten ufremkommelige stier fandt vi frem til den præstesko, der uddannede deres præster under forfølgelserne. Det var også valdeserne, der gav italienerne Bibelen på modersmålet. På et tidspunkt var de fordrevet fra dalene og boede i landflygtighed i Schweiz, men de savnede deres fædreland, så efter nogle år vendte mange hjem. I Sydtykland findes der efterkommere fra de værste forfølgelser. I USA, Argentina og Uruguay findes flere efterkommere efter valdesere, der udvandrede fra dalene.

Vi tilbragte to uger i de historiske (og hellige) dale, talte med folk, og boede på deres gæstehjem. Vi mødte også valdesere fra Nord- og Sydamerika, som besøgte forfædrenes hjemegn, deltog i deres gudstjenester og fik, gav minder for livet. Vi drog meget berigede hjem.

For mig var besøget hos valdeserne det modsatte af, hvad vi oplevede i Pennsylvania, da vi besøgte Amish-folket.

Amish (the plain people)

Denne evangeliske kirke er en lægmandskirke, der frasiger sig alt, hvad der har med kirker og præster at gøre. I dag lever tilhængerne videre med det sprog, den påklædning og den livsstil, deres forfædre benyttede, da de for 300 år siden ankom til Amerika.

25 familier udgør en enhed, hvor gudstjenesterne går på omgang. Hjemmet er kirke, og dagens vært er samtidig dagens prædikant.

Desværre har denne bundethed i traditionen, gjort Amish-folket til en stor turistattraktion, som hotellerne lever højt på!

Sydpatagoniens Gletscherpark

Indtil nu er turen gået otte gange til Sølvlandet. Med én undtagelse har der været tale om familiebesøg. I januar 1997 gik turen til Gletscherparken i det sydlige Patagonien.

Gletscherparken er en femstjernet turistattraktion, der om sommeren besøges af turister fra hele verden. Krydstogtskibene til Antarktis har base i provinshovedstaden Ushuaia på Ildlandet, som man godt kan kalde en by i verdensklasse. Jeg har kun truffet én, der har været der. Ikke for ingenting er der tale om Verdens Ende.

Gletscherparken Perito Moreno

I den sydligste del af Sydamerika findes verdens tredjestørste isområde! På førstepladsen har vi Antarktis, dernæst Grønland, og på tredjepladsen kommer det nævnte område.

For at komme til Gletscherparken Perito Moreno fløj jeg fra hovedstaden til Rio Gallego (3 timer) og derfra med bus (3 timer). Man kan også vælge bus, til gengæld tager det 33 timer.

Andesbjergene er tæt på afslutning i Ildlandet (Tierra del Fuego), men inden de når dertil, på den 50. sydlige breddegrad, findes bl.a. det imponerende bjerg, Fitz Roy.

Andesbjergene er som en mur mellem Chile og Argentina. I Chile får de årligt 8.000 mm regn, mens Argentina må nøjes med 300 mm, som resulterer i, at Patagonien er ørkenagtig, og hvor kun får, udover vilde dyr, kan trives.

Gletscherparken er et af de skønneste områder. Selve parken dækker et areal dobbelt så stort som Sjælland. Gletscheren Perito Moreno er ikke alene verdens største indlandsgletscher, det er også den gletscher, der ligger nærmest ækvator mellem breddegraderne 47 og 51. Det svarer til Paris og London, eller grænsen mellem Staterne og Canada, og de steder findes der ingen gletschere.

Der er koldt på de egne, vinter (juli) $-1,8$ grader, sommer (januar) $18,6$ grader. Den gennemsnitlige temperatur er $7,2$ grader. Om sommeren har søen en vandtemperatur på $4-6$ grader. Katamaranbåde sejler mellem isbjergene. Det er betagende, og der kommer turister fra hele verden.

Andreas Madsen

En ung matros fra Handbjerg ved Limfjorden, Andreas Madsen, kom hertil i 1901. Han arbejdede i grænsekommissionen, der skulle fastlægge grænsen mellem Argentina og Chile.

Andreas Madsen blev betaget af naturen og særligt af bjergene. Han slog rod i læ af bjerget Fitz Roy (3.400 m.o.h.), som han i øvrigt navngav. Andreas blev fårefarmer, men han havde to fjender, sneen og pumaerne. Han vogtede og beskyttede fårene ved i sneen at følge rovdyrernes spor. Han havde små 400 km til nærmeste by.

Dengang han begyndte, var det med oksekærrer, som han brugte til at transportere ulden til Rio Gallegos. Han tog kun til købmanden en eller to gange om året! Dosmersedlen må have været lang!

Han var faldet til i de fascinerende omgivelser, men i 1937 kom staten og omdannede området til Nationalpark og overlod kun 3 ha. til Andreas Madsen.

På sine ældre dage tog han til Bariloche, 800 km nord for gården, for at søge læge. Der besøgte jeg ham i 1962, to år før han døde. Det var som at hilse på de pionerer, som man har læst om Nordamerika og Argentina.

Han døde i Bariloche, men gendarmeriet sørgede for, at han blev begravet på familiegravstedet ved sin gård ved siden af sin hustru, Fanny.

Nu i 2012 ejes gården af et oldebarn, der er opkaldt efter bjerget og oldefar, Fitz Roy Madsen. Andreas Madsen var en af første, der foreslog at frede området til en Nationalpark. Heldigt for os i dag.

Danidas rejsestipendium

En dag kom min datter, Benedikte, med en annonce fra Danidas Informationskontor. Jeg havde ikke været bekendt med den mulighed, at man kan søge stipendier. Disse kunne søges af dem, som gerne ville rejse i ulandene og sætte sig ind i problemstillingen. Efter endt rejse forventes det, at der informeres om rejsens indtryk. Det skulle ske skriftligt, men også gennem foredrag. Jeg syntes det lød lovende, så derfor ansøgte jeg om et stipendium. Min ansøgning var ledsaget af anbefaling fra Folkekirkens Nødhjælp, provstiet, menigheden, Rotary osv. Jeg var en af de heldige. Det blev til tre rejser med stipendium fra Danida. Jeg tog til så fremmedartede lande som Bolivia, Guatemala og Honduras i nævnte rækkefølge. Jeg håber, at jeg kan skildre det fremmedartede så realistisk som muligt.

Bolivia

Bolivia er stadigvæk Sydamerikas fattigste land med en BNP på US\$ 1.200. Inden rejsen var der kursus for stipendiaterne på Den internationale Højskole, Helsingør. Edith tog med på rejsen. Da vi nu var på de kanter, benyttede vi chancen for at besøge familien i Argentina.

Projektlederen fra Folkekirkens Nødhjælp modtog os i La Paz og fik os indlogeret på hotel. La Paz's lufthavn ligger 4.018 m.o.h., og selve hovedstaden 3.600 m.o.h. Det kunne vi godt mærke, men vi fik Coca-te, og det hjalp. Det blev projektlederen og hans indfødte medhjælpere, der viste os rundt. Ved at følge med dem, lærte vi dette arbejde at kende.

Vi befandt os i Sydamerikas fattigste land. Man forstår slet ikke, hvordan de kan leve under de forhold. Bønderne havde nogle få hundrede kroner årligt til fornødenheder, ellers levede de af det, deres mini-gårde producerede.

Folkekirkens Nødhjælp forsøgte at hjælpe med ulandsmidler. Der blev ydet hjælp og bistand i et amt på to områder: Landbruget og sundhedssektoren: Tre små sygehuse og 18 sundhedscentre til at forbedre levevilkårene.

Drikkevandet var forurennet, (stillestående og grønt), derfor måtte der graves brønde. Rent drikkevand er en forbedring, der begrænser kilden til flere sygdomme.

Det tog os en uge at køre projektet igennem, - fra kl. 7.30 til kl. 19.00 og en enkelt gang måtte vi overnatte i en lille landsby. Når vi kørte rundt med den danske projektleder, den ansvarlige læge fra sundhedssektoren, agronomen fra landbrugsskolen osv. havde vi samtidig rig mulighed for at se Altiplanoen, det meget barske højland (3.000 m.o.h.). Vi mødte også de indfødte på tomandshånd. Kørte i det næsten vejløse område. På den måde fik vi et godt billede af landet, folket og kultur minder, særligt fra Inkaernes tid.

Drikkevandsforsyning

Da vi var færdige med de officielle pligter, fortsatte vi som turister. Vi kom langt omkring. Mest guidede ture. Vi besøgte den store valfartskirke i Copacabana. Hertil kommer de nye bilejere for at få velsignet deres køretøjer. Kørekortet er det lige meget med!

Ikke ret langt fra Titicaca-søens bred, besøgte vi Tiahuanaco ruinen. Den stammer fra flere århundreder før Inkariget så dagens lys. Øst for La Paz besøgte vi Valle de la Luna (Månedalen). Her har naturkræfterne (erosion), formet et særpræget landskab. Inkaslægstens hjemsted Soløen i Titicaca fik vi også besøgt. En ø med 600 familier og terrasser fra Inkaernes tid.

Samtidig så vi den meget lille ø Suriqui, og fik lejlighed til at hilse på de indfødte, der havde bygget Thor Heyerdahls Ra II.

Fra højsletten tog vi en tur til Las Yungas. Fra La Paz 3.600 m.o.h. måtte vi op i 4.643 m.o.h., før det begyndte at gå ned. Vi nåede Coroico i 1.750 m.o.h.

Da vi startede var der 9 gr. i La Paz, i Coroico 20 gr. Her så vi marker med Coca, som er lovlige. Vi måtte også køre på en meget farlig "spaghettivej", som iflg. en dansk journalist er verdens farligste vej. I La Paz besøgte vi for første gang en SOS-børneby. Den tradition har vi siden holdt fast ved.

SOS Børnebyer

Intet kan erstatte en mor og et hjem. Den konklusion kom Hermann Gmeiner, stifteren af SOS Børnebyerne, til. Som femårig mistede han sin mor. Storesøsteren på 16 år tog sig af de 8 søskende, men Hermann glemte aldrig moderen. Savnet sad dybt i ham og prægede ham for livet. Han blev uddannet læge, og allerede i 1949 (som 30-årig) grundlagde han den første børneby i Imst, Tyrol. Han ville gøre noget for forældreløse børn.

Grundideen er, at det er helt afgørende for barnet, at det har en mor, som kan skabe et rigtigt familieliv. Hermann Gmeiner ville bort fra de kolde, følelseløse børnehjem. Væk fra de store institutioner, der har fælles sovesale og store spisestuer. For Hermann Gmeiner var intet bedre end et rigtigt hjem, og det forsøgte han at skabe. Derfor er moderrollen helt central i børnebyerne, hvor en mor er omgivet af sine børn i forskellige aldre. Her er moderens opgave at sætte sit præg på hjemmet og opdragelsen af børnene. En børneby består af 10-12 huse (hjem) med en mor, som ansvarlig leder.

Det begyndte i Østrig, men allerede i 1963 bredte bevægelsen sig til ulandene. Af de 385 børnebyer findes de 300 i den tredje verden. Med andre ord en anden form for hjælp til forældreløse børn i ulandene.

Hjælpen kommer fra i-landene, ikke kun anonymt, men ved at folk i vores del af verden, er sponsorer for et barn i et udviklingsland. Sponsoren sørger for breve og besøg og følger barnet til det har fået en uddannelse.

I Danmark har SOS børnebyerne 130.000 bidragsydere og 35.000 fadderskaber, der i 2011 bidrog med 200 mio. kr.

Guatemala

Guatemala er det mest voldelige land i Mellemamerika. Tre år efter turen til Bolivia, søgte og fik jeg igen et rejsestipendium, denne gang til Guatemala. Efter 36 års borgerkrig var der underskrevet en fredstraktat mellem Guatemalas regering og den indfødte landbefolkning. Forenede Nationer havde presset regeringen til at underskrive fredstraktaten. Nu skulle man repatriere de flygtninge, der i 12 år havde boet i Mexico.

De skulle ikke bare hjem, men også have et sted at bo. De fik tildelt næsten utilgængelig jord i regnskoven, hvor man havde hugget nogle "veje" gennem junglen. Nogle steder måtte man benytte floderne for at komme frem.

Jeg var ude at besøge en af de nye bosættelser. Et sted tog det elleve timer at køre 190 km (dvs. 17 km i timen!). Det blev den strengeste biltur i mit liv.

Rutebilen var ladet på en pickup (firehjulstrækker). Det havde lige regnet. Indianerne siger: "Her regner det 13 måneder om året"!

Efter at have overnattet på gulvet hos "Læger uden Grænser", fortsatte vi med båd. På det sted dannede floden grænsen mellem Mexico og Guatemala. Efter at have sejlet i nogle timer blev min indianske ledsager og jeg sat af. Nu måtte vi gennem junglen benytte apostlenes heste i et par timer. Vi var startet mandag kl. 4.00, og endelig onsdag kl. 12 nåede vi frem.

"Landsbyen" var blevet indviet to uger tidligere. Hver ny landsby havde udenlandske fredsvagter (den landsby, hvor jeg overnattede, havde bl.a. tre baskere og to amerikanere). Disse var de repatrieredes garanti for sikkerhed. De indfødte frygtede represalier fra hæren, men udlændinge turde de ikke gøre noget, de var "levende skjolde".

Det var faktisk det nærmeste, jeg har været krig. Jeg kunne mærke oplevelsen længe efter, helt ufarligt var det ikke.

De 47 familier i landsbyen havde bygget deres "huse" i en samlet klynge. På den måde kunne de bedre beskytte sig mod angreb. Husene bestod kun af ét rum med nyt bølgebliktag og nogle tømmerstolper som vægge. De fælles marker lå et stykke derfra.

På modstående side ses fredsvagternes beboelse. Inde i "huset" fandtes en hylde af pinde, som var vores soveværelse, dvs. en hylde uden madras, meget "bekvem". Jeg vil kun tildele huset en ½ stjerne.

Kirken fylder meget i maya-indianernes liv. Trods forfølgelse og martyrium har de holdt fast ved deres tro. De er overvejende katolske, men ca. 30 % er protestanter. Den dag vi ankom, blev der holdt en lægmandsgudstjeneste. Kirken var nabo til fredsvagternes hus, og den bestod af et halvtag af bølgeblik, nogle træstammer som "bænke" og et interimistisk bord som alter.

Tre lægmænd holdt gudstjenesten. En prædiken, som ingen dansk præst behøvede at skamme sig over, både bibelsk og aktuel. En indianerkone på første række sang for, men det, som jeg har bevaret lyslevende i erindringen, er den symbolhandling, som afsluttede gudstjenesten. Det var askeonsdag.

Det særlige bestod i, at de havde en krukke med aske. Kirkegængerne kom op til alteret med lidt aske, præsten gjorde korsets tegn for panden og sagde: "Af aske er du kommet, til aske skal du blive og fra asken skal du genopstå til evigt liv". For disse kirkegængere var aske ikke blot det gamle ritual. Alle havde oplevet, at nogle i familien, deres huse, dyr og afgrøder var blevet til aske.

Det var ikke en ligegyldig ceremoni, ordet askeonsdag var ladet med indhold og mening. Den oplevelse brændte sig fast i erindringen.

I nogle landsbyer var 90 % blevet dræbt, resten flygtet til Mexico. Man regner med, at 100.000 var blevet dræbt. 440 landsbyer var nedbrændte (også afgrøderne) og ½ mio. var flygtninge. Da jeg var i El Alto var hæren på øvelse i området. Indianerne var virkelig rædselsslagne, så de blev hjemme. I de dage blev markerne ikke passet.

Jeg holdt mig ikke kun til de tilbagevendte flygtninge. Et helt andet emne var gadebørn i hovedstaden. En helt anderledes form for fattigdom og nød og et forholdsvis nyt fænomen. Man regner med, at der findes 10.000 gadebørn i Guatemala City. Fattige, udstødte børn der har gaden, som deres "hjem".

Enten er forældrene så fattige, at de ikke kan forsørge dem, eller også er de børn fra opløste familier. De er organiseret i grupper, den ældste er lederen, og de yngste må gøre det beskidte arbejde med at skaffe noget at spise. Frivillige organisationer opsøger dem.

Genbosættelse i regnskoven

Fortovet er "klasserum" og "klinik". De har ikke råd til stoffer, derfor sniffer de skolim, som de bliver høje af. De får mulighed for at komme på børnehjem, hvor de får skolegang og senere evt. en uddannelse.

Jeg overværede en farverig, folkelig messe i Chichicastenango (tre timers kørsel vest for Guatemalas hovedstad). Dengang katolikkerne byggede kirken, overtog de et helligt offersted. Uden for kirken er et offerbål tændt for foden af den mægtige trappe, der fører op til kirken. Før kirkegængerne går ind i kirken, tænder de deres røgelseskar med ild fra offerstedet. Knælende og svingende med deres røgelseskar, beder de på vej op ad trappen. Inde i kirken stiller de levende lys ved Jomfru Maria, helgenerne og de indianske forfædre, ikke at forglemme.

En ejendommelighed var, at de bedende, foruden at medbringe lys og ofre Chicha²², også medbragte en håndfuld kronblade af roser. Hvis der var tale om røde roser, symboliserede hvert kronblad ønsket om, at en ven må få et godt helbred. Anderledes var det, hvis der blev ofret hvide kronblade. Det betød nemlig ønsket om, at en fjende måtte blive ramt af en ulykke.

Her var tale om en rigtig religionscocktail. Det var vanskeligt at finde ud af, hvor de forskellige liturgiske indslag stammede fra. Her var man ikke bange for at gå på kompromis. Kirken i Chichicastenango har rødder i såvel den gamle maya religion og kultur, som i middelalderens udgave af den katolske kirke.

²² Majsøl

Som regel overtager de "konverterede" den nye religions læresætninger, men ikke altid. I Guatemala mødte jeg en maya-presbyteriansk præst, som tolkede påskens budskab med bidrag fra mayaernes religion. Vi kender vores påskes budskab, men denne maya-presbyterianske præst benyttede nogle tanker fra indianernes religion for bedre at tolke opstandelsen. Han sagde, at indianerne tror, at der er liv i skabelsen. Et frø har f.eks. liv, og hvis vi lægger det i jorden, vil jorden give frøet liv og med tiden moden frugt.

Indianerne mener, at jorden har liv, selv om det lyder ulogisk i vores ører. Den kollega, jeg mødte, sagde: "Vi mener, at Guds søn kom til jorden for at gøre en altomfattende genløsning, og denne genløsning ikke kun for menneskeheden og menneskene imellem, men også omfattende jorden og alt levende".

Honduras

For tredje gang søgte og fik jeg et rejsestipendium. Edith var med, men for egen regning. Vi havde valgt Honduras, det fattigste og mest forsømt land i Mellemlamerika med en BNP 2.900 US\$, men efterhånden var vi "vaccineret", de elendigste forhold tog vi i stiv arm.

Folkekirkens Nødhjælp koncentrerede hovedsagelig deres ulandsbistand til Honduras. Her havde man valgt to samarbejdspartnere. Den ene var Comisión Cristiana de Desarrollo (Den kristne Udviklings-kommission, CCD), en fælles kirkelig hjælpeorganisation, og den anden var Den katolske Kirke (Caritas).

På besøg hos kollega i Honduras

Den første (CCD) hjalp for at bedre landbrugsforholdene. Det skete direkte, men også gennem kursusvirksomhed. Selv gør de deres bedste med de få ressourcer, de har til rådighed. Det var økologisk landbrug uden kunstgødning eller sprøjtemidler.

Den katolske kirke hjalp med juridisk nødhjælp. I de fleste ulande kan man kun gøre sin ret gældende, hvis man har råd til en jurist. Den udgift kan de fattige bønder ikke klare. Godsejerne "bøjer" loven, som de vil. Derfor havde kirken et juridisk rådgivningskontor ved mange af kirkerne. Her var ansat jurister, men også lægfolk til at hjælpe folk, såvel lønnede som frivillige.

Der var mange forskelligartede problemer, som de måtte tage sig af, f.eks. havde kommunen uden tilladelse benyttet sand og jord fra en gård, da de stod og manglede disse materialer. Eller politiet kom for at hente en sigtet, men da han ikke var hjemme, fængslede de konen, selv om hun var uskyldig. Hun var gravid og måtte føde i fængslet. Hun sad i elleve måneder. Hende besøgte vi også, og hun fortalte, at to unge døtres indkomst var det eneste økonomiske grundlag for familien. Døtrene arbejdede som syersker på en stor "fabrik" til 2,25 kr. i timen!

Følgende strøtanker fik jeg efter indvielsen af et nyt vandværk i en landsby langt oppe i Honduras' bjerge:

"Den lille landsby Monte de la Virgen (Jomfrubjerget) ligger gemt godt af vejen i Honduras' bjerge. I aften fester de for at fejre, at landsbyen har fået vand. Skolestuen benyttes som samlingssal, og under dens eneste lyspære står to stole reserveret til hædersgæsterne fra Danmark. Dem indtager min kone og jeg, mens vi føler os som Dronning Margrethe og Prins Henrik. Aldrig er vi blevet begloet som den aften, en sær uvant fornemmelse. Det officielle program blev indledt med en gudstjeneste. Der var ingen kirke, præst eller orgel, men alligevel oplevede vi en meget højtidelig lægmandsgudstjeneste, som alle tog del i.

Derpå fulgte et lille teaterstykke, skrevet og iscenesat af tre landsbyboere "Spillet om vandet". Alle stod op for bedre at se, selv udsynet fra "kongelogen" blev spærret. Stykket beskrev, hvordan en projektleder kom til landsbyen, men han blev afvist. De troede ikke på muligheden for at få indlagt vand i hjemmene. Mesterligt viste en ældre kvinde i små sketcher dagligdagen uden rent vand, de sygdomme de var plaget af, og kvindernes meget lange vandreture i tørketiden for at hente lidt vand til madlavning. I mit stille sind tænkte jeg, at det var mærkeligt, at de ikke tog imod sådan en god idé med kyshånd.

Ved min side sad en ældre bonde, der forklarede, at årsagen til deres skepsis var velbegrundet. Nogle år tidligere var der kommet en delegation fra Statens Vanddirektorat. De solgte ideen om rent vand. Landsbyboerne gik i gang med at grave en 20 meter dyb brønd, men troperegnet satte ind, og brønden styrtede sammen. Embedsmændene forsvandt som dug for solen. Nu havde boerne i landsbyen imidlertid god grund til at feste. Med støtte fra Folkekirkens Nødhjælp var en ny og bedre vandplan blevet iværksat, også selv om det i lyset af tidligere

skuffelser havde været et sejt arbejde at vinde landsbybeboernes tillid og fortrolighed.

Oppe i bjergene havde man fundet en kilde, der ifølge de ældstes udsagn aldrig løber tør. Nogle beboere fik et lynkursus i de færdigheder, der er behov for, såsom cementstøbning, rørlægning, vedligeholdelse af anlægget osv. Da disse ting var på plads, overførte Folkekirkens Nødhjælp de midler, der var behov for, men kun til indkøb af materialer. Hele ideen var, at man kun yder hjælp til selvhjælp. Nu måtte mændene, som hidtil havde overladt til kvinderne at skaffe vand til husholdningen, på banen med alt det praktiske arbejde. De gik i gang med at grave render til rørledningerne og støbe vandbeholdere.

Det projekt, som vi besøgte, krævede ikke pumper eller andet teknisk kostbart udstyr. Fra kilden til den landsby der lå længst væk (ni kilometer), var der et fald på 270 meter. Det gjorde det hele meget nemmere og billigere. Alt blev gjort på gammeldags vis med håndkraft og af lokalbefolkningen.

Derfor føler folk, at det er deres eget vandværk. De har selv ydet alt det praktiske arbejde, og de har købt materialerne for et symbolsk beløb. Ingen tvivl om, at de i fremtiden nok skal passe på anlægget. Taknemmeligheden over støtten kender ingen grænser. Utroligt mange kom hen til os og sagde: "Hils i Danmark, bring vor tak for hjælpen og støtten". Vi lovede at bringe den hilsen videre, det være hermed gjort.

(Artikel i Folkekirkens Nødhjælps blad, Nød nr. 9. sep. 1998)

Costa Rica

Efter fuldført arbejde i Honduras tog vi til Costa Rica. Efter sigende det smukkeste land i Mellemamerika, eller som de selv hævder: "Et hjørne af paradys". I Mellemamerika, hvor de øvrige seks lande er præget af militærkup, borgerkrig, undertrykkelse, vold, korruption og fattigdom, indtager Costa Rica en undtagelse. Et fredeligt land, som i øvrigt er omgivet af krudttønder.

Costa Rica er et land med ordnede forhold. Økonomisk har de overhalet deres naboer. I 1949 afskaffede de hæren, og kasernen bliver nu benyttet som Nationalmuseum. Den idé burde andre lande i Latinamerika leve op til! Tre dage boede vi i regnskoven ved Det Caribiske Hav.

På sejl- og vandreture så vi det rige dyre- og planteliv. I regnskoven var der varmt, men ikke trykkende, hvorimod hovedstadsområdet havde et fortrinligt klima med "evigt" forår pga. bjergene.

Meget ofte er Costa Rica hjemløst af vulkanudbrud og jordrystelser, og det var første gang, vi så ned i et krater. Vi fik et indtryk af vulkanen Irazú. På samme tid både betagende og uhyggeligt. En dag gik turen til Lankester Gardens i Paraiso de Cartago. Her havde en engelsk botaniker skabt et "værested" for regionens planteliv, herunder 800 forskellige orkidéarter. Naturen forsynede planterne med "drivhus", her var nemlig stuetemperatur udendørs hele året.

Rotary

Denne særprægede forening er faktisk "Den åbne loge". Et par gange havde jeg været indbudt som foredragsholder i Græsted Rotary Klub. En dag kom der er opfordring til at blive medlem. Det er ikke en forening, man melder sig ind i. Her fik jeg et indblik i en helt anden verden.

Det var utroligt lidt, jeg vidste om Rotary. Jeg havde en idé om, at det var en slags spejderbevægelse for ældre mænd, eller en slags hemmelig loge, hvor man på det ugentlige møde ordnede byens affærer.

De ca. 30 medlemmer i Græsted repræsenterer ligeså mange forskellige erhverv. Det var faktisk, som at se med 30 sæt briller på én gang! - Ikke så ringe! Det bærende er stadig det ugentlige klubmøde med foredrag og diskussioner samt det kammeratlige samvær. Meget ofte er der en foredragsholder udefra. Det, som også fylder meget, er virksomhedsbesøg. Her er anledning til at kigge virksomhederne over skulderen.

Efter jeg blev medlem, holdt jeg hvert år en julegudstjeneste for medlemmerne med efterfølgende samvær i præstegården, og efter vi flyttede i Villingerød kirke og Medborgerhus. En uformel gudstjeneste. I stedet for en traditionel prædiken benyttede jeg andre indfaldsvinkler. Et år "Julen jorden rundt på julefrimærker", et andet "På rejse i julesalmernes forunderlige verden" eller "Julen i kunsten". Disse julearrangementer betød også et virkeligt stort arbejde for Edith.

Græsted Rotary Klub er meget aktiv. Hvert år arrangerer de tre teaterforestillinger for kommunens pensionister. Ca. et halvt år går med at instruere stykket. Man lejer dragterne, der hører til stykket, og man får kommunens handlende til at sponsorere forestillingen. Gennem disse initiativer kender de fleste i kommunen Rotary.

Rotary International står også for udveksling af gymnasiaster. Medlemmernes hjem står til rådighed. På denne måde får de unge en åben dør til en helt anden kultur. Rotary Internationals flagskib er uddannelsesfonden "The Rotary Foundation". Den årlige uddeling beløber sig til ca. 25 mio. US\$, verdens største af sin art.

I 1995-96 var jeg præsident for Græsted Rotary Klub. Når jeg tænker tilbage på de 12 år, hvor jeg var en aktiv del af denne bevægelse, er det med stor tak. I 1989 faldt der i USA dom om, at kvinder ikke måtte diskrimineres. De kunne også blive medlemmer. Det er også sket i Græsted, som en af første her i det Nordsjællandske.

Sommerhus

Ulempen ved at bo i tjenestebolig er, at man ikke i løbet af sin karriere kan anskaffe sig egen bolig, selv om man gerne ville. Alle de 4 boliger vi har haft, var vi forpligtede til at benytte og selvfølgelig betale husleje. Nemt har det heller ikke altid være; egne møbler havde vi ikke, eftersom tjenesteboligerne var møbleret. I stedet for anskaffede vi os tæpper, de er ligesom nemmere at flytte med.

Først som pensionist åbnes der mulighed for egen bolig, ja, nu er det nødvendigt, men som enhver ved, er indkomsten begrænset for en pensionist.

Vi fandt vores egen løsning i god tid, nemlig at anskaffe et sommerhus. Medens vi var i Køge fik vi, som tidligere nævnt, sommerhus i Fakse Ladeplads. Efter vi kom til Blistrup havde vi 2 timers kørsel dertil. I en periode lejede vi det ud om sommeren, men det gav kun hovedpine. Vi fik det solgt og gik på udkig efter et her i Nordsjælland. Det lykkes ikke at finde noget tilfredsstillende. Derfor besluttede vi os for selv at bygge. I 1980 købte vi en grund i Dronningmølle, og i 1989 fik vi bygget et Skarridsøhus på 68 m². Det er en dejlig fornemmelse, når man ved, at det er ens eget. Man skal ikke spørge andre, når man vil have foretaget ændringer. Der er kun os selv at klage til. Ideen var at benytte det om sommeren, og efter pensioneringen supplere det med en lille lejlighed om vinteren, men efter at vi havde været herude, blev vi klar over hvor dejligt stedet var. Vi ville ikke bytte det for noget andet. Derfor begyndte vi allerede i 1992 at udvide huset. Det har vi nu gjort tre gange. Selv om vi kun har 1/3 af den plads, vi havde i Blistrup, er det rigeligt til os pensionister. Da det er et træhus, holder det os beskæftigede. Haven giver både glæde og arbejde. Alt i alt et godt sted at tilbringe sit otium, så længe kræfterne slår til.

Nu falmer skoven trindt om land...

Denne smukke efterårssalme gav ikke ret megen mening i Argentina. I USA og Danmark fik vi øjnene op for årstiderne. Efterårets farvepragt er fascinerende, her oplever man scenskiftet fra årstid til årstid. I skoven er der "en brand af farver", som er ubeskrivelig. Også arbejdsmæssigt mærkede jeg, at efteråret var stærkt på vej. Jeg var nødsaget til at drosle ned, det kom ganske af sig selv.

For længst var jeg kommet til den konklusion: ”Lad os holde op, medens legen er god”. Jeg havde oplevet mange kolleger, der ikke ville indrømme, at kræfterne ikke slog til, at gnisten var ”Borte med blæsten”. Det ville jeg ikke udsætte hverken menigheden eller mig selv for. Hellere gå for tidligt end for sent! Jeg har ikke fortrudt min beslutning.

I god tid før jeg fyldte 62, havde jeg meddelt menighedsrådet min beslutning. Vi havde god tid til at indstille os på det nye livsafsnit. Et helt nyt ukendt kapitel var ved at tage sin begyndelse. Spændende og uforudsigeligt.

To år følte langt ude i fremtiden, men lige pludselig viste kalenderen 27. august 1995. Den dag holdtes afskedsgudstjeneste.

En meget festlig begivenhed i en festpyntet kirke og med efterfølgende samvær i Medborgerhuset med argentinsk asado.

Der lød mange gode ord fra menighedsrådet, menigheden, de forskellige foreninger og provsten. En af de dage, der giver minder for livet. Noget at tænke tilbage på.

Præstekjolen blev dog ikke gemt helt af vejen. Tit har jeg trådt til, når der manglede en præst, særlig i mit nye sogn, men også i Blistrup og Græsted.

Jeg plejer at sige, at jeg virker som genbrugspræst. En dag, da jeg havde vakancen i Mårum, blev der spurgt efter reservepræsten. Og blandt søfarende gik man under den farverige betegnelse ”Himmellods”. Jeg har regnet ud, at det er

blevet til 3.850 tjenester, i to verdensdele, tre lande. Afvekslende har det været.

I halvanden måned havde jeg vakancen i Græsted netop 40 år efter, at jeg var rejst derfra. På en forunderlig måde har jeg min rod der (min fars fødesogn), ringen sluttede faktisk dér, hvor det begyndte.

Frimærker

Der findes en forunderlig unik og spændende verden skjult bag frimærker. For mig drejer det sig ikke om investeringer. Derimod om at rejse ved at betragte frimærker.

Gennem frimærkerne lærer man landenes geografi, historie, malerkunst, natur osv. at kende, ikke i bogstaveligste forstand, men som drømme og fantasier, som frimærker giver næring til.

I 70 år har jeg samlet på frimærker, og når der har været en fri time, har jeg kastet mig over mærkerne. Frimærker er tit smukke turistplakater, en god måde at lokke turister til det pågældende land.

Under opholdet i USA gjorde jeg meget ud af min hobby og besluttede mig for at begrænse samlingen til kun at omfatte frimærker fra Argentina, Danmark, USA og FN. Som sømandspræst havde jeg altid de sidste udgivelser fra USA med mig til de søfarende, der var filatelister.

Det er også blevet til et lysbilledforedrag med emnet: "Jul jorden rundt på julefrimærker". Ideen har jeg lånt af en kollega.

Rejsende i rejser, foredragsvirksomhed

Mine frimærker var der slet ikke blevet tid til, endnu!

Den meget store efterspørgsel efter foredrag kom helt bag på mig. Der er lang vej fra den spæde begyndelse i 1949 og frem til 2004, hvor jeg definitivt lukkede ned.

I 1953 købte jeg et godt kamera, og det blev uundværligt, når jeg belyste det anderledes liv både i Syd-, Mellem- og Nordamerika og Europas baskere og valdesere. De fleste af mine rejser gik udenfor alfarvej, i bogstaveligste forstand udenfor civilisationen. De første årtier, så jeg slet ikke det fremmedartede, men efterhånden begyndte jeg, at se og tænke som dansker, og med ét kunne jeg gøre det levende og nærværende for tilhørerne.

I begyndelsen var det næsten udelukkende "mine kirker" i Necochea og Tres Arroyos, siden kom også sømandskirken til, krydret med de storslåede landskaber både i Argentina og USA.

Efter turen til Peru i 1965 blev emnevalget udvidet med Inkakulturen og fattigdomsproblematikken. Meget tit har jeg indledt mine foredrag om indianerne med at vise de pilespidser og andre indianske brugsgenstande, jeg har fundet, dengang jeg pløjede fars marker. Mit hjem havde i bogstaveligste forstand været indianernes jagtmarker, men som barn har jeg aldrig set en indianer. Derfor betragter jeg mine foredrag som en slags bodsgang. 53 gange har jeg fortalt om min fars liv som pioner i Argentina.

Efter jeg modtog Danidas Rejsestipendier kom der virkelig gang i den. Det helt anderledes fra de virkelige fattige lande, var noget tilhørerne levede med i. Både i Guatemala og Honduras boede vi hos de lokale campesinos og på den måde levede vi os ind i deres barske vilkår. Det appellerer til folk.

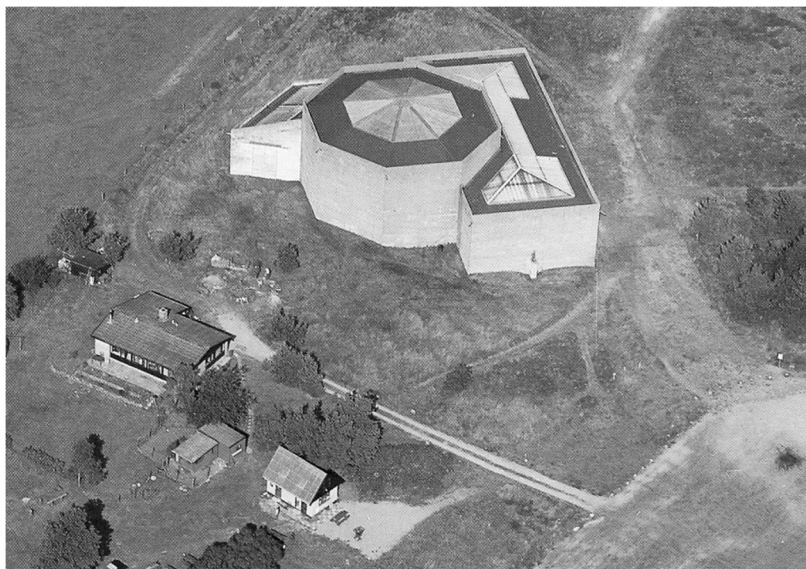
Som foredragsholder har jeg ikke kun fortalt om rejser, landskaber, mødet med forskellige kulturer, men også emner fra vort nære område. Hvorfor rejse langt bort, hvis emnet er lige ved ens egen dør? Helt uden at søge efter nye emner, kom et nyt ganske af sig selv, nemlig den særprægede Naturpark Rusland, som vi kan betragte fra vores have.

Rudolph Tegner (1873 -1950)

Et af de emner, som mine foredrag omhandlede, var kunstneren Rudolph Tegner. De fleste har set - og uden tvivl beundret - skulpturen "Mod Lyset" ved Rigshospitalet til minde om Finsen. Det er Tegnens fornemste værk. Jeg satte mig for at lære denne misforståede kunstner at kende, og derefter gøre mit til at udsprede kendskabet til ham.

Mange af Tegnens værker kan ses ved at besøge Naturparken Rusland og Tegnens museum i Villingerød. Et unikt lyngareal, som Tegner opkøbte og skænkede til offentligheden. I parken findes 14 af hans skulpturer spredt i det ejendommelige landskab. Midt inde i museet ligger han begravet, tillige med sit værktøj. Også hustruen har fået sit sidste hvilested i museet.

Man finder hans kunstværker mange andre steder: Helsingør by, hav og kirkegård. Han var altid gavmild, hvad størrelserne angik. Man har i hvert fald ikke brug for lup for at få øje på hans værker.

Desværre accepterede samtiden ham ikke. Nationalmuseet og Carlsbergfonden var han ikke på bølgelængde med. Han tilbød hele produktionen og arkivet til Helsingør kommune, men de havde ikke råd. Arkitekten bag det imponerende museum er Tegner selv, medens hans kone finansierede byggeriet. Heldigt for eftertiden, at han havde en gavmild kone med de tilstrækkelige midler. Helhjertet støttede hun ham.

Hovedbygningen, der blev indviet i 1938, kostede dengang 2.760.000 kr. og udvidelsen i 1950 3.520.000 kr. Efter bedste evne har jeg forsøgt at gøre ham kendt. Jeg oplever, at meget få kender ham. Et lille bidrag til at drage ham frem af glemselen, det fortjener han.

Virksomheden som foredragsholder var meget afvekslende og kan faktisk sammenlignes med at være sømandspræst; hver gang er det nye mennesker man møder. I de nitten år jeg var hhv. residerende kapellan i Køge og sognepræst i Blistrup, holdt jeg 538 foredrag i min fritid. Det har været afvekslende og spændende. Man aner ikke, hvad man kommer ud til.

Et fælles træk var, at uanset, hvor jeg holdt foredrag, var kvinderne altid i overtal blandet tilhørerne. En anden foredragsholder kom frem til, at 85 % er kvinder, medens mændene udgør de resterende, men det er lidt for optimistisk. Jeg har været i meget store forsamlinger, hvor der kun har været en eller to pct. mænd!

Med god samvittighed sluttede jeg foredragsvirksomheden i 2004. Nu dvæler jeg ved minderne.

Jeg håber, at læseren med denne korte beretning om min livsrejse har fået et indblik i et næsten eventyrligt liv. Små glimt, strøtanker og tildragelser fra en lang livsrejse på farten i 21 lande.

*"Lad kun mit navn forglemmes,
Og kendes ej stort mit spor,
Når blot jeg min kraft har givet
til det, som mod lyset gror,
Bliver end i verdens vrimmel
Kun en af de utalte små,
Lad blot iblandt dem, der bygger
På evigheds grund, mig stå".*

Søren K. Sunesen (præst i Tres Arroyos)

Efterskrift

Denne argentinskfødte danskers lange eventyrlige livsrejse tager sig et stille otium i et sommerhus, selv om det her i det høje nord kniber med sommeren. Der faldet ro på. Der er en verden til forskel mellem årtiet i Tres Arroyos (1961-71) og så de meget stille dage her i "Rusland".

Alt hvad øjne, tanker og følelser har registreret, kan jeg umuligt få med. Mangfoldigt har livet været og her ved vejs ende er jeg yderst taknemmelig. Aldrig har jeg haft hjemve, men følt mig hjemme, der hvor jeg havde mit virke. Det har aldrig været besværligt at rykke teltpælene op, trods dette, aldrig rodløs.

Her i bogen kommer vi vidt omkring, og det kan måske virke lidt rodet, men jeg altid været åben overfor alt, hvad jeg mødte, både i syd og nord. På en gang både sjællænder, bornholmer, argentiner og dansker, vedkender jeg mig arven, som har beriget mit liv, og jeg har forsøgt at give det bedste videre. Den ene opgave gav impulser til de næste, en kæde som udvikler sig hen ad vejen.

Siden vor bryllupsdag i Græsted kirke i 1961, har Edith været med hele vejen, uanset hvordan vejen så ud, selv på de længste og værste veje. En hjælp og uvurderlig støtte i en alsidig gerning, som den udfoldede sig i fire menigheder.

Endelig skal det tilføjes, at vi for stedse rejste fra Argentina i 1971. Derfor er der heldigvis i dag en helt anden situation i landet. I dag er der motorveje, som til forveksling ligner vejene i andre lande. Det samme gælder sundhedsvæsenet, undervisningssektoren osv. "Vores" Argentina er fra før 1971.

Nu til noget helt andet:

Her skal lyde en meget stor tak til Anne Marie Holck for utrolig stor støtte ved denne udgivelse. Anne Marie har givet gode råd og vejledning og gjort mit danske mere spiseligt og desuden klaret alt det praktiske med forlag og andre gøremål i den forbindelse. Tusind tak.

Alfredo Munk Jensen

Navneregister

A

Alfred Julius Munk	9
Alfred Toft	71
Andreas Madsen	113
Anita Nielsen	35
Anker Jørgensen, statsminister	107
Anna Munk	39
Arne Falk-Rønne	108

B

Bèla Leskó	66
Benedikte, prinsesse	84
Benedikte, vores datter	98
Bent Grønlund	32
Bent Munk	70
Brigida Arruabarrena	109;110
Burgaard	29

C

Carl	21
Carl Jensen	10
Carlo Christensen	94
Chr. Bartholdy, pastor	75
Christian Jeppesen, pastor	75
Cristóbal Christiansen	11

D

Dahl, huslærer	29
Dieter Knoblauch	72

E

E. Bartels, ambassadør	94
Ebbe Stevns	37
Edith	69;74;75;107
Edith Hillgaard	108
Eichmann, krigsforbryder	55
Emil Køhl	14
Enrique Rybner	97
Erik Jensen, biskop	68;71
Ernesto Pedersen	97
Esther Jensen	21
Esther Pedersen	8
Eva Perón	58
Evita	55;58

F

Fitz Roy Madsen	114
Fritz Larsen	43;45;52
Fritz Larsen, forstander	48

G

Grønlund	25;32
----------	-------

H

H. Fuglsang-Damgaard, biskop	73
H. P. Honoré, provst	74
Hal Koch	73
Hans Hillgaard	108
Hansen, fru	32
Hansine Bartholine Andersen	9
Hedvig Katrine Munk	9
Henry Munk	47
Hermann Gmeiner	117
Holger Jensen, arkitekt	71

I

Ib, bror	46
Inés, søster	27;47;50

J

Jens Møller, sognepræst	75
Jens Nøhr	30
Jens Peter Jensen	7
Jeppe Grønlund	25
Johanne Jensen	7
Johannes Johansen, biskop	107
Johannes Pedersen	10
Johannes, farbror	47
Josefine Hansen	7
Juan Fugl	84
Juan Perón	35;51;55;56;57
Juul Andersen	72
Jørgen Bukdahl	72

K

Knud Hansen	72
Kristine Peternille Hansen	7

L

L. P. Jensen, provst	73
Larsen-Jensen	37
Leo Boll	97
Levon Spath	66

M

Mads Bruun	47
Mana Torne, kunsthåndværker	107
Margarita Christensen	29
Margrethe, tronfølgler	85

María Estela Martínez	57
María Eva Duarte	55;58
Mathilde, faster	18

N

Niels og Frederik Skaarup	29
Nikolai Jensen	10;21

O

Ortiz, præsident	55
Otto Jensen	7;9

P

Peter Hansen	28
Peter Jensen	7
Platon Chartschlaa	51;52;61
Poul Jensen	10

R

Rasmus Peter Nielsen	109
Rasmus Sommerhår	30
Rudolf Møller	34;71
Rudolph Tegner	130

S

Signe Hansen	28
Sigvardt, lærer	32
Skaarup, huslærer	30
Stille Marinus	38;46;48
Stricker, pastor	12
Sunesen, pastor	76
Svend Christensen	10;11
Svend Kristian Kjer	27
Svend Lyththans	88

Svend Søe-Pedersen	5
Søren Krakegaard Sunesen	76

T

Tage Hind	72
Torben Rønne	90

U

Uffe Geertsen	72
---------------	----

V

Viggo Jensen	10
Volmer Dissing	72

